NOU
NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken

NOU 1979: 31

NOU

Norges offentlige utredninger
1979

Seriens redaksjon:
STATENS TRYKNINGSKONTOR

---

1. Sivilt beredskap.
   Statsministeren
2. Forbrukerinformasjon.
   Forbruker- og administrasjonsdepartementet
3. Symfoniorkester.
   Kirke- og undervisningsdepartementet
4. Transport av farlig gods på veg.
   Samferdselsdepartementet
5. Bypolitikk.
   Kommunal- og arbeidsdepartementet
6. Jamførpriser på dagligvarer.
   Forbruker- og administrasjonsdepartementet
7. Sjømannsskatt for mannskap på utenlandske skip.
   Finans- og tolldepartementet
8. Risiko for utblåsing på norsk kontinentalsokkel.
   Olje- og energidepartementet
9. Vannforurensning ved vassdragsreguleringer.
   Miljøverndepartementet
10. Helsepolitikken.
    Kommunal- og arbeidsdepartementet
11. Politiutdanning.
    Justis- og politidepartementet
12. Fiskehermetikkindustrien — Sardinsektoren.
    Industridepartementet
13. Tømmerprisene.
    Landbruksdepartementet
14. Offentlig autorisasjon av patentfullmektiger.
    Industridepartementet
15. Diakonitjenesten i lokalsamfunnet.
    Kirke- og undervisningsdepartementet
16. Betalingsformidling.
    Finans- og tolldepartementet
17. Registrering av fartstid i innenriks fart m. v.
    Departementet for handel og skipsfart
18. Sjømannsskatt i offshoresektoren.
    Finans- og tolldepartementet
19. Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo — Del III.
    Kommunal- og arbeidsdepartementet
20. Forsøk med fritidshjem.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet
21. Etatsopplæring i staten.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet
22. Granbarkbillen.
    Landbruksdepartementet
23. Verdsetjing ved skattlegging av jordbruks-eigedomar.
    Finans- og tolldepartementet
24. Kvinners yrkesvalg.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet
25. Om pris- og inntektsutviklingen.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet
26. Apotekdriftens organisasjon og funksjoner.
    Sosialdepartementet
27. Transport for funksjonshemmede.
    Samferdselsdepartementet
28. Helse- og sosialtjenesten i lokalsamfunnet
    Sosialdepartementet
29. Kreftforskning i Norge.
    Sosialdepartementet
30. Samordning av statens arbeidsgiverinteresser
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet
31. Om utbyggingen av lønns- og inntekts-statistikken.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1979: 31

Om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken

RAPPORT NR. 1, 1979
fra
Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.
Utredningen avgitt til
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
3. mai 1979.

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO – BERGEN – TROMSØ

ISBN 82-00-70509-9

E. Sem A.s, Halden 1979

Til
Forbruker- og administrasjonsdepartementet

Det tekniske beregningsutvalg oversender herved sin rapport om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken.

Utvalgets medlem fra Norges Fiskarlag har ikke hatt anledning til å ta del i arbeidet. Fellesrepresentanten for Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har vært forhindret fra å delta i avslutningen av rapporten. Utvalgets medlemmer fra Landsorganisasjonen i Norge og fra Norsk Arbeidsgiverforening har vært representert ved sine oppnevnte rådgivere.

Forøvrig har følgende tatt del i arbeidet i tillegg til de medlemmer/rådgivere som har undertegnet rapporten: cand.oecon. Stein Reegård, Landsorganisasjonen i Norge, byråsjef Roger Gunnarson, Forbruker- og administrasjonsdepartementet, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet og planlegger Petter Myklebust, Statistisk Sentralbyrå.

Oslo, 3. mai 1979

Odd Aukrust
formann

Hans Bjaaland *Hallvard Borgenvik*

Per Brannsten *Bernhard Nestaas*

Innholdsfortegnelse.

Side

Kap. 1 Bakgrunn og mandat 7

Kap. 2 Utvalgets forslag 9
1. Forskning og analyse av inntektsforholdene og økt bearbeiding og publisering av eksisterende statistisk materiale 9
2. Økt innsamling av data og hyppigere og mer aktuell statistikk 11
3. Prioritering av forslagene 14
4. Kostnadsoverslag 14

Kap. 3 Formålet med å lage lønns- og inntektsstatistikk 15
1. Inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats 15
2. Inntekt som mål for levekår 15
3. Inntekt som mål for den løpende tilgang på økonomiske ressurser som er disponible for forbruk og sparing 16
4. Inntekt som grunnlag for fastlegging av størrelsen på ytelser til og fra det offentlige 16
5. Konklusjon 16

Kap. 4 Hva slags lønns- og inntektsstatistikk er ønskelig for å dekke de ulike formål? 17
1. Inntektsarter og inntektsfradrag 17
2. Lønns- og inntektsbegrep, statistisk enhet etc. i statistikk over inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats 18
2.1. Statistikk over lønnsinntekt 18
2.2. Statistikk over inntekt av selvstendig næringsvirksomhet 19
2.3. Statistikk over formuesinntekt 20
3. Inntektsbegrep, statistisk enhet etc. i statistikk over inntekt som mål for levekår 21
4. Statistiske mål som kan nyttes til å beskrive og analysere lønns-og inntektsforholdene i en periode 22
4.1. Gjennomsnittslønn og gjennomsnittsinntekt for de ulike grupper 22
4.2. Spredningstall som kan gi oversikt over lønns- og inntektsforskjeller innen gruppene 22
4.3. Beregninger basert på antatte sammenhenger mellom lønn/inntekt og ulike forklaringsfaktorer 22
5. Statistiske mål som kan nyttes til å beskrive og analysere endringer i lønns- og inntektsforholdene mellom to perioder 22
5.1. Endringer i gjennomsnittlig lønn og inntekt for ulike grupper av personer/husholdninger 23
5.2. Endringer i gjennomsnittslønn/inntekt for personer med identisk arbeid 23
5.3. Endringer i lønn/inntekt for identiske personer/husholdninger 23
5.4. Endringer i disponibel inntekt for typiske inntektstakere/typiske husholdninger 24
5.5. Sammenlikning av summariske mål for spredningen i inntektsfordelingen i to ulike perioder.(Har inntekten blitt«jamnere» fordelt?) 24
5.6. Tall for lønnsglidningen 24
5.7. Livsinntekter og inntektsutviklingen over en lengre periode 25
5.8. Realinntektsutviklingen 25

Kap. 5. Problemer med å skaffe til veie grunnmaterialet til statistikken 26

Kap. 6. Oversikt over det lønns- og inntektsmateriale som finnes idag 29
1. Statistikk over belønningen for økonomisk innsats 29
1.1. Lønnsstatistikken 29
1.1.1. Lønnsbegrepene 29
1.1.2. Opplysninger om lønnsnivået og lønnsspredningen i en periode 30
1.1.3. Opplysninger om lønnsutviklingen 30
1.1.4. Bearbeidingstiden for lønnsstatistikken 30
1.1.5. Oversikt over delstatistikker innen lønnsstatistikken 30
1.1.6. Lønnstakere som ikke er dekket av den nåværende lønnsstatistikken 32
1.2. Statistiske data over lønninger utenom lønnsstatistikken 33
1.2.1. Lønn pr. årsverk ifølge nasjonalregnskapet 33
1.2.2. Lønnsdata i skattestatistikken 33
1.2.3. Lønnsdata i de periodiske inntektsundersøkelsene 33
1.2.4. Registrering av lønnsdata i lønnstakerorganisasjoner 33
1.3. Statistikk over inntekt av selvstendig næringsvirksomhet 33
1.3.1. Skattestatistikkens data for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet 33
1.3.2. Inntektsstatistikkens data for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet 34
1.3.3. Spesielle inntektsundersøkelser for leger, tannleger etc. 34
1.3.4. Beregninger av inntekt pr. årsverk for jordbrukere 34

1.3.5. Oversikter over fiskernes inntekter... 34
1.4. Statistikk over formuesinntekter..... 34
2. Statistikk over inntekt som levekårskomponent..... 35
2.1. De periodiske inntektsundersøkelser nyttet som levekårsstatistikk..... 35
2.2. Tall for beregnet disponibel realinntekt..... 35

Vedlegg 1. Notat av 21/2-1978 til Finansministeren fra Direktøren i Statistisk Sentralbyrå: Mulighetene for å forbedre det statistiske og analytiske grunnlaget for inntektsoppgjør..... 37

Vedlegg 2. Foreløpig rapport om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken. Rapport nr. 2, 1978 fra Det tekniske beregningsutvalg..... 43

Vedlegg 3. Notat av 31/8-1978 fra Landsorganisasjonen i Norge: Om lønns-og inntektsstatistikk..... 49

KAPITTEL 1

Bakgrunn og mandat

Under inntektsoppgjøret våren 1978 tok Landsorganisasjonen i Norge opp spørsmålet om behovet for lønns- og inntektsstatistikk og ba myndighetene om at det så snart som mulig måtte settes igang arbeid med å forbedre statistikken. Under senere drøftinger i Regjeringens kontaktutvalg erklærte myndighetene seg enige i at det var behov for å bygge ut lønns- og inntektsstatistikken. Kontaktutvalget vedtok i denne sammenheng at Det tekniske beregningsutvalg burde delta i arbeidet.

I etterfølgende konferanser mellom departementene og Statistisk Sentralbyrå kom en fram til at Beregningsutvalgets oppgave skulle være å lage en utredning om behovet for forbedring av lønns- og inntektsstatistikken og om prioriteringen av arbeidet framover. Det var samtidig enighet om at det løpende arbeid med utbyggingen bør foregå i Statistisk Sentralbyrå i nær kontakt med det eksisterende lønnsstatistikkutvalg og uten medvirkning av Beregningsutvalget. Det ble forutsatt at lønnstatistikkutvalget utvides slik at alle organisasjoner og institusjoner i Det tekniske beregningsutvalg blir representert.

Det endelige fastlagte oppdrag fikk Beregningsutvalget seg forelagt i brev av 27. februar 1978 fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Etter å ha gitt en oversikt over forhistorien til oppdraget fastsatte departementet følgende mandat for utvalgets arbeid:

«Departementet vil på denne bakgrunn be Beregningsutvalget om å gjennomgå de ulike områder for lønns- og inntektsstatistikk med sikte på å kartlegge mulighetene for anvendelse av eksisterende statistikk og behovet for utbedring og ny statistikk. Av hensyn til det videre planleggingsarbeid vil det være en fordel om Beregningsutvalget mest mulig konkret utreder hvordan en ny og utbedret lønns- og inntektsstatistikk på ulike områder kan bli brukt i inntektsfordelingspolitikken, med særlig vekt på bruken under inntektsoppgjørene.

Det vil være tekniske og økonomiske skranker for hvor raskt og hvor langt en kan bygge ut lønns- og inntektsstatistikken. Departementet vil be Det tekniske beregningsutvalg også å uttale seg om hvilke statistikkområder og statistiske analyser som bør prioriteres, hensyn tatt til de praktiske muligheter for å komme fram til brukbare resultater.

Departementet forutsetter at Beregningsutvalget arbeider i nær kontakt med Statistisk Sentralbyrå og at Byrået legger til rette det materiale som utvalget har behov for under arbeidet.»

I samsvar med de tidsrammer som var fastlagt for oppdraget la Beregningsutvalget fram en foreløpig rapport om lønns- og inntektsstatistikken 25. mai 1978. I denne rapport (som er gjengitt i vedlegg 2) drøftet utvalget mulige forbedringer av statistikken som kunne få følger for arbeidet i Statistisk Sentralbyrå i 1979 og dermed for budsjettet for dette året.

Arbeidet med den foreløpige rapporten kom igang vesentlig senere enn opprinnelig forutsatt. Bakgrunnen for forsinkelsen var at flere av utvalgets medlemmer ble sterkt opptatt av arbeidet med inntektsoppgjørene våren 1978 som ble spesielt langvarige. Det var av den grunn ikke mulig for utvalget å komme ordentlig igang med arbeidet før i midten av mai 1978. I den foreløpige rapporten nøyde Beregningsutvalget seg derfor med å ta stilling til de forslag til forbedringer av statistikken som allerede forelå og som stort sett fantes i et notat til Finansministeren av 21. februar fra Direktøren for Statistisk Sentralbyrå (følger som vedlegg) og/eller i en rapport av 27. april 1978 fra en arbeidsgruppe med representanter fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet og Statistisk Sentralbyrå.

I samband med den foreløpige rapporten ba Beregningsutvalget Landsorganisasjonen om å presisere hvilke konkrete ønskemål organisasjonen hadde når det gjaldt kravet om utbygging av lønns- og inntektsstatistikken. Som svar på denne anmodning utarbeidet LO et notat av 31. august 1978 som ble oversendt utvalget og som følger som vedlegg til denne rapport.

Utvalgets arbeid med en endelig rapport om lønns- og inntektsstatistikken tok til i september 1978. I brevet av 27. februar 1978 fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet var utvalget blitt bedt om å fullføre den endelige rapporten innen utgangen av året. På grunn av de forsinkelser som oppstod ved igangsettingen av arbeidet har imidlertid utvalget funnet det nødvendig å gå noe ut over denne tidsfristen.

Oppdraget fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet definerer ikke konkret rammen for den type statistikk utredningen skal omfatte. Det blir imidlertid i departementets brev framhevet som ønskelig at utvalget utreder hvordan en ny og utbedret lønns-og inntektsstatistikk kan bli brukt i inntektsfordelingspolitikken med særlig vekt på bruken under inntektsoppgjør. Dette utsagn har vært utgangspunkt for utvalgets fastlegging av en ramme for utredningen. Det er dessuten blitt lagt vekt på omfanget av ønskene fra Landsorganisasjonen. På denne bakgrunn har Bereg-

ningsutvalget avgrenset oppdraget til å gjelde statistikkutbygging og analyser på følgende to statistikkområder:

a) En statistikk som inneholder opplysninger om personers inntjening av bestemte inntektsarter og som i hovedtrekk registrerer belønning for økonomisk innsats. En slik statisikk kalles ofte en «funksjonell inntektsstatisikk». Den viktigste statisikk idag av denne type er lønnsstatistikken med data for lønn pr. timer, uker eller måned for ulike typer lønnsarbeid.
b) En statistikk med opplysninger om summen av inntekt mottatt av personer og/eller husholdninger. I inntektsfordelingssammenheng vil det særlig være bruk for statistikk som registrerer de totale inntekter som husholdningene kan disponere for sine egne levekår. Omfanget av inntektsarter (og inntektsfradrag) som regnes med ved beregningen av inntekt vil kunne variere i ulike statistikker, avhengig av det spesielle formålet med statistikken.

Utvalget har i sin foreløpige rapport pekt på at det under utformingen av inntekstfordelingspolitikken og ved inntektsoppgjør også kan være behov for andre opplysninger enn de som er nevnt foran. Det vil eksempelvis være bruk for data fra en lønnskostnadsstatistikk som gir oversikt over bedriftenes direkte og indirekte personalkostnader, en regnskapsstatistikk for foretak som kan belyse de økonomiske resultater for foretakene og et nasjonalregnskap som kan belyse den økonomiske situasjon for «bedriften Norge». Utvalget viser i denne sammenheng til den plass opplysninger fra nasjonalregnskapet har i utvalgets egne utredninger foran inntektsoppgjørene.

Landsorganisasjonens ønskemål, som utgjør bakgrunnen for at utredningsoppdraget ble gitt, retter seg imidlertid klart mot tall til belysning av de personlige inntektsforhold. Utvalget har derfor prioritert de to statistikkområder som er skissert foran og har under utarbeidingen av rapporten sett det som sin oppgave:

a) Å drøfte nærmere hva formålene bør være med å lage denne type statistikk.
b) Å utrede hva slags statistikk som er ønskelig til å dekke disse formål.
c) Å drøfte mulighetene for å skaffe til veie data som kan utgjøre grunnlaget for statistikken.
d) Å gjennomgå den nåværende statistikken og drøfte hvilke forbedringer som eventuelt bør gjennomføres.

KAPITTEL 2

Utvalgets forslag

I dette kapitlet presenterer Beregningsutvalget sine konklusjoner om hvilke tiltak som bør settes i verk for å forbedre lønns- og inntektsstatistikken. Forslagene er fastlagt først og fremst på grunnlag av utvalgets egne drøftinger av den eksisterende statistikk og behovet for opplysninger om lønns- og inntektsdata. En oversikt over synspunkter fra denne drøfting er gjengitt i de etterfølgende kapitler. Utvalget har ellers hatt som bakgrunn blant annet følgende materiale:

Notat av 31. august 1978 fra Landsorganisasjonen i Norge: Om lønns- og inntektsstatistikk.

Rapport av 27. april 1978 til Forbruker- og administrasjonsdepartementet fra en arbeidsgruppe til å gjennomgå lønns- og inntektsstatistikken.

Notat av 21. februar 1978 til Finansministeren fra Direktøren i Statistisk Sentralbyrå: Mulighetene for å forbedre det statistiske og analytiske grunnlaget for inntektsoppgjør.

NOU 1977:44. Inntektsfordeling i Norge. Av Tor Rødseth.

Beregningsutvalgets konklusjoner og forslag er presentert under følgende tre avsnitt:

1. Forskning og analyse av inntektsforholdene og økt bearbeidning og publisering av eksisterende statistisk materiale.
2. Økt innsamling av data og hyppigere og mer aktuell statistikk.
3. Prioritering av forslagene.

Beregningsutvalget har ikke forsøkt å anslå hvor store kostnader en må regne med dersom en følger utvalgets forslag til utbygging av statistikken. En har imidlertid bedt Statistisk Sentralbyrå om å utarbeide et kostnadsoverslag. Byråets vurderinger er gjengitt som pkt. 4 i dette kapittel.

1. FORSKNING OG ANALYSE AV INNTEKTSFORHOLDENE OG ØKT BEARBEIDING OG PUBLISERING AV EKSISTERENDE STATISTISK MATERIALE.

Gjennomgåelsen i kapittel 6 av den eksisterende lønns- og inntektsstatistikken viser at det allerede foreligger et omfattende statistisk materiale. Dette gjelder kanskje særlig lønnsdata, men også en stor mengde av mer generelle inntektsdata er tilgjengelige.

Utvalget mener at det foreligger store muligheter til å utnytte den foreliggende statistikken langt bedre gjennom mer analyse og bearbeiding. Det kan også stilles spørsmål om den eksisterende statistikk er tilstrekkelig kjent.

Antakelig vil det være mulig å forbedre nytten av lønns- og inntekssstatistikken ved økt innsats med å spre informasjon om statistikken. Det er rimelig i første omgang å be Statistisk Sentralbyrå om å vurdere på nytt om det gjennom spesielle tiltak i sin publiseringsvirksomhet eller tjenesteyting utad kan øke brukernes kunnskaper om lønns- og inntektsstatistikken. Utvalget fremmer selv ett konkret forslag om en ny type statistikkpublikasjon (se senere i kapitlet).

Beregningsutvalget har drøftet om det også bør gis økt tilbud om skolering når det gjelder lønns- og inntekststatistikken, men setter ikke fram noe forslag om dette. En antar at skoleringen bør være organisasjonenes ansvar. Kanskje bør organisasjonene overveie om det i denne sammenheng er praktisk mulig og ønskelig med et visst samarbeid med Statistisk Sentralbyrå. Utvalget har dessuten drøftet om det er behov for økt beredskap i Statistisk Sentralbyrå til å ta seg av henvendelser om lønns- og inntektsdata mens inntektsoppgjør pågår. Heller ikke her fremmer utvalget noe forslag. En nøyer seg med å vise til nytten av at det som hittil er god kontakt mellom organisasjonene og statistikkprodusentene under inntektsoppgjørene.

Beregningsutvalget peker ellers på at det ennå er nokså stor mangel på kunnskaper om hva som bestemmer inntektsfordelingen i samfunnet. I utredningen «Inntektsfordeling i Norge» (NOU 1977:44) blir det hevdet at det fra fordelingssynspunkt vel kan sies «at det idag ikke er utviklet noen operasjonell teori for inntektsfordelingen. Med operasjonell menes i denne forbindelse en teori som kan danne utgangspunkt for å avgrense på hvilke områder og med hvilken effekt en kan gripe inn med økonomisk- politiske tiltak med sikte på å påvirke fordelingen». Denne mangel på teori gjør at det er vanskelig å ha en sikker mening om hvilke data som bør samles inn og stilles sammen for å belyse inntektsforholdene. Økt forskning og empiriske studier om inntektsfordelingen bør derfor være en målsetting. Meget av forskningen vil naturlig kunne foregå ved universiteter og høyskoler, men det vil være ønskelig at også Statistisk Sentralbyrå deltar, blant annet gjennom analyser av sitt eget lønns- og inntektsmateriale.

Enkelte av utvalgets forslag er basert på at det også i den løpende utarbeiding av statistikk er mulig å utnytte det statistiske materi-

ale bedre, f.eks. ved en annen måte å stille sammen dataene på.

Når det spesielt gjelder lønnsdata, har LO framhevet som et generelt ønskemål at statistikken bør inneholde flest mulige spesifikasjoner, f.eks. detaljerte grupperinger av lønnstakerne, oppdelinger av lønnsinntekten i ulike komponenter etc. Utvalget har likevel ikke funnet det formålstjenlig i denne rapport å ta standpunkt til detaljene i de enkelte lønnsstatistikker. Utvalget antar at behandlingen av ønskemål om flere spesifikasjoner i lønnsstatistikken best kan tas vare på gjennom den løpende kontakt mellom statistikkprodusentene og organisasjonene og gjennom drøftingene i rådgivende utvalg for lønnsstatistikk.

Beregningsutvalget foreslår:

1.1 Oversiktspublikasjon om inntektsforholdene i Norge.

Lønns- og inntektsdata foreligger spredt på mange områder og i mange publikasjoner, og det er vanskelig å knytte dem sammen. Statistisk Sentralbyrå bør av den grunn overveie å utgi en oversiktspublikasjon om inntektsforholdene i Norge. Det vil være ønskelig å utgi en slik publikasjon årlig. Vekten bør ikke legges på å få fram et stort antall detaljer om inntektsfordelingen, men å framheve hovedtrekk i nivå og utvikling. For å kunne gi oversikter der lønns- og inntektsdataene er knyttet sammen er det trolig nødvendig at det først foregår en viss metodeutvikling.

1.2 Analyser av lønnsglidningen og utarbeiding av flere tall for lønnsglidningen i den offisielle statistikk.

Det bør etter utvalgets mening tas sikte på å få inn i den offisielle statistikk beregninger over lønnsglidningen for flest mulige grupper. Det dreier seg her ikke om statistikk i snever forstand, og beregningene krever bl.a. svært gode kunnskaper om hvordan endringer i tariffavtaler virker inn på lønnstallene for ulike grupper. Utvalget antar derfor at det under beregningsarbeidet må være et nært samarbeid mellom Statistisk Sentralbyrå og organisasjonene.

1.3 Forskning omkring fordelingsvirkningen av offentlig budsjettpolitikk.

Tradisjonelt har analyser av inntektsfordelingspolitikken først og fremst vært begrenset til å gjelde fordelingsvirkninger av vedtak om direkte skatter og offentlige stønader. Det er imidlertid en lang rekke beslutninger som fattes av offentlige myndigheter som trolig har innvirkning på inntektsfordelingen i samfunnet. Det har foregått endel forskning omkring fordelingsvirkningen av offentlige vedtak om subsidier og avgifter på konsumvarer. Det samme gjelder offentlige budsjettvedtak som angår utgifter til fellesforbruk, f.eks. til kulturformål, offentlig kommunikasjoner etc.

På grunn av den store interesse som er knyttet til fordelingsvirkningen av budsjettpolitikken er det ønskelig at forskningen på dette felt fortsetter og helst økes.

1.4 Analyser av forklaringsfaktorer for størrelsen av lønn og inntekt.

Utvalget peker på at det ved enkelte analyser av norske lønns- og inntektsdata har vært forutsatt at lønn (inntekt) for en lønnstaker (inntektstaker) kan betraktes som bestemt av et bakenforliggende sett av forklaringsfaktorer, f.eks. kjønn, alder, utdanning etc. Analysene tar sikte på å tallfeste de sammenhenger som antas å gjelde. Utvalget foreslår at denne type undersøkelser gjennomføres mer regelmessig på data fra lønns- og inntektsstatistikken.

1.5 Beregning av årslønn på grunnlag av lønnsstatistikk for ulike grupper.

Det er sterkt ønskelig å få utarbeidd sammenliknbare tall for årslønn for flest mulige grupper i lønnsstatistikken. Idag inneholder den offisielle statistikk bare tall for beregnet gjennomsnittlig årslønn for en voksen mannlig industriarbeider.

1.6 Analyser av de totale inntekter til familier/husholdninger.

Det foreligger idag relativt lite av analyser av inntektsforholdene for familier/husholdninger som er sentrale enheter når det gjelder fordelingspolitikk. I den videre utnyttelse av inntektsstatistikken er det ønskelig med større vekt på å få fram opplysninger om familie-/husholdningsinntektene. Det teoretiske grunnlag for analyser på dette felt er dårlig, og det er derfor ønskelig også med mer forskning og metodeutvikling.

1.7 Livsinntekter og inntekter over en lengre periode.

Fordelingen av lønnstakerne (inntektstakerne) i et enkelt år etter størrelsen av deres lønn (inntekt) i dette året vil trolig være nokså ulik fordelingen av de samme lønnstakere (inntektstakere) etter størrelsen av deres gjennomsnittlige årslønn (årsinntekt) gjennom den totale levetid eller over en lengre periode (f.eks. den yrkesaktive periode). Det er i praksis ikke mulig å utarbeide statistikk over livsinntekter på grunnlag av faktiske observasjoner. Derimot bør det kunne utarbeides oversikter basert på beregninger. I tilfelle må det

utvikles metoder for hvordan disse beregninger skal utføres. Det er ønskelig med utredninger på dette felt og eventuelt også utarbeiding av statistikk dersom metodene synes tilfredsstillende.

1.8 Annen utvidet bruk av eksisterende statistisk materiale over lønninger og inntekter.

I samband med lavinntektsundersøkelser har det vært nyttet et statistisk mål som gir uttrykk for tallet på husholdninger/personer med inntekt lavere enn en viss prosent av gjennomsnittsinntekten i inntektsfordelingen. Det er ønskelig å nytte dette mål (blant andre mål) i den løpende utarbeiding av inntektsstatistikk.

2. ØKT INNSAMLING AV DATA OG HYPPIGERE OG MER AKTUELL STATISTIKK.

Både når det gjelder inntektsarter og inntektstakergrupper er det ennå betydelige mangler i datagrunnlaget for statistikken. Utvidet innsamling av lønns- og inntektsdata vil derfor være nødvendig skal vi få en mer fullstendig oversikt over inntektsforholdene. Blant annet av hensyn til oppgavegiverne bør den økte innsamling i størst mulig utstrekning utnytte lett tilgjengelige kilder. Først og fremst bør en her tenke på materiale som allerede samles inn til bruk for administrative formål. (F.eks. skattelikningsmateriale).

På enkelte områder hvor statistikk foreligger er det ønskelig at statistikken kan komme hyppigere. Dette vil også kreve økt innsamling av materiale.

Opplysningene i statistikken blir i enkelte tilfeller sent ferdige. De periodiske inntektsundersøkelsene basert på likningsmateriale er i så måte et særlig problem. Det er sterkt ønskelig å øke aktualiteten av tallene i statistikken. Dette kan også kreve endringer i innsamlingen av data.

Følgende prosjekter er det etter utvalgets mening ønskelig å gjennomføre:

2.1. Lønnsstatistikk for grupper som ennå ikke omfattes av statistikken.

Systemet av lønnsstatistikk bør omfatte alle lønnstakergrupper. En utbygging av statistikken til å omfatte grupper som vi idag mangler data for, må etter utvalgets oppfatning være et av de høyest prioriterte områder i et utbyggingsprogram for lønns- og inntektsstatistikken. Det nye arbeidsgiver-/arbeidstakerregistret vil i denne sammenheng kunne utgjøre et viktig registergrunnlag for utvidet innsamling av data.

Utvalget vil særlig trekke fram mangelen på løpende lønnsstatistikk for ansatte i kommunene og ser det som ønskelig at en påskynder utbyggingen av statistikken på dette felt. Også lønnsforholdene i privat tjenesteyting bør bli bedre belyst. Spesielt gjelder dette eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting og deler av den private transportvirksomhet. Utvalget peker ellers på at lønnsstatistikken idag ikke dekker alle kategorier av lønnstakere i industrien like godt og heller ikke alle lønnstakere med tilknytning til oljevirksomheten. Det er ønskelig at en påskynder arbeidet med å utvide omfanget av statistikken på dette felt.

2.2. Kartlegging av fordeler utenom kontantlønn eller annen ordinær godtgjørelse som lønnstakere eller selvstendige mottar.

Det bør utredes hvordan en eventuelt kan få belyst omfanget av spesielle fordeler som lønnstakerne mottar i form av billig eller gratis bolig, billig eller gratis transport, fri telefon, varerabatter etc. Også for selvstendige næringsdrivende bør det utredes i hvilken grad en kan registrere slike fordeler.

Utvalget er klar over at utarbeiding av statistikk på dette felt vil by på store problemer og er ikke sikker på hvor langt en kan komme i praksis. Under enhver omstendighet må det utvikles tilfredsstillende metoder for innsamling og bearbeiding av data før det praktiske arbeid settes igang. Utvalget antar at det ikke bør gjennomføres årlige undersøkelser, men at det er tilstrekkelig med enkeltstående undersøkelser med relativt lange mellomrom i tid.

2.3. Kartlegging av årsinntekter for selvstendig næringsvirksomhet.

På samme måte som blant lønnstakere vil det være selvstendige næringsdrivende som utfører arbeid hele året utelukkende for en virksomhet. Slike næringsdrivende kan sidestilles med heltids- og helårsarbeidende lønnstakere som har en og samme hovedstilling hele året. For enkelte næringsdrivende av denne type utarbeides allerede idag oversikter over årsinntekter. Utvalget ser det som sterkt ønskelig at denne statistikk utvides til å dekke flest mulige grupper av selvstendige næringsdrivende. En utbygging synes særlig ønskelig for de tjenesteytende næringer.

Også i denne statistikken støter en på meget store prinsipielle og praktiske problemer. Utvalget antar at problemene vil variere fra gruppe til gruppe og foreslår at utbyggingen skjer skrittvis etter hvert som de praktiske problemer måtte vise seg løsbare.

2.4. Innpassing av data fra den framtidige lønnsskatteordning i utarbeidingen av lønns- og inntektsstatistikken.

Data fra den framtidige lønnsskatteordning kan vise seg å bli et viktig datagrunnlag for lønns- og inntektsstatistikken. Det bør derfor legges stor vekt på at dataregistreringen tilpasses best mulig statistikkens ønskemål og at dataene utnyttes i lønns- og inntektsstatistikken så snart de foreligger. Utvalget forutsetter at Statistisk Sentralbyrå blir holdt underrettet om de systemløsninger for databehandlingen som planlegges og at Byrået får muligheter til å påvirke løsningene før de er endelig fastlåste.

2.5. Utvidet korttidsstatistikk for lønninger.

Til bruk i inntektspolitikken vil det være ønskelig å ha til disposisjon opplysninger som gjør det mulig å følge utviklingen i lønningene ikke bare fra år til år, men også innen året. Behovet for slike opplysninger vil kunne variere fra lønnstakergruppe til lønnstakergruppe.

For endel grupper utarbeides det idag lønnsstatistikk hvert kvartal. Etter utvalgets oppfatning kan det ikke komme på tale å samle inn kvartalsoppgaver for alle lønnstakergrupper utelukkende for statistikkformål.

I den foreløpige rapporten fra Beregningsutvalget drøftet en to forslag om utarbeiding av lønnsindekser for spesielle grupper. Drøftingen konkluderte med å anbefale utarbeidd en ny lønnsindeks hvert år for arbeidstakere i varehandel. Sammen med den nåværende statistikk innebar forslaget at en ville få lønnsdata for varehandel to ganger i året. Beregningsutvalget mener idag at gjennomføringen av dette forslag bør utstå inntil videre. En legger vekt på at det innen skatteetaten er ventet en sterk øking i de kommende år av EDB-registrerte korttidsopplysninger om lønninger. Både når det gjelder innbetalingen av arbeidsgiveravgift og skattetrekket på lønnsinntekt kan det tenkes en slik utvikling. Detaljene i de EDB-systemer som vil komme er ikke klare, men det er meget mulig at det på grunnlag av disse systemer på en enkel måte vil kunne lages grove indikatorer på lønnsutviklingen hver annen måned for ulike grupper, blant annet varehandel. Utvalget vil derfor foreslå at en foreløpig tar sikte på å utbygge korttidsstatistikken for lønninger ved hjelp av skatteetatens EDB-systemer. Tempoplanen for utviklingen av disse systemer blir dermed avgjørende for statistikkutviklingen. Dersom utviklingen på et senere tidspunkt blir vurdert å gå for sakte, må planene om lønnsindekser tas opp på ny.

2.6. Utviklingen av skattestatistikken.

Datagrunnlaget for den del av skattestatistikken som gjelder den personlige inntektsfordeling er idag opplysninger som registreres i to EDB-systemer som nyttes i Skattedirektoratet og Direktoratet for sjømenn. Systemene gir bl.a. opplysninger om størrelsen av nettoinntekten (inntektsgrunnlaget) for hver personlige skattyter ved beregningen av de ulike inntektsskatter.

Dette datagrunnlaget kan tenkes utvidet på flere måter. Det er i det minste fire typer administrative datakilder som kan tenkes utnyttet i tillegg til de nåværende data:

Data over utbetalinger fra trygdeetaten, Statens Lånekasse for utdanning og Husbanken.

Data fra arbeidsgiver/arbeidstakerregistret.

Data fra personregistret.

Data fra en framtidig lønnsskatteordning.

I tillegg til de fire nevnte typer av datakilder vil eventuelle registre over personlige næringsdrivende være av betydning. Statistisk Sentralbyrå har arbeid igang med å utrede spørsmålet om å skaffe til veie et mest mulig fullstendig register over selvstendige næringsdrivende. Dersom problemet er løsbart, vil dette register sammen med de datakilder som er nevnt foran skape bedre muligheter for å dele inn de personlige skattytere i ulike kategorier (eksempelvis lønnstakere, selvstendige, pensjonister, studerende ungdom og andre).

Forøvrig ville det økte datagrunnlag kunne brukes slik:

Dataene fra trygdeetaten, Lånekassen for studerende ungdom og Husbanken ville trolig være de viktigste for statistikken. Dersom disse data kan knyttes sammen med skattestatistikkens nåværende data, kan det bli mulig å operere med et mer omfattende inntektsbegrep enn skattelikningens nettoinntektsbegrep. En vil nemlig på denne måte få med flere inntektsoverføringer som idag blir fritatt fra skattlegging og som derfor ikke er med i statistikkens datagrunnlag. En slik utviding av inntektsbegrepet vil gjøre skattestatistikken mer tjenlig som levekårsstatistikk.

Skattestatistikk basert på et utvidet inntektsbegrep av denne type vil ikke gjøre den nåværende skattestatistikk overflødig. Endel tabeller basert på skattelikningens nettoinntektsbegrep vil være nødvendige for skatteforskningsformål.

Registerdataene fra personregistret vil være av interesse for utarbeiding av en skattestatistikk basert på familien som enhet. Formålet med en slik statistikk vil være å belyse de økonomiske levekår. Til dette formål er imidlertid det nåværende inntektsbegrep i skattestati-

stikken lite tilfredsstillende. Utvalget ser det som ønskelig at et mer dekkende inntektsbegrep blir utviklet. Det vises til merknadene foran om det utvidede inntektsbegrep.

Registerdataene fra arbeidsgiver-/arbeidstakerregistret vil kunne gi opplysning om næring for lønnstakerne og mulighet for utskilling av helårs- og heltidsarbeidende lønnstakere, lønnstakere som har arbeidd hos samme arbeidsgiver hele året, deltidsarbeidere etc.

Utvalget ser det som ønskelig at disse utviklingsmuligheter utredes og at en utbygging av statistikken tar til så snart datagrunnlaget og planene for utbyggingen er klare. Et spesielt problem, blant annet av administrativ karakter, er utnyttingen av de ulike administrative datakilder. Utvalgets forslag er basert på at det vil vise seg mulig å knytte sammen alle de datakilder som er nevnt foran. En forutsetter at problemer i denne sammenheng lar seg løse ved et samarbeid mellom Statistisk Sentralbyrå og de berørte offentlige etater.

2.7. Utvikling av de periodiske inntektsundersøkelser.

Utviklingen av de periodiske inntektsundersøkelser (som idag gjennomføres hvert tredje år) må ses i sammenheng med utbyggingen av skattestatistikken. Etter det forslag som er skissert foran vil skattestatistikken ikke lenger være basert utelukkende på skatteetatens data. Den vil bli en inntektsstatistikk der en årlig utnytter alle administrative datakilder som inneholder individuelle EDB-registrerte inntektsopplysninger (og bakgrunnsopplysninger) for alle inntektstakere. At datagrunnlaget i prinsippet omfatter alle inntektstakere, gjør det mulig å få fram detaljerte grupperinger av inntektstakerne. Skattestatistikken vil f.eks. kunne inneholde oversikter over inntektsfordelingen i relativt små geografiske områder.

Selv med den omlegging av skattestatestikken som er forutsatt, vil det være klare svakheter ved statistikken som inntektsstatistikk. Det vil derfor fortsatt være nødvendig å gjennomføre periodiske undersøkelser. Et hovedformål ved disse undersøkelser vil være å skaffe opplysninger om sammensetningen av inntekten for inntektstakerne og å danne grunnlag for analyser basert på alternative totalinntektsbegrep. En viktig datakilde i denne sammenheng er manuelt førte opplysninger som finns i skatteetaten, f.eks. på selvangivelser, oppgjørsskjemaer etc. Datagrunnlaget ved inntektsundersøkelsene vil således ikke bare være EDB-registrerte data, men også manuelt førte opplysninger om inntektsstrømmer og om inntektstakerne. Disse opplysninger kan dels skaffes til veie hos andre offentlige etater, først og fremst skatteetaten, og dels direkte hos inntektstakerne. Generelt kan en si at inntektsundersøkelsene skal utgjøre den inntektsstatistikk der en så intensivt som mulig søker å få en fullstendig oversikt over inntektsdata som kan ha betydning i en statistikk over levekår.

På grunn av den relativt store mengde detaljopplysninger som forutsettes innhentet ved de periodiske inntektsundersøkelser må en basere seg på utvalgsundersøkelser. Dette setter grenser for hvor langt en kan gå i oppdeling av materialet. Spesielt vil tall for endring over år være usikre. Blant annet av denne grunn er tallene vanskelig å nytte ved årlige inntektsoppgjør.

Tallene fra inntektsundersøkelsene er etter utvalgets oppfatning verdifulle som uttrykk for strukturer som kan sies å gjelde for noen år. Behovet for data kan derfor i stor utstrekning dekkes ved periodiske undersøkelser hvert tredje år.

Utvalget vil peke på den relativt store datamasse som er tilgjengelig gjennom de senere års inntektsundersøkelser og at dette materiale bare i begrenset utstrekning er utnyttet til analyser av inntektsfordelingen. Etter utvalgets oppfatning bør det nå innen statistikkområdet først og fremst legges vekt på å utrede nærmere hvordan disse data kan utnyttes i inntektsfordelingspolitikken. En bør foreløpig være tilbakeholdende med innsamling av data ut over de nåværende treårlige undersøkelser. Utvalget vil imidlertid understreke at det er ønskelig at omfanget av inntektskomponenter blir mest mulig tilfredsstillende for en levekårsstatistikk og at en søker å utvikle datagrunnlaget i denne retning.

Utvalget vil dessuten peke på at det er sterkt ønskelig å redusere den tid det tar fra inntektsårets utløp til tallene fra inntektsundersøkelsen foreligger. En viktig endring i denne retning kunne oppnås ved at likningskontorene foretok likningen av skatteytere i inntektsstatistikkens utvalg først og samtidig sendte inn oppgavene til Statistisk Sentralbyrå. Beregningsutvalget vil foreslå at en slik omlegging av rutinene overveies.

Beregningsutvalget viser forøvrig til det arbeid som pågår i Levekårsdatautvalget som ble oppnevnt av Forbruker- og administrasjonsdepartementet 3. oktober 1978 med mandat å legge fram forslag til et system av levekårsdata. Utvalget er bedt om å avgi innstilling i løpet av 1979. Levekårsdatautvalget vil bl.a. drøfte mulighetene for sammenkopling av registerdata om inntekt og intervjudata om levekår. På feltet inntektsanalyser vil et slikt sammenkoplet materiale være anvendbart bl.a. for analyser av inntektsfordeling hvor også opplysninger om arbeidsvolum inngår og

for inntektsanalyser med utgangspunkt i et bredt spekter av levekårsopplysninger. For 1979-1980 planlegger Statistisk Sentralbyrå en levekårsundersøkelse hvor en tar sikte på å kople sammen intervjudata om levekår og registerdata om inntekt. Dette arbeidet foregår i samråd med Levekårsdatautvalget.

3. PRIORITERING AV FORSLAGENE.

Dersom en vurderer utelukkende ut fra hensynet til lønns- og inntektsstatistikken, vil det være ønskelig å sette igang alle prosjekt som er skissert foran. Det er imidlertid klart at alle forslagene ikke kan gjennomføres straks.

Utvalget har ikke forsøkt å sette opp en detaljert prioriteringsliste, men som en retningslinje har en kommet fram til følgende tre grupper av prioriterte prosjekter.

Prioriteringsguppe 1.

Oversiktspublikasjon om inntektsforholdene i Norge (forslag 1.1.).

Analyser av lønnsglidningen og utarbeiding av flere tall for lønnsglidningen i den offisielle statistikk (forslag 1.2.).

Beregning av årslønn på grunnlag av lønnsstatistikk for ulike grupper (forslag 1.5.).

Analyser av de totale inntekter til familier/husholdninger (forslag 1.6.).

Lønnsstatistikk for grupper som ennå ikke omfattes av statistikken (forslag 2.1.). Detaljerte spesifikasjoner etter grupper av lønnstakere, ulike komponenter o.a. i eksisterende lønnsstatistikk.

Kartlegging av årsinntekter for selvstendig næringsvirksomhet (forslag 2.3.).

Utvikling av skattestatistikken (forslag 2.6.).

Utvikling av de periodiske inntektsundersøkelser (forslag 2.7.).

Prioriteringsgruppe 2.

Analyser av forklaringsfaktorer for størrelsen av lønn og inntekt (forslag 1.4.).

Kartlegging av fordeler utenom kontantlønn eller annen ordinær godtgjørelse som lønnstakere eller selvstendige mottar (forslag 2.2).

Prioriteringsgruppe 3.

Forskning omkring fordelingsvirkningen av offentlig budsjettpolitikk (forslag 1.3.).

Innpassing av data fra den framtidige lønnsskatteordning i utarbeidingen av lønns- og inntektsstatistikken (forslag 2.4.).

4. KOSTNADSOVERSLAG.

Etter anmodning fra Beregningsutvalget har Statistisk Sentralbyrå vurdert kostnadene ved de prioriterte prosjektene.

Byrået understreker at det for noen av forslagene ikke er mulig å utarbeide et entydig kostnadsoverslag på grunnlag av den beskrivelse av prosjektene som Beregningsutvalget har gitt. Dette skyldes at utvalget på enkelte områder forutsetter økt innsats, f.eks. analyser og forskning, uten å angi omfanget av innsatsen. For andre prosjekt må det utvikles tilfredsstillende metoder for innsamling av data innen det praktiske arbeid settes igang. Før en er kommet lenger i planlegging kan en vanskelig si hva kostnadene ved utarbeidingen av statistikken vil bli. I atter andre tilfelle har Beregningsutvalget forutsatt en utvikling av offentlige administrative datasystemer og/eller at disse systemer lettere kan utnyttes for statistiske formål. Kostnadene ved den statistiske bearbeiding vil være avhengig av hva slags systemer som utvikles og hvordan de kan utnyttes.

Statistisk Sentralbyrå har likevel forsøkt å komme fram til visse holdepunkter for hva forslagene vil kunne bety når det gjelder arbeidskraftbehovet i Byrået. En har i første rekke holdt seg til prosjektene i prioriteringsgruppe 1. Byrået har grovt anslått at det vil kreve 10-12 stillinger å gjennomføre programmet i denne prioriteringsgruppe. For prosjektet kartlegging av årsinntekter for selvstendig næringsvirksomhet har en da bare regnet med planleggingsarbeidet og ikke den praktiske utarbeiding av data.

Byrået antar at de nye stillinger i tilfelle bør opprettes gradvis i løpet av en periode. I den første tiden vil det trenges et betydelig innslag av høyt kvalifisert arbeidskraft til planleggingsoppgaver og til analyseoppgaver tatt med i prioriteringsgruppe 1; tre slike stillinger fikk Byrået opprettet i 1979. Etter hvert som ny statistikk kommer i gang, vil behovet for arbeidskraft på assistent/fullmektig-nivået øke.

Til gjennomføring av prosjektene i prioriteringsgruppe 2 og 3 vil det kreves ytterligere 3-4 stillinger. Prosjektene i disse prioriteringsgrupper vil for en stor del kreve arbeidskraft med akademisk utdanning.

Statistisk Sentralbyrå understreker at for å komme fram til disse anslagene måtte en delvis basere seg på Byrået's eget skjønn for hva som kan være en rimelig satsing på enkelte områder.

KAPITTEL 3

Formålet med å lage lønns- og inntektsstatistikk.

I denne oversikten over formålet med lønns- og inntektsstatistikken har Beregningsutvalget tatt utgangspunkt i hva lønns- og inntektsbegrepet skal være et mål for. Utvalget har forutsatt at inntekten[1] kan nyttes som:

a) Mål for belønningen for økonomisk innsats.
b) Mål for levekår.
c) Mål for den løpende tilgang på økonomiske ressurser som er disponible for forbruk og sparing.
d) Grunnlag for å fastlegge størrelsen av visse ytelser til og fra det offentlige.

Inntekten kan også være et mål for resultatet av — og således omfanget av — økonomisk aktivitet. Dette mål har en imidlertid sett bort fra her, idet utredningen er avgrenset til å gjelde statistikk over personlige inntektsforhold.

1. INNTEKT SOM MÅL FOR BELØNNINGEN FOR ØKONOMISK INNSATS.

Med uttrykket økonomisk innsats menes i denne forbindelse: i) arbeidsinnsats i lønnet produksjonsvirksomhet, ii) innsats av arbeid og kapital i selvstendig næringsvirksomhet og iii) annen kapitalinnsats (eksempelvis utleie og utlån av kapital, deltaking i finansiering av næringsvirksomhet ved passivt medeierskap, aksjetegning etc.). Belønningen av denne økonomiske innsats svarer til det en kan kalle yrkesinntekter og kapitalavkastning.

En bakgrunn for å skaffe data basert på dette inntektsbegrep kan være et ønske om å vurdere forholdet mellom innsats og belønning. Det kan f.eks. gjelde lønnsinntekten i forhold til arbeidstidens lengde, gode eller ubekvemme ytre arbeidsforhold, utdanning og erfaring, arbeidstempo, press p.g.a. spesielt ansvar etc. Det kan gjelde inntekt av selvstendig næringsvirksomhet i forhold til de samme mål for arbeidsinnsatsens omfang og art, men også i forhold til kapitalinnsatsen. Det kan gjelde aksjeutbytte i forhold tl aksjekapitalen, lånerenter i forhold til lånets størrelse etc.

En annen bakgrunn for å søke etter opplysninger om belønningen for økonomisk innsats kan være databehovet til personer, formueseiere, produksjonsenheter og det offentlige i samband med planlegging av omfang og plassering av den økonomiske innsats («allokering av ressurser»). Vi vet at tilgangen av søkere til ulike yrker og utdanninger til en viss grad er påvirket av forventninger om hva slags godtgjørelse det kan påregnes i disse yrker og/eller med en spesiell utdanning. Plasseringen av kapital og planer om nye produksjonstiltak eller produksjonsutvidelser vil tilsvarende for en del bli bestemt ut fra antakelser om framtidige avkastninger.

En tredje bakgrunn for å nytte et inntektsbegrep i statistikken som måler belønningen for økonomisk innsats kan være basert på forutsetninger om at det eksisterer en sammenheng mellom disse inntektsdata og prisutviklingen. I denne forbindelse har det særlig vært vist til teorier om sammenhengen mellom lønnsinntekter og prisutviklingen, jfr. Beregningsutvalgets egne utredninger i tilknytning til inntektsoppgjørene.

En fjerde bakgrunn for å utarbeide statistikk basert på inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats er ønsket om forskning og økte kunnskaper om hva som bestemmer denne belønning og variasjoner i belønningens størrelse.

2. INNTEKT SOM MÅL FOR LEVEKÅR.

Samtidig som dette siktemålet ofte nevnes som det mest sentrale formålet med inntektsbegrepet, reises det ikke sjelden sterk kritikk mot nytten av begrepet i denne sammenheng. Det blir vist til at inntekten gir et ufullstendig og ofte feilaktig bilde av levekårene. F.eks. kan de tradisjonelle inntektsbegrepene i endel tilfelle anta verdien null eller være negative uten at dette kan ha særlig mening i forhold til levekårene.

Nå er det riktignok ikke uten videre gitt hva en skal forstå med «levekår». Det er gjennomført mange omfattende drøftinger av omfang og prinsipper for måling av levekårsbegrepet. Beregningsutvalget har ikke sett det som nødvendig her å gi noen inngående oversikt over denne diskusjonen, men skal nøye seg med følgende synspunkter når det gjelder sammenhengen mellom inntekt og levekår:

i) En fullstendig beskrivelse av levekårene for en person ville måtte omfatte ikke bare opplysninger om rent økonomiske forhold (inntekt, forbruk, formue, kredittmuligheter etc.), men også om helse, bomiljø, trafikkmiljø, arbeidsmiljø, kontakt med famile og venner etc. Enkelte av disse sider ved levekårssituasjonen lar seg vanskelig tallfeste i det hele

[1] Inntekt er her og senere i kapitlet brukt som et fellesuttrykk for lønn og andre inntektsformer.

tatt. Andre opplysninger kan kanskje tallfestes, men ikke i form av verditall som kan legges sammen i en inntekt. Vi har altså intet inntektsbegrep som generelt kan måle alle sider ved levekårene for den enkelte person.

ii) Inntekten vil imidlertid være en av flere levekårskomponenter, og begrepet kaster lys over helt vesentlige sider ved levekårene. Statistikk over inntektenes fordeling må derfor fortsatt betraktes som en statistikk som gir særdeles viktige opplysninger til vurdering av fordelingen av levekår.

iii) Inntekt nyttet som levekårskomponent bør ha et bredere omfang enn tradisjonelle inntektsbegrep.

En bakgrunn for å skaffe data basert på dette inntektsbegrep kan være ønsket om å vurdere fordelingen av levekår (d. v. s. levekårskomponenten inntekt) i forhold til en (subjektiv) norm for en «rettferdig» fordeling. Det kan f.eks. legges vekt på hvordan inntekten er ervervet, jfr. vurderingen av belønningen for økonomisk innsats, og/eller det kan forutsettes et ulikt behov for ulike grupper av personer, eksempelvis småbarnforeldre, barnløse ektepar og enslige.

En annen bakgrunn for å søke opplysninger om en levekårsinntekt kan være at slike data vil bli nyttet ved ulike beslutninger der hensynet til levekårene, eventuelt fordelingen av levekår, spiller en avgjørende rolle. Dette kan f.eks være tilfelle under overveielser som foretas av personer ved spørsmål om skifte av bosted. Eller dataene kan bli brukt av det offentlige ved vurderinger av den fordelingspolitiske virkning av den økonomiske politikken.

En tredje bakgrunn for å utarbeide statistikk over en levekårsinntekt er behovet for forskning om hva som bestemmer fordelingen av denne inntekt.

3. INNTEKT SOM MÅL FOR DEN LØPENDE TILGANG PÅ ØKONOMISKE RESSURSER SOM ER DISPONIBLE FOR FORBRUK OG SPARING.

Det vil ofte kunne forekommer at et inntektsbegrep som er definert som den løpende tilgang på økonomiske ressurser disponible for forbruk eller sparing i praksis blir nyttet også som et tilnærmet mål for levekårsinntekten. Siktemålet for en statistikk over fordelingen av denne inntekt kan således være den samme som er blitt beskrevet i avsnittet foran.

De ressurser som er disponble for forbruk eller sparing vil imidlertid ofte bli målt utelukkende ved ressurser som kan nyttes til transaksjoner innenfor det økonomiske marked. Siktemålet for å samle inn data om dette inntektsbegrepet kan være at en ønsker å gjennomføre ulike etterspørselsanalyser. En vil i den forbindelse registrere data om en såkalt konsummotiverende inntekt eller en persons (husholdnings) kjøpekraft. Det kan også siktes mot mer makroøkonomiske analyser der rammen er samfunnsøkonomien, og der utviklingen av den totale innenlandske konsumetterspørselen ønskes belyst.

4. INNTEKT SOM GRUNNLAG FOR FASTLEGGING AV STØRRELSEN PÅ YTELSER TIL OG FRA DET OFFENTLIGE.

En rekke skatter og avgifter innkreves på grunnlag av størrelsen av bestemte inntektsbegrep som er definert i ulike lover og forskrifter. I slike tilfeller er innholdet av inntektsbegrepet fastlagt ut fra skattepolitiske vurderinger. Den pensjonsgivende inntekten er et eksempel på at et inntektsbegrep også kan bli brukt som grunnlag for å bestemme størrelsen av ytelser fra det offenlige, i dette tilfelle ulike pensjonsytelser fra folketrygden. Størrelsen av inntekt kan også være avgjørende for om ytelser fra det offentlige skal gis, jfr, såkalte behovsprøvede ytelser.

Statistikk over størrelsen av disse inntektsbegrep for ulike grupper av inntektstakere, kombinert med opplysninger som skatter/overføringer fra det offentlige, kan bl.a. gi grunnlag for forskning om fordelingsvirkninger av deler av skatte- og stønadspolitikken.

5. KONKLUSJON.

Utvalget har forutsatt at utredningen skal gjelde statistikk og analyser som kan belyse de personlige inntektsforhold. Det er bare endel av de formål som lønns- og inntektsstatistikken kan brukes til som er av interesse for de videre drøftinger. Utvalget antar at siktemålet for drøftingene bør være statistikk som kan belyse (i) inntekten som mål for belønningen for økonomisk innsats og (ii) inntekt som mål for levekår (inntekt som levekårskomponent). Et hovedformål vil være å utarbeide løpende statistikk som gjør det mulig å vurdere størrelsen av disse inntektsmål for alle grupper av inntektstakere og som kan danne grunnlag for forskning om hva som bestemmer disse inntekter. Den statistikk som skal utredes bør også kunne være av verdi ved ulike beslutninger der belønningen for økonomisk innsats eller hensynet til levekårene spiller en avgjørende rolle.

KAPITTEL 4.

Hva slags lønns- og inntektsstatistikk er ønskelig for å dekke de ulike formål?

Beregningutvalget skal i dette kapittel diskutere valg av inntektsbegrep, statistisk enhet og statistiske mål i en lønns- og inntektsstatistikk.

Utvalget understreker at det ikke finnes ett enkelt eller noen få begrep og statistiske mål som gir en fullstendig oversikt over lønns- og inntektsforholdene. Utredninger innen dette felt inneholder mange utsagn om hvor vanskelig det er å fastlegge hva som er «riktige» begrep og at det kan være atskillige statistiske oppstillinger som er interessante ved beskrivelsen av eksempelvis den personlige inntektsfordeling. Et uttrykk for denne holdning er følgende avsnitt i forordet til utredningen Inntektsfordeling i Norge (NOU 1977:44) :

«Det som er sagt her skulle være en advarsel til de som i det følgende vil lete etter enkle facit-svar om inntektsfordelingen i Norge. Det vil ikke være tale om ett svar, men om mange svar som hver belyser ulike sider ved inntektsfordelingen. Det er ikke selvsagt hva en skal legge i inntektsbegrepet og hvilke egenskaper ved inntektsfordelingen som er de mest interessante. Disse og liknende spørsmål indikerer at mange prinsipp-problemer omkring studier av inntektsfordelingen kanskje kan trenge en fortsatt drøfting».

Beregningsutvalget har som nevnt avgrenset rammen for denne rapport til å gjelde utbyggingen av statistikk over inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats og inntekt som mål for levekår (inntekt som levekårskomponent). Selv med denne avgrensning er det ikke uten videre gitt hva slags utforming statistikken bør ha.

I de følgende avsnitt drøftes hva slags krav det er ønskelig å stille til innholdet av en statistikk som har den nevnte målsetting. Drøftingen gjennomføres ved at det først fastlegges visse hovedtrekk ved de ønskemål som bør gjelde for ulike begrep i statistikken: Lønns-og inntektsbegrepet, den statistiske enhet, spesifikasjonskrav til opplysninger om sammensetningen av lønn og inntekt og kjennemerker som gir nødvendig bakgrunnsinformasjon om den statistiske enhet. Denne del av drøftingen tar utgangspunkt i en oppstilling av ulike inntektsarter og inntektsfradrag. Den videre vurdering av begrepene finnes i særskilte avsnitt for statistikken over inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats og statistikken over inntekt som mål for levekår.

Til slutt gis en oversikt over følgende sider ved lønns- og inntektsstatistikken:

Statistiske mål som kan nyttes til å beskrive og analysere lønns- og inntektsforholdene i en periode.

Statistiske mål som kan nyttes til å beskrive og analysere endringen i lønns- og inntektsforholdene mellom to perioder.

1. INNTEKTSARTER OG INNTEKTSFRADRAG.

Utvalget har valgt å illustrere omfanget av lønns- og inntektsbegrepet ved å ta utgangspunkt i en oppstilling av inntektsarter og inntektsfradrag. Skillet mellom inntektsartene refererer seg i hovedsak til hvordan inntektene blir ervervet eller skapt. Inntektsfradragene er ulike typer av utgifter som kan tenkes trukket fra ved beregningen av et nettoinntektstall for en bestemt periode.

Beregningsutvalget understreker at det ikke er selvsagt hvilket omfang vi skal gi en oppstilling av inntektsarter og inntektsfradrag. Oversikten som er gitt i denne rapporten omfatter f.eks. enkelte komponenter som faller utenom den type inntektsstatistikk som utarbeides idag, jfr. komponenten miljøbestemte fordeler. Dette er komponenter som ikke lar seg måle ved etablerte metoder, men som likevel ofte blir trukket fram i diskusjoner om måling av levekår. Når slike levekårskomponenter er tatt med på listen over inntektsarter/inntektsfradrag, er det for å kunne peke på den store forskjell som det teoretisk kunne være mellom ulike inntektsbegrep.

Det er heller ikke selvsagt hvor grensene skal trekkes mellom ulike inntektsarter og inntektsfradrag. Den oversikt som er gjengitt i det følgende må således ikke oppfattes som et forsøk på å skissere «den riktige» oppstilling. Formålet er bare å gi en mulighet til å illustrere hvordan sammehengen kan være mellom inntektsarter/inntektsfradrag og ulike typer inntektsbegrep.

Følgende inntektsarter og inntektsfradrag er spesifisert:

A. Inntektsarter.

a. Lønnsinntekt
b. Inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.
c. Formuesinntekt (aksjeutbytte, renteinntekter, leieinntekter)
d. Ytelser fra forsikringsselskaper og private pensjonsordninger (livrenter, pensjoner, erstatninger)
e. Overføringer fra det offentlige (pensjonsytelser, stønader)

f. Overføringer fra andre (gaver, private legater etc.)
g. Gevinst ved salg av formue.
h. Andre ressurstilganger registrert ved økonomiske transaksjoner (lotterigevinster, arv etc.)
i. Verdi av egenarbeid utenom de økonomiske markeder (f.eks. for egen husholdning)
j. Urealisert gevinst av verdiøkning av formue
k. Beregnet verdi av bruk av egen realkapital til konsumformål
l. Kalkulert fordel oppnådd ved offentlig virksomhet (utenom direkte stønader til personer)
m. Miljøbestemte fordeler (frisk luft, frie arbeidsforhold etc.)

B. Inntektsfradrag.

a. Utgifter ved opptjening av lønnsinntekten
b. Overføringer til det offentlige (skatter)
c. Overføringer til andre (gaver etc.)
d. Renteutgifter
e. Tap ved salg av formue
f. Inntektsfradrag for ytelser til forsikringsselskaper og private pensjonsordninger (forsikrings- og pensjonspremier)
g. Tilfeldige tap (ved branner, naturkatastrofer etc.)
h. Fondsavsetninger og ekstraordinære avskrivninger
i. Urealisert tap ved verdinedgang av formue
j. Miljøbestemte ulemper (stress, luftforurensning etc.)

2. LØNNS- OG INNTEKTSBEGREP, STATISTISK ENHET ETC. I STATISTIKK OVER INNTEKT SOM MÅL FOR BELØNNINGEN FOR ØKONOMISK INNSATS.

I kapittel 3 ble begrepet økonomisk innsats forutsatt å omfatte: i) arbeidsinnsats i lønnet produksjonsvirksomhet, ii) innsats av arbeid og kapital i selvstendig næringsvirksomhet og iii) annen kapitalinnsats (eksempelvis utleie og utlån av kapital, deltaking i finansiering av næringsvirksomhet ved passivt medeierskap, aksjetegning etc.). Statistikken over inntekt som mål for belønningen av denne økonomiske innsats må følgelig ta sikte på å kartlegge størrelsen av lønnsinntekt, inntekt av selvstendig næringsvirksomhet og formuesinntekt. Et spesielt trekk ved denne statistikken er at det blir utarbeidd data for de enkelte inntektsarter hver for seg. Siden opptjeningen av inntektsartene henger sammen med bestemte aktiviteter (funksjoner), blir statistikken ofte kalt en funksjonell inntektsstatistikk.

2.1. Statistikk over lønnsinntekt.

I denne statistikk er det i første rekke tall for lønnsinntekten sett i sammenheng med omfanget og arten av arbeidsinnsatsen som lønnstaker som er av interesse.

Statistisk enhet.

Den statistiske enhet er lønnstakeren, og statistikken skal registrere lønnstakerens inntekt ved utføringen av ett bestemt arbeid (i en bestemt stilling). Statistikken kan i en viss forstand oppfattes som en prisstatistikk for arbeidsytelser.

Mål for arbeidsinnsatsen.

Som nevnt er det av spesiell interesse å kunne jamføre tall for lønnsinntekten med opplysninger om omfanget og arten av arbeidsinnsatsen som lønnstaker. Det er således ønskelig å registrere arbeidstidens lengde, næring og stilling, utdanning og erfaring, om arbeidet utføres på overtid eller i normal arbeidstid, om arbeidet utføres gjennom skiftarbeid eller om det er andre trekk ved arbeidet eller arbeidsmiljøet som kan fortelle noe om omfanget og karakteren av den arbeidsprestasjon som lønnstakeren utfører.

Lønnsbegrepet.

Lønnsbegrepet defineres brutto, d.v.s. uten fradrag for skatter.

Utvalget har ellers i liten grad drøftet detaljer ved definisjonen av lønnsbegrepet. I prinsippet ønsker en å få med alle økonomiske vederlag for lønnsarbeid. De vanskeligste problemer med avgrensningen av begrepet oppstår med ulike naturalytelser som dels kan være vanskelige å registrere og dels vanskelige å verdsette (eksempelvis bruk av firmabil, fri telefon og billig eller gratis bolig).

Det er ikke gitt at omfanget av lønnsbegrepet skal være det samme i alle deler av statistikken. Utvalget antar at jamføring av lønn pr. år bør skje på grunnlag av data der alle former for vederlag er med. I statistikken over lønn pr. time kan det være behov for særskilte opplysninger om lønn for arbeidstimer.

Sammensetningen av lønnsinntekten.

Et hovedformål med statistikken over lønnsinntekten er å skape et tallmessig grunnlag for tariffrevisjoner. Dette gjør at det kan bli behov for nokså detaljerte opplysninger. Bl.a. kan dette gjelde opplysninger om sammensetningen av lønnsinntekten, eksempelvis en oppdeling på ulike lønnsarter. Utvalget har ikke gått nærmere inn på de konkrete databehov av denne type. Disse problem løses best gjennom

den løpende kontakt mellom partene i arbeidslivet og statistikkprodusentene.

Utvalget vil imidlertid peke på at det er særlig ønskelig å få spesifisert de deler av lønnsinntekten som har sammenheng med en spesiell arbeidsinnsats, eksempelvis overtidsarbeid, akkordarbeid og skiftarbeid.

Det kan også være grunn til å skille mellom lønnsinntekt i hovedstilling med regelmessig arbeid hele observasjonsperioden, lønnsinntekt i arbeid av kortere varighet enn observasjonsperioden, og lønnsinntekt i bistilling og i deltidsarbeid.

På grunn av problemene med verdsetting av naturalytelser er det ønskelig at slike ytelser oppgis særskilt.

Lønnsinntekten for en bestemt arbeidstidsperiode. Jamføring av lønnsnivå.

Det ville forenkle både bearbeidingen og presentasjonen av statistikkresultater dersom alle lønnsdata i statistikken refererte seg til den samme opptjeningstiden, f.eks. en time, en dag, en uke eller et år. For å tilfredsstille alle ønskemål til de forskjellige brukere kan det imidlertid være behov for å nytte avvikende tidsperioder i ulike deler av statistikken. Det er som nevnt et viktig siktemål for statistikken å skaffe til veie data til bruk under lønnsforhandlinger. For de forskjellige lønnstakergrupper kan det her eksistere ulike databehov, blant annet på grunn av at den avtalte lønn kan være fastlagt på forskjellige måter. Når det gjelder lønn pr. tidsenhet, er det i det alt vesentlige tall for lønn pr. time eller pr. måned som blir brukt. Utvalget slår fast at det fortsatt må være et viktig siktemål for statistikken å dekke dette databehov.

Et annet viktig siktemål er å jamføre lønninger på tvers av lønnstakergruppene. For å gjennomføre slike sammenlikninger er det en selvsagt forutsetning at lønnsdataene for alle grupper refererer seg til samme opptjeningstid. Etter Beregningsutvalgets mening bør en i statistikken først og fremst sikte mot å kunne jamføre lønnsnivået for alle lønnstakergrupper på grunnlag av tall for årslønn. Årslønnstallene må beregnes og baseres på at det for hver lønnstakergruppe utføres et årsverk som er normalt (gjennomsnittlig) for denne kategori. Lønnstallene bør suppleres med opplysninger om arbeidsvilkår: Lengde av arbeidstid, arbeid utført som skiftarbeid etc. (Jamfør avsnitt foran om mål for arbeidsinnsatsen).

Kjennemerker som kan gi nødvendig bakgrunnsinformasjon om lønnstakerne.

Statistikken skal kunne belyse lønnsforholdene til ulike grupper. Disse grupper vil være definert ved hjelp av forskjellige kjennemerker. Interessante kjennemerker i denne sammenheng synes særlig å være:

Kjønn
Alder
Næring
Arbeidets art
Overenskomstområde
Geografisk område
Utdanning
Ansiennitet
Antall ansatte i bedriften

2.2. Statistikk over inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.

For selvstendige næringsdrivende omfatter den økonomiske innsats ikke bare arbeidsinnsats, men også kapitalinnsats. Inntekten av den selvstendige næringsvirksomhet kan i visse tilfeller være opptjent gjennom et partnerskap som i enkelte tilfeller kan få karakteren av et passivt medeierskap. Inntekten blir da mer en formuesinntekt enn en yrkesinntekt. Selv om altså kapitalinnsatsen har vesentlig betydning, vil det likevel være av interesse å utarbeide tall for inntekten av selvstendig næringsvirksomhet sett i sammenheng med omfanget og arten av arbeidsinnsatsen til den selvstendige næringsdrivende.

Statistisk enhet.

Den statistiske enhet er den personlige næringsdrivende, og det er ønskelig at statistikken på samme måte som for lønnsstatistikken registerer inntekten ved utføringen av ett bestemt arbeid (en type næringsinntekt).

Mål for arbeidsinnsatsen.

En rekke av de opplysninger om arbeidsinnsatsen som ble registrert som ønskelige i statistikk over lønnsinntekt er også interessante i statistikken over inntekt av selvstendig næringsvirksomhet. Men problemene er vesentlig større når det gjelder mulighetene for oppgaveinnhenting. I prinsippet er det imidlertid ønskelig å registrere omfanget og arten av arbeidsinnsatsen til den selvstendige næringsdrivende gjennom opplysninger om arbeidstidens lengde, næring, utdanning og erfaring, om arbeidet utføres i normal arbeidstid eller om det er andre trekk ved arbeidet eller arbeidsmiljøet som kan fortelle noe om omfanget eller karakteren av den arbeidsprestasjon som den selvstendige næringsdrivende utfører. (Jfr. tilsvarende avsnitt for statistikken over lønnsinntekt.)

Inntektsbegrepet.

Inntekt av selvstendig næringsvirksomhet er definert uten fradrag for skatter. Men ellers

er denne inntekt et nettoinntektsbegrep og må beregnes som en saldo på et driftsregnskap.

Heller ikke for dette inntektsbegrep har utvalget funnet grunn til å gå detaljert inn på definisjonsproblemene. Disse problemer er imidlertid i dette tilfelle meget store, og det må for en stor del fastsettes konvensjonelle beregningsregler eller brukes skjønn for å fastslå inntektens størrelse. Med referanse til oppstillingen av inntektsarter og inntektsfradrag kan det konstateres at det er uklare grenser mellom inntekt av selvstendig næringsvirksomhet og enkelte av de andre postene. Inntektsartene formuesinntekt, gevinst ved salg av formue, urealisert gevinst av verdiøkning av formue er komponenter som ihvertfall teoretisk kan tenkes medregnet næringsinntekten. Av inntektsfradragene vil renteutgifter som vedrører næringsinntekten være trukket fra. Det samme kan gjelde tap ved salg av formue, fondsavsetninger og ekstraordinære avskrivninger og urealisert tap ved verdinedgang av formue.

Sammensetningen av inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.

På grunn av den usikkerhet som delvis er knyttet til definisjonen av inntekt av selvstendig næringsvirksomhet og registreringen av denne inntekt vil det være ønskelig å ha med i statistikken opplysninger om den regnskapsmessige sammensetningen av inntekten.

Inntekt av selvstendig næringsvirksomhet for en bestemt arbeidstidsperiode. Jamføring av inntektsnivå.

Også for selvstendige næringsdrivende ville det være av interesse å måle inntekt pr. arbeidet time. Det foregår imidlertid neppe noen ordinær registrering av tidsforbruket for de ulike typer av næringsvirksomhet. F.eks. for medeiere i flere virksomheter måtte trolig en eventuell oppgavegivning over tidsforbruket bli basert på skjønn. En mer systematisk og kontrollert registrering av tidsforbruk kombinert med inntektsoppgaver vil lett kunne bli relativt ressurskrevende, jfr. arbeidet med å beregne inntekt pr. årsverk i jordbruket. Det kan neppe regnes med at tilsvarende registrering av arbeidet tid kan gjennomføres for selvstendig næringsvirksomhet i sin alminnelighet.

Et hovedsiktemål vil være å skaffe til veie data for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet som kan danne grunnlag for jamføring av inntektsnivå både mellom ulike grupper av næringsdrivende innbyrdes og i forhold til lønnsinntekter. På samme måte som for lønnsinntektene bør denne type jamføringer baseres på opplysninger om årsinntekter. Det bør også forutsettes at det er utført et normalt årsverk ved inntjeningen av inntekten. På grunn av vanskelighetene med å registrere dataene vil en i praksis måtte begrense oppgaveinnhentingen til å gjelde personlige næringsdrivende som bare er sysselsatt i én virksomhet, men som i denne virksomhet utfører et fullt årsverk. Denne type næringsdrivende vil en ha eksempler på blant eksempelvis jordbrukere, fiskere, småkjøpmenn, leger, tannleger, lastebileiere og ulike grupper av håndverkere. På samme måte som for lønn pr. år vil det være ønskelig å supplere inntektsoppgavene med opplysninger om arbeidsvilkår.

Kjennemerker som kan gi nødvendig bakgrunnsinformasjon om de selvstendige næringsdrivende.

Statistikken skal gi grunnlag for å jamføre inntekten til ulike grupper av selvstendige næringsdrivende. Disse grupper vil kunne være karakterisert ved hjelp av forskjellige kjennemerker. Interessante kjennemerker i denne forbindelse synes særlig å være:

Kjønn
Alder
Næring
Geografisk område
Utdanning
Antall ansatte i virksomheten
Real- og finanskapital som er investert i virksomheten.

2.3. Statistikk over formuesinntekt.

Statistisk enhet.

Den statistiske enhet vil være den personlige formueseier, og statistikken skal registrere formueseierens inntekt av en bestemt type formuesplassering.

Inntektsbegrepet.

Det vil være flere inntektsbegrep bestemt ut fra hvilken type formuesplassering som er grunnlaget for inntekten. I praksis er det to typer inntekter som det særlig vil være aktuelt å skille ut: Renteinntekter og aksjeutbytte.

Andre typer inntekt som kunne defineres som formuesinntekt er leieinntekter og gevinster ved verdiendringer av kapital, men problemene med registrering av data er trolig store for disse inntekter.

Kjennemerker som kan gi nødvendig bakgrunnsinformasjon om formueseierne.

Interessante kjennemerker i denne forbindelse synes særlig å være:

Kjønn
Alder
Geografisk område
Størrelsen av total inntekt
Størrelsen av formuesdelen som har vært grunnlaget for formuesinntekten
Størrelsen av total formue

3. INNTEKTSBEGREP, STATISTISK ENHET ETC. I STATISTIKK OVER INNTEKT SOM MÅL FOR LEVEKÅR.

Statistisk enhet.

Den viktigste enhet i en statistikk som skal belyse inntekten som mål for levekår vil være husholdningen. Bakgrunnen for dette er at disponeringen av ressurser i husholdningen med rimelighet kan sies å skje for husholdningen under ett. Men det må innrømmes at i praksis er grensene ikke alltid så skarpe at en inntektstaker enten disponerer inntekten selv eller lar den gå inn i en husholdnings totalinntekt. Et eksempel på en blandet situasjon er at hjemmeværende barn har egen inntekt, betaler et beløp for kost og losji og disponerer resten av inntekten fritt.

I tillegg til husholdningen vil det også være ønskelig å nytte personen som statistisk enhet ved registrering av en levekårsinntekt. Dette vil imidlertid kreve at det er mulig å fastslå hvordan ressursene blir fordelt innen husholdningene.

Inntektsbegrepet.

Et inntektsbegrep som skal nyttes som mål for levekårskomponenten inntekt bør ha et bredere omfang enn tradisjonelle inntektsbegrep. Trolig burde alle inntektsarter og inntektsfradrag i oppstillingen foran bli regnet med (kanskje med unntak av fondsavsetninger og ekstraordinære avskrivninger). Det er imidlertid ikke mulig idag å skaffe til veie data til en slik statistikk, først og fremst fordi det ikke eksisterer alment aksepterte metoder for måling av enkelte av komponentene.

I prinsippet skulle det være mulig å måle alle inntektsarter og inntektsfradrag som er resultatet av økonomiske transaksjoner. Men det er ikke alle komponenter som det er like lett å få data for. Det vil imidlertid være ønskelig å kunne regne med i en levekårsinntekt ihvertfall følgende inntektsarter og inntektsfradrag, jfr. oppstillingen foran:

A a Lønnsinntekt
b Inntekt av selvstendig næringsvirksomhet
c Formuesinntekt (aksjeutbytte, renteinntekter, leieinntekter)
d Ytelser fra forsikringsselskaper og private pensjonsordninger (livrenter, pensjoner, erstatninger)
e Overføringer fra det offentlige (pensjonsytelser, stønader)
g Gevinst ved salg av formue
k Beregnet verdi av bruk av egen realkapital til konsumformål (ihvertfall bør det tas med et anslag for verdien av bruk av egen bolig)

B a Utgifter ved opptjening av lønnsinntekten
b Overføringer til det offentlige
d Renteutgifter
e Tap ved salg av formue
f Inntektsfradrag for ytelser til forsikringsselskaper og private pensjonsordninger (forsikrings- og pensjonspremier)

For komponenten Ai Verdi av egenarbeid utenom de økonomiske markeder (f.eks. for egen husholdning) og for komponenten Al Kalkulert fordel oppnådd ved offentlig virksomhet (utenom direkte stønader til personer) er det ønskelig med ytterligere metodearbeid.

Komponenten Af Overføringer fra andre og Bc Overføringer til andre er trolig spesielt interessante dersom en nytter personen som enhet for statistikken, jfr. betydningen av overføringer innen husholdningen.

Sammensetningen av inntekten.

Opplysninger om sammensetningen av inntekten kan bl.a. øke mulighetene til å gi prognoser for inntektsutviklingen for bestemte grupper. Det er f.eks. sannsynlig at renteinntekter ikke følger samme utviklingsmønster som lønnsinntekt og inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.

Det ville ihvertfall være ønskelig å kunne skille mellom de inntektsarter og inntektsfradrag som er nevnt foran.

Kjennemerker som kan gi nødvendig bakgrunnsinformasjon om husholdningene/personene.

Statistikken skal gi grunnlag for å jamføre levekårsinntekten til ulike grupper. Disse grupper kan være definert ved hjelp av forskjellige kjennemerker. Interessante kjennemerker i denne forbindelse synes særlig å være:

Kjønn
Alder
Næring
Stilling
Utdanning
Omfang av yrkesdeltaking
Bosted

Hvis den statistiske enhet er husholdningen,

må disse kjennemerker knyttes til en referanseperson i husholdningen. Hovedinntektstakeren kan være et rimelig valg. For husholdningen er det også ønskelig å registrere et mål for størrelsen og sammensetningen av husholdningen.

4. STATISTISKE MÅL SOM KAN NYTTES TIL Å BESKRIVE OG ANALYSERE LØNNS- OG INNTEKTSFORHOLDENE I EN PERIODE.

Det store antall personer/inntektstakere/husholdninger og inntektsarter gjør det ofte vanskelig å skaffe seg et fullstendig og samtidig håndterbart bilde av lønns- og inntektsforholdene i en periode. Det er derfor ikke nok at en løser problemene med å definere og skaffe til veie data for ulike inntektsbegrep, for sammensetningen av inntekt, for ulike statistiske enheter etc. Det er også nødvendig å finne fram til summariske statistiske mål som kan gi opplysning om de viktigste hovedtrekk.

4.1. Gjennomsnittslønn og gjennomsnittsinntekt for de ulike grupper.

Det sentrale mål er det aritmetiske gjennomsnitt av lønn/inntekt for alle lønnstakere/inntektstakere i de forskjellige grupper. Dette gjennomsnitt vil gi uttrykk for et slags tyngdepunkt i fordelingen innen gruppene.

De ulike grupper kan være definert ved de kjennemerker som er skissert foran: Kjønn, alder, bosted etc. Hvor god informasjon gjennomsnittstallene for lønn/inntekt gir, er avhengig av hvor store ulikheter som finnes innen gruppene.

4.2. Spredningstall som kan gi oversikt over lønns- og inntektsforskjeller innen gruppene.

Ved siden av gjennomsnittstallene bør det utarbeides tall som beskriver hyppighetsfordelingen av lønnstakere/inntektstakere og husholdninger etter størrelsen av lønn/inntekt.

En måte å beskrive hyppighetsfordelingen på er direkte å utarbeide tabeller som viser tallet på enheter innen ulike lønns- og inntektstrinn.

Fordelingen kan også karakteriseres ved hjelp av tall som angir den største inntekten blant en bestemt andel av inntektstakerne når disse er gruppert etter stigende inntekt. Eksempelvis kan en ha delt inn inntektstakerne på grunnlag av inntektens størrelse i 10 like store grupper. En av gruppene forutsettes å omfatte den tidelen av inntektstakerne som har lavest inntekt, en annen gruppe omfatter den tidelen som har noe høyere inntekt og så videre opp til den tidelen som har høyest inntekt. For hver gruppe angis den høyeste inntekten innen gruppen. I statistisk litteratur kalles disse maksimale inntekter innen gruppene for decilinntekter (når inntektstakerne er delt inn i 10 like store grupper).

Til bruk for spesielle lavinntektsundersøkelser kan det også være behov for et statistisk mål som gir uttrykk for tallet på husholdninger/personer som har en inntekt som utgjør maksimalt en viss prosent av gjennomsnittsinntekten i inntektsfordelingen.

Beskrivelsen av hyppighetsfordelingen kan også skje ved bruk av mer summariske teoretiske mål, eksempelvis standardavviket som gir et slags uttrykk for gjennomsnittlig avstand fra de enkelte observasjoner til det aritmetiske gjennomsnitt.

4.3. Beregninger basert på antatte sammenhenger mellom lønn/inntekt og ulike forklaringsfaktorer.

I Artikler 104 fra Statistisk Sentralbyrå er det offentliggjort resultater fra en undersøkelse over lønnsforholdene for ansatte i bank, forsikring og statstjeneste. Undersøkelsen er et eksempel på anvendelsen av en analysemetode som forutsetter at lønn (inntekt) for en lønnstaker (inntektstaker) kan betraktes som bestemt av et bakenforliggende sett av forklaringsfaktorer. Ved hjelp av såkalt regresjonsanalyse tar en sikte på å tallfeste de sammenhenger som antas å gjelde. Metoden er også nyttet i NOU 1977:44 (Inntektsfordeling i Norge). Det blir her vist til enkelte teoretiske innvendinger mot metoden. Men det synes likevel ønskelig at liknende analyser gjøres mer permanent for alle lønns- og inntektstakere.

5. STATISTISKE MÅL SOM KAN NYTTES TIL Å BESKRIVE OG ANALYSERE ENDRINGEN I LØNNS- OG INNTEKTSFORHOLDENE MELLOM TO PERIODER.

De samme statistiske mål som ble drøftet i forrige avsnitt og som gir et situasjonsbilde av lønns- og inntektsforholdene i en enkelt periode (f.eks. et år) kan også nyttes til å belyse endringene over tid. Men en må i tilfelle kunne jamføre slike data for to eller flere perioder.

Det er imidlertid ikke selvsagt hva slags jamføringer av denne type som gir den beste oversikt over lønns- og inntektsutviklingen, og resultatene kan feiltolkes. Det kan dessuten spørres om slike data gir et tilstrekkelig bilde av tidsutviklingen eller om det er nødvendig også å ha statistikk som bygger på direkte

opplysninger om de forandringer som inntreffer for den enkelte person eller husholdning.

Utvalget har i de følgende avsnitt skissert ulike statistiske mål som det er ønskelig å bruke til å beskrive og analysere endringer i lønns- og inntektsforholdene.

5.1. Endringer i gjennomsnittlig lønn og inntekt for ulike grupper av personer/husholdninger.

Det er i tidligere avsnitt vist til at tall for gjennomsnittslønn/gjennomsnittsinntekt for en gruppe av personer eller husholdninger gir uttrykk for et slags tyngdepunkt når det gjelder hvordan personene/husholdningene i gruppen er fordelt etter størrelsen av lønn/inntekt. Det vil være ønskelig å registrere hvordan dette «tyngdepunkt» endres over tid. I prinsippet burde slike endringstall beregnes for alle grupper som skilles ut i lønns- og inntektsstatistikken. Dette vil altså gjelde grupper som er definert ved de kjennemerker som er nevnt foran i rapporten: kjønn, alder, næring, arbeidets art, bosted etc. for personer, for husholdninger i tillegg opplysninger om husholdningens størrelse og sammensetning.

Det finnes imidlertid mange muligheter for å feiltolke data over endring i gjennomsnittlig lønn/inntekt. Som en illustrasjon til disse problemer kan det vises til følgende (tenkte) eksempel:

Ved utgangen av et år blir det konstatert at alle som på dette tidspunkt er ansatt i et bestemt foretak har hatt en lønn i det år som er gått som er høyere enn året før. Likevel viser en oversikt over gjennomsnittslønnen for foretaket for de to år at dette gjennomsnitt har gått ned. Forklaringen til disse tilsynelatende motstridende opplysninger er at endel ansatte med relativt høy lønn måtte slutte i foretaket i samband med en omorganisering/rasjonalisering ved utgangen av foregående år. Hvis det er lønnsutviklingen for de gjenværende ansatte som en ønsker å belyse, vil således den beregnede endringen i gjennomsnittslønnen for alle ansatte i foretaket gi et misvisende bilde.

Tallene for endringen i gjennomsnittslønn/inntekt for en gruppe «lyver» ikke, men gir uttrykk for forskyvningen av tyngdepunktet i lønns-/inntektsfordelingen mellom to perioder. Bruken av tallene krever imidlertid at en nøye vurderer om det er denne siden ved inntektsutviklingen som en egentlig ønsker belyst. Spesielt er dette av betydning når det er relativt store individuelle forskjeller i lønn/inntekt innen gruppen (og det vil det ofte kunne være), og vi dessuten vet at inntektsforskjellene henger sammen med kjennemerker som ikke er nyttet til å avgrense gruppen. Endringer i sammensetningen av gruppen vil da kunne få stor betydning for gjennomsnittstallene.

Ved såkalte standarberegninger av endringene i gjennomsnittslønn/gjennomsnittsinntekt kan en til en viss grad eliminere virkningene på endringstallene av forandringer i sammensetningen av gruppene. Ved disse beregninger legges det til grunn en «konstant sammensetning» av gruppen, f.eks. lik den sammensetning som eksisterte i utgangsåret. Det er imidlertid ikke entydig hva som skal regnes for «konstant sammensetning» i denne sammenheng, idet det er mange kjennemerker som kan nyttes til å karakterisere personer/husholdninger i gruppen. Ved valg av løsning kan det bl.a. være spørsmål om hva slags endringer en ønsker skal komme til uttrykk i de beregnede tallene. Det er ikke uvanlig å forsøke å korrigere for forandringer i sammensetning etter alder.

Det er ikke ønskelig (bl.a. av hensyn til ressursforbruket ved utarbeidingen av statistikken) at en gjennomfører alle mulig typer av standardiserte beregninger over endringen i gjennomsnittslønn/gjennomsnittsinntekt. Men det er ønskelig at statistikken inneholder mål som det viser seg å være spesiell interesse for, f.eks. blant partene i arbeidslivet.

5.2. Endring i gjennomsnittslønn/inntekt for personer med identisk arbeid.

Det ville vært ønskelig å kunne utarbeide tall for endringer i gjennomsnittlig lønn og inntekt basert på opplysninger om lønn og inntekt for «identisk arbeid». Som nevnt foran i rapporten, kan statistikken over inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats i en viss forstand karakteriseres som en prisstatistikk. På samme måte som tall for endringer i varepriser bør baseres på noteringer for identiske varer, burde i prinsippet tall for endringer i belønningen for økonomisk innsats være basert på opplysninger om mottatt vederlag for identiske arter av økonomisk innsats. Det er imidlertid ikke objektivt gitt hva en skal kalle «identisk arbeid».

5.3. Endringer i lønn og inntekt for identiske personer/husholdninger.

Som et alternativ til å sammenlikne summariske lønns- og inntektsdata for to perioder for ulike grupper av personer/husholdninger kan en basere statistikken på individuelle opplysninger om lønns- og inntektsutviklingen til personer/husholdninger innen gruppene. Disse individuelle endringstall kan også grupperes etter kjennemerker som kjønn, alder etc. For statistikken over inntekt som mål for leve-

kår vil vi nettopp være interessert i å kartlegge utviklingen i individuelle husholdnings-/personinntekter. I denne statistikk må vi dessuten for en stor del nytte utvalgsundersøkelser. Dette gjør at de summariske endringstall for gjennomsnittslønn/gjennomsnittsinntekt kan bli sterkt påvirket av tilfeldige forskyvninger i sammensetningen av gruppene som følge av utvalgstrekkingen. Disse problemer vil unngås ved bruk av endringstall for identiske personer /husholdninger.

Det vil derfor være ønskelig i statistikken over inntekt som mål for levekår å nytte såkalt roterende utvalg ved undersøkelsene, d.v.s. undersøkelser der endel av utvalget for et år omfatter samme personer/husholdninger som også var med i utvalget forrige år. Dataene fra slike undersøkelser vil kunne nyttes til å belyse den individuelle inntektsutviklingen.

Også i statistikken over inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats er det ønskelig å kunne lage statistiske oversikter basert på data for lønns-/inntektsendringen mellom perioder for en og samme person. Disse tall vil bl.a. få med virkningen av at inntektstakere går over fra en type arbeid til en annen type arbeid. Dersom en fulgte inntektstakerne gjennom en lengre tid, ville en således få fram ulikheter i karrieremønsteret.

5.4. Endring i disponibel inntekt for typiske inntektstakere/typiske husholdninger.

Det er ennå ikke utviklet fullgode metoder til å analysere hvordan endringer i belønningen for økonomisk innsats (endringer i den funksjonelle inntektsfordeling) virker inn på fordelingen av inntekt som mål for levekår (som gjerne nytter husholdningen som statistisk enhet).

En metode som nyttes til å illustrere noen sammenhenger mellom den funksjonelle inntektsfordeling og levekårsstatistikken tar utgangspunkt i gjennomsnittstall for lønn/inntekt (f.eks. gjennomsnittslønn for en industriarbeider). I tilknytning til disse gjennomsnittstall stilles det opp eksempler på hvordan størrelsen av disponibel inntekt kan være for ulike personer og familier. Ett eksempel kan således være beskrevet slik:

Sett at et ektepar med 2 barn har en bruttoinntekt som svarer til summen av gjennomsnittslønn for en industriarbeider og barnetrygd for 2 barn. Industriarbeiderlønnen opptjenes av den ene av ektefellene mens den andre arbeider hjemme. Ved inntektsansettelsen ved skattelikningen blir det bare fratrukket standardfradrag (minstefradrag og oppgjørsfradrag). Ut fra disse forutsetninger (og ut fra gitte skatteregler og skattesatser) er det mulig å beregne den disponible inntekt (inntekt etter skatt) for familien. Ved å forutsette at bruttoinntekt og disponibel inntekt blir fastlagt på samme måte gjennom flere år kan en på denne måte illustrere en sammenheng mellom utviklingen i gjennomsnittlig industriarbeiderlønn og utviklingen i disponibel inntekt.

5.5. Sammenlikning av summariske mål for spredningen i inntektsfordelingen i to ulike perioder. (Har inntektene blitt «jamnere» fordelt?)

Det er konstruert en rekke summariske mål som skal gi uttrykk for graden av ulikhet (eller likhet) i en inntektsfordeling. Enkelte av disse mål har vært brukt internasjonalt til å sammenlikne inntektsspredningen i ulike land. Ved å jamføre størrelsen av målene i ulike perioder kan en også belyse hvordan det går med utjamning av inntekter over tid.

Ingen av disse mål, som stort sett uttrykkes ved ett tall, kan få fram alle trekk ved endringer i inntektsfordelingen, og det er intet spesielt mål som er allment akseptert som det «riktige» spredningsmålet.

Utvalget antar at disse mål ikke bør ha særlig høy prioritet i det løpende statistikkprogram, men at de vil være av interesse i mer analytiske utredninger.

Utvalget har ikke sett noen grunn til å drøfte fortrinn og ulemper ved de enkelte mål.

5.6. Tall for lønnsglidningen.

Lønnsglidningen defineres vanligvis som den lønnsøking som finner sted utover den tariffmessige lønnsøking i en gitt periode. Begrepet gir altså uttrykk for et forsøk på å dekomponere tallene for lønnsutviklingen og skille ut den del som skyldes resultatene av inntektsoppgjør. Lønnsglidningen blir en restpost.

Det er ikke uten videre gitt hvordan en skal beregne den tariffmessige lønnsøkingen og således heller ikke hvordan lønnsglidningen skal måles. Utvalget har likevel ikke funnet grunn til å drøfte disse problemene i denne rapport, men viser til utredningen NOU 1977:26 («Om lønnsglidningen»).

Etter utvalgets syn vil det være ønskelig at den offentlige statistikk inneholder data for lønnsglidningen for flest mulige næringer og avtalegrupper. En forutsetning for at det kan beregnes lønnsglidningstall for et område er selvsagt at det finnes tariffavtaler på området.

Lønnsglidningen blir på grunn av beregningsmåten et samlebegrep for en rekke ulike typer av endringer i lønningene. Det vil være ønskelig å ha mest mulig statistiske opplysninger om hvordan lønnsglidningen er sammensatt, men utvalget har ikke forsøkt å fastlegge hva

slags metoder som i tilfelle måtte nyttes ved registreringen av slike data.

5.7. Livsinntekter og inntektsutviklingen over en lengre periode. Faser i inntektsutviklingen.

For en person som etter å ha fullført sin utdanning utfører inntektsgivende arbeid uavbrutt fram til pensjonsalderen vil livshistorien, vurdert i forhold til yrkesdeltaking og erverving av økonomiske ressurser, kunne inndeles i følgende fire hovedfaser:

i) barndom — forsørget
ii) ungdomstid — arbeid med utdanning/økonomiske ressurser erverves fra ulike kilder, bl.a. lån, stipend, stønader hjemmefra, arbeid ved siden av studier.
iii) yrkesaktiv periode — utfører inntektsgivende arbeid som skaffer til veie hoveddelen av økonomiske ressurser.
iv) pensjonistperiode — utfører lite eller ingenting av inntektsgivende arbeid/hoveddelen av økonomiske ressurser erverves i form av pensjonsinntekt.

For personer som stort sett følger denne utvikling vil overgang fra en fase til en annen kunne innebære nokså fundamentale endringer i størrelse og sammensetning av de økonomiske ressurser som er med på å bestemme disse personers levekår. Et tverrsnittsmateriale over inntektsfordelingen i ett bestemt år, vil derfor bl.a. gi uttrykk for forskjeller i levekår som henger sammen med at ulike personer befinner seg i ulike faser i sin livshistorie. Dette er vesentlige opplysninger for en statistikk over inntekt som mål for levekår. For denne statistikk vil det imidlertid også være av stor interesse å kunne gi en oversikt over inntektsfordelingen basert på data for personers livsinntekter eller de samlede inntekter som personer har ervervet over en lengre periode.

For en rekke personer kan det også være andre forhold enn de «faser» i livshistorien som er beskrevet foran som gjør det ønskelig å kunne jamføre livsinntektene i tillegg til årsinntektene. Utvalget finner imidlertid ingen grunn til i rapporten å gå nærmere inn på ulikheter av denne karakter. Utvalget peker likevel på de forskjeller i typer av yrkeskarriere som forekommer og som gjør at det bl.a. i noen yrker kan være muligheter for avansement til opp til 50- og 60-årsalderen, mens det i andre yrker kan være små muligheter for opprykk i høyere stillinger. Forskjellen i karrieremønsteret og ulik utdanningstid gjør at det også for statistikken over inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats vil være ønskelig med oversikter over livsinntekter i tillegg til oversikter over årsinntekter.

En statistikk over livsinntekter vil måtte baseres på beregninger og ikke på faktiske observasjoner av livsinntekter. Utvalget har ikke gått nærmere inn på de metodiske problemer som er knyttet til disse beregninger.

5.8. Realinntektsutviklingen.

Utvalget har i drøftingene foran ikke tatt opp problemene med å måle den reelle utviklingen i lønninger og inntekter over en periode med varierende, f.eks. stigende priser.

Utvalget ser ingen grunn til å gå nærmere inn på de metodiske problemer med deflatering, men peker på ønskeligheten av at lønns- og inntektsstatistikken også inneholder tall for utviklingen i reallønn og realinntekt. Først og fremst vil disse ønskemål gjelde tall for disponibel inntekt.

KAPITTEL 5.

Problemer med å skaffe til veie grunnmaterialet til statistikken.

En lønns- og inntektsstatistikk som skal tilfredsstille alle eller de fleste ønskemål som stilles, vil kreve et langt større statistisk grunnmateriale enn det som finnes idag. Flere vesentlige problemer med innsamling av data vil i tilfelle måtte løses.

Ett av problemene er at enkelte ønskemål bare kan oppfylles ved innsamling av data fra alle eller et meget stort antall inntektstakere/husholdninger. F.eks. synes erfaringene med lavinntektsundersøkelser å vise at gruppen av lavinntektshusholdninger er svært uensartet sammensatt (og vanskelig å definere tilfredsstillende). Av den grunn er det ikke mulig å få full oversikt over denne gruppen ved hjelp av mindre utvalgsundersøkelser. Dette skaper behov for lavinntektsundersøkelser basert på en fullstendig registrering av en «levekårsinntekt» for alle husholdninger. Denne registrering har vi ikke i ett enkelt datamateriale idag. Dersom vi særskilt for statistikkformål skulle gå direkte ut til inntektstakere og husholdninger og samle inn de nødvendige opplysninger, ville dette kreve meget store ressurser.

Et annet problem er behovet for data som ikke alltid blir formelt registrert verken av inntektstakeren eller av andre. Det kan f.eks. gjelde arbeidstidens lengde for grupper av lønnstakere og selvstendig næringsdrivende eller opplysninger om omfanget av egenarbeid utført for egen husholdning.

Et tredje problem er behovet for detaljerte regnskapsopplysninger, først og fremst når det gjelder selvstendige næringsdrivende. Forat regnskapsopplysninger skal være brukbare for statistiske formål må de være basert på ensartede prinsipper, og det er langt fra gitt at innsamlede data vil oppfylle dette krav.

Et fjerde problem gjelder behovet for at dataene som ligger til grunn for en inntektsfordelingsstatistikk for personer er i samsvar med de summariske data som den offentlige statistikk ellers inneholder, f.eks. i nasjonalregnskapet. Dette krav blir ofte kalt behovet for et fullstendig integrert statistisk system, og for analyseformål er det store fordeler, av og til nødvendig, med et slikt system.

Et femte problem er ønsket om å unngå dobbeltinnhenting av lønns- og inntektsdata fra ulike offentlige etater. En rekke opplysninger om lønn og inntekt innhentes allerede idag for forskjellige administrative formål. Dersom en skal unngå dobbeltinnhenting av data, må de administrative data kunne nyttes for statistiske formål. Dette skaper problemer med å tilpasse den administrative databehandling til statistikkens ønskemål.

Et sjette problem er ønsket om opplysninger for den enkelte person om livsinntekt eller inntekt over et visst antall år. Dette ønskemål stiller også store krav til det statistiske grunnmateriale.

Problemene med å skaffe til veie grunnmaterialet er helt avgjørende for utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken, og dette er grunnen til at disse problemer blir behandlet i et eget kapittel. Utvalget har i særlig grad vært opptatt av mulighetene for å utnytte de administrative datakilder til lønns- og inntektsstatistikken. Dette er trolig den minst ressurskrevende framgangsmåten for det offentlige når innsamlingen av data til administrative og statistiske formål ses under ett. Dessuten er det sterkt ønskelig å unngå den belastning av oppgavegivere og den irritasjon som er følgen av en eventuell dobbeltinnhenting av data.

Som nevnt foran skaper imidlertid utnyttingen av administrative dataregistre til statistiske formål også problemer, bl.a. fordi rutinene ved etableringen av registrene i mange tilfelle ikke er tilpasset statistikkens ønskemål. Slike registre er heller ikke tilgjengelige til dekning av hele lønns- og inntektsstatistikken, og det er nødvendig å vurdere alternative datakilder for deler av statistikken.

Lønns- og inntektsdataene kan tenkes samlet inn fra følgende grupper av oppgavegivere:

a) Inntektstakerne selv
b) Arbeidsgiverne
c) Offentlige organer (administrative dataregistre).

I tillegg til at en søker å unngå dobbeltinnhenting av data og å utnytte eksisterende dataregistre mest mulig til å lage «billig» statistikk bør en særlig stille følgende spørsmål ved valg av innsamlingsmetode:

i) I hvilken grad kan spørsmålsstillingen tilpasses statistikkens krav?
ii) I hvilken grad har oppgavegiverne god nok oversikt til å gi korrekte svar?
iii) Hvordan skaffes opplysningene raskest til veie for statistikken?
iv) Er det noen sammenheng mellom valg av innsamlingsmetode og antall oppgavegivere og svarprosenten?

Beregningsutvalget antar at en generell vurdering av nytten av data innhentet fra de tre mulige grupper av oppgavegivere fører fram til følgende konklusjoner:

Innsamling fra inntektstakerne

Positive trekk fra statistikksynspunkt:

Den som utarbeider statistikken fastlegger ved dette alternativ spørsmålsstillingen. Det skulle således i prinsippet være mulig å tilpasse spørsmålene til statistikkens krav, selv om det i praksis selvsagt må tas hensyn til hva det er mulig for oppgavegiverne å svare på.

Den som utarbeider statistikken fastlegger også svarfristen for oppgavene og kan direkte påvirke aktualiteten av tallene.

Ved denne innsamlingsmetoden kan en få tak i enkelte opplysninger som det trolig bare er inntektstakerne (eller husholdningene) som kan gi beskjed om. Dette vil således gjelde følgende data:

Omfang og arten av egenarbeid i hjemmet.

Overføringer av ressurser mellom medlemmene av samme husholdning.

Husholdningens størrelse og sammensetning (dersom en ikke holder seg til familiebegrepet i personregistret).,

Omfang av yrkesdeltaking (arbeidstid) for personer som ikke blir fullt dekket gjennom dataene fra arbeidstakerregistret.

Negative trekk fra statistikksynspunkt:

Direkte oppgaveinnhenting fra inntektstakerne vil kunne bety mange oppgavegivere, kostbar administrasjon og vanskeligheter med å oppnå en tilfredsstillende svarprosent.

Mange inntektstakere kan ha svak registrering av ulike inntektsstrømmer eller det krever en god del arbeid å finne fram opplysninger. Dette gjør risikoen for ukorrekte svar stor. Et eksempel er ytelser fra trygdevesenet. Verdien av de enkelte ytelser som er betalt direkte av trygdevesenet vil antakelig ikke være kjent for mottakeren av ytelsene. For andre ytelser må inntektstakeren registrere (og holde orden på) de opplysninger som mottas fra trygdeetaten. I mange tilfelle kan denne registrering være tilfredsstillende for bruk i statistikken, i andre tilfelle lite tilfredsstillende. Også når det gjelder yrkes- og formuesinntekter vil det trolig kunne forekomme at inntektstakeren har relativt dårlig oversikt, f.eks. på grunn av svak regnskapsføring.

Innsamling fra arbeidsgiverne.

Positive trekk fra statistikksynspunkt:

Antall oppgavegivere blir vesentlig færre enn om vi skulle spørre inntektstakerne direkte. Dermed blir aministrasjonen av datainngangen mindre og arbeidet med å få en tilfredsstillende svarprosent lettere.

Også ved dette alternativ er det den som utarbeider statistikken som kan fastlegge spørsmålsstillingen og svarfristen for innsendingen av oppgavene.

De data som er skrevert ned av arbeidsgiveren, f.eks. i et regnskap, vil trolig være mer pålitelig enn opplysninger som oppgis på grunnlag av hva oppgavegiveren kan huske. Lønningene vil være regnskapsført i en eller annen form.

Negative trekk fra statistikksynspunkt:

Det viktigste negative ved denne innsamlingsmetode er at den ikke er brukbar dersom en er ute etter data for mer sammensatte inntektsbegrep, f.eks. summen av alle inntektsarter for hver inntektstaker.

Innsamling fra offentlige etater.

Positive trekk fra statistikksynspunkt:

Det blir meget få oppgavegivere, i enkelte tilfelle bare en. Svarprosenten, regnet i forhold til antall inntektstakere, blir meget høy. Kanskje er det fullstendig dekning. F.eks. skal data fra skattelikningen i prinsippet omfatte alle personer med inntekt. I det minste skal det foretas en skjønnsansettelse av inntekten dersom inntektstakerne selv ikke har sendt inn oppgaver.

For enkelte inntektsarter kan innsamling av opplysninger gjennom offentlige etater være eneste muligheten til å få noenlunde korrekte svar, jfr. kommentarene foran til opplysninger om trygdeytelser.

Dataene i de offentlige datasystemene foreligger ofte i en slik form at de direkte kan innleses og bearbeides i EDB-maskiner.

Negative trekk fra statistikksynspunkt:

Spørsmålsstillingen fastlegges av andre offentlige etater og behøver ikke være tilpasset statistikkens krav.

Dataene kan komme meget sent til den som utarbeider statistikken fordi andre etater først skal etablere sine datasystmer og utføre sitt eget arbeid. F.eks. foreligger dataene til den nåværende generelle inntektsstatistikk (som i hovedsak baseres på likningsoppgaver) ca. ett år etter inntektsårets slutt. Den statistiske bearbeiding av disse data tar også lang tid, slik at sluttresultatene i statistikken blir relativt gamle før de kan publiseres.

Det kan også være problemer med revisjonen til statistisk bruk av data fra de administrative registre, idet den som utarbeider statistikken vanskelig kan spørre inntektstakerne

direkte om disse data, men må holde seg til de offentlige etater som utarbeider dataregistrene.

Konklusjoner

Det er ikke mulig å få en full oversikt over hvordan dataene til lønns- og inntektsstatistikken bør samles inn uten at en konkret går gjennom alle deler av statistikken og vurderer datakildene til hver enkelt opplysning. Beregningsutvalget har imidlertid vurdert mer generelt de muligheter som foreligger.

Etter utvalgets oppfatning må størstedelen av dataene til lønnsstatistikken, med den detaljerte datamengden som denne statistikken inneholder, fortsatt samles inn gjennom arbeidsgiverne. Visse summariske data om lønninger kan en riktignok få gjennom ulike dataregistre, f.eks. oppgaver fra innkrevingen av arbeidsgiveravgiften og fra den ordinære skattelikningen. Det er imidlertid ikke mulig gjennom disse datakilder å få data som inneholder alle spesifikasjoner som er nødvendige for lønnsstatistikken. En bør likevel være oppmerksomme på de dataregistre som etter hvert blir tilgjengelige, eksempelvis vil utviklingen av en lønnsskatteordning kunne føre til en mer systematisk og fullstendig registrering av lønnsdata i EDB-registre. Denne utvikling kan kanskje på sikt gi muligheter til å utarbeide nye typer av data om årslønninger. Disse datakilder kan imidlertid ikke erstatte den nåværende typen av lønnsstatistikk med de spesifikasjoner som denne inneholder.

Også når det gjelder annen statistikk over belønning for økonomisk innsats synes det som om statistikkprodusenten vil måtte samle inn oppgaver direkte fra inntektstakerne. Dette vil særlig gjelde de deler av statistikken der det forutsettes en sterk spesifisering av arten og omfanget av den økonomiske innsats. Et eksempel er de beregninger over inntekt pr. årsverk i jordbruket som foretas på grunnlag av data fra spesielle driftsregnskaper. Med de detaljerte spesifikasjoner og med de definisjoner som dette materiale skal bygge på er det ikke mulig å skaffe datagrunnlaget fra de generelle administrative dataregistre som eksisterer idag.

Beregningsutvalget vil imidlertid anta at størstedelen av en generell inntektsfordelingsstatistikk for personer må utnytte de administrative dataregistre som nå utarbeides eller som vil bli opprettet. Særlig synes det helt nødvendig å gjøre bruk av disse datakilder til undersøkelser som skal baseres på omfattende deler av befolkningen.

Det kan virke rimelig å basere den offentlige informasjon om generelle inntektsforhold på følgende «ansvarsfordeling» når det gjelder å skaffe til veie det statistiske grunnmateriale.

Hovedkilden for informasjonen må være likningsetaten som har opplysninger om først og fremst yrkes- og formuesinntekter og pensjoner.

Trygdeetaten gir supplerende opplysninger om trygdeytelser.

I tillegg bør informasjonen bl.a. omfatte opplysninger om ytelser fra sosialkontorene, stipendier fra lånekassen for studerende ungdom og bostøtte fra Husbanken.

De deler av grunnmaterialet som det i øyeblikket synes nødvendig å samle inn direkte fra inntektstakerne til den statistiske bearbeiding omfatter bl.a. opplysninger om hvordan personer er knyttet sammen i husholdninger med en viss felles disponering av inntekten. Det samme gjelder opplysninger om omfanget og arten av egenarbeid i hjemmet, overføring av inntekt mellom medlemmene i samme husholdning og endel opplysninger om arbeidstid som det er vanskelig å få tak i fra andre enn inntektstakerne. Alle disse data vil trolig måtte samles inn gjennom utvalgsundersøkelser, og dette kan bety at det må settes nokså snevre grenser for hvor detaljerte resultater som kan spesifiseres.

Utnyttingen av de administrative dataregistre til lønns- og inntektsstatistikken fører med seg at det må stilles bestemte krav til innholdet av disse registre og til databehandlingen i de offentlige organer som har ansvaret for registrene. Beregningsutvalget vil peke på at dette er et problem som må løses dersom en ønsker å nytte ut dataene på denne måte.

Når det gjelder spørsmålet om hvor raskt dataene fra registrene må foreligge, antar utvalget at det på sikt kanskje er en naturlig målsetting at statistiske resultater om den generelle inntektsfordeling i et år foreligger omtrent samtidig med at likningsresultatene for dette år foreligger. For at dette skal bli mulig, vil det være nødvendig med bl.a. ganske store endringer i rutinene for dataingangen til inntektsstatistikken. En av forutsetningene for at statistikken skal kunne omlegges i denne retning er trolig at det lar seg gjøre å bruke relativt ureviderte likningsdata ved den statistiske bearbeiding og/eller at likningskontorenes arbeid med likningen tilpasses slik at oppgavene for skattytere i inntektsstatistikkens utvalg revideres først.

Beregningsutvalget vil imidlertid peke på den usikkerhet som ennå må gjøre seg gjeldende i samband med likningskontorenes framtidige organisering av databehandlingen så lenge det ikke er klart hvordan databehandlingen vil bli når en eller annen form for lønnsskatteordning er gjennomført.

KAPITTEL 6.

Oversikt over det lønns- og inntektsmateriale som finnes idag.

Størstedelen av den nåværende lønns- og inntektsstatistikken blir utarbeidd innen tre statistikkområder: Lønnsstatistikken, skattestatistikken og de periodiske inntektsundersøkelsene.

Lønnsstatistikken er et samleuttrykk for en rekke statistikker som utarbeides og publiseres hver for seg og som gjelder ulike grupper av lønnstakere. Statistikkene blir i det vesentlige utarbeidd av enten Statistisk Sentralbyrå eller Norsk Arbeidsgiverforening. For hvert år utgir Statistisk Sentralbyrå en samlepublikasjon under tittelen Lønnsstatistikk som gir en summarisk oversikt over dataene i de ulike deler av statistikken. Det framgår av denne samlepublikasjonen (ved siden av de enkelte spesialpublikasjonene) hva som finnes av data på området lønnsstatistikk.

Skattestatistikken blir utarbeidd av Statistisk Sentralbyrå som også står for gjennomføringen av de periodiske inntektsundersøkelsene. Opplysninger om disse statistikkområdene blir bl.a. gitt i publikasjonene Skattestatistikk (årlig) og Inntektsstatistikk (3-årlig).

En relativt fyldig beskrivelse av den informasjon som finnes idag innen lønnsstatistikken, skattestatistikken og de periodiske inntektsundersøkelsene er også tatt med i den rapport som ble avgitt 27. april 1978 av den tidligere nevnte arbeidsgruppe med representanter fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet og Statistisk Sentralbyrå.

I mandatet for utredningen blir utvalget bedt om å gjennomgå de ulike områder for lønns- og inntektsstatistikk med sikte på å kartlegge mulighetene for anvendelse av eksisterende statistikk. Utvalget antar at en måte å oppfylle dette ønskemålet på vil være å ta utgangspunkt i de ulike formål med statistikken og skissere hvilke data som finnes i statistikken idag som kan nyttes til å nå disse mål.

I kapittel 3 kom utvalget fram til at det er inntekt som mål for belønningen for økonomisk innsats og inntekt som mål for levekår (inntekt som leverkårskomponent) som bør danne grunnlaget for den statistikkutbygging som skal vurderes. Utvalget skal i det følgende holde seg til statistikk på disse områder.

1. STATISTIKK OVER BELØNNINGEN FOR ØKONOMISK INNSATS.

Belønningen for økonomisk innsats omfatter lønnsinntekt, inntekt av selvstendig næringsvirksomhet og inntekt av annen kapitalinnsats (formuesinntekt). Statistikken over belønningen for økonomisk innsats er mest omfattende når det gjelder lønnsinntektene, og opplysningene om disse inntektene kommer i det alt vesentlige fra lønnsstatistikken.

1.1. Lønnsstatistikken

Lønnsstatistikken består som nevnt av en rekke uavhengige statistikker. Statistikkene gjelder ulike næringsgrupper og avtaleområder. Oppdelingen av statistikken i delstatistikker har vært en styrke i mange sammenhenger. Det har gjort opplegget fleksibelt for krav om bestemte detaljopplysninger innen spesielle områder. Det har gjort det lettere å tilpasse tidspunktet for innsamling og bearbeiding av statistikken til tidspunktet for igangsettingen av tarifforhandlingene for den enkelte gruppe. Og det har gjort endel av statistikkene relativt små og oversiktlige slik at bearbeidingstiden har vært forholdsvis liten. Særlig når tarifforhandlingene var preget av forbundsvise oppgjør, innebar opplegget med delstatistikker mange fordeler. Oppsplittingen kan imidlertid også ha vært en medvirkende årsak til at lønnsdataene for enkelte grupper ikke er helt enkle å jamføre med andre gruppers tall.

1.1.1. *Lønnsbegrepene i lønnsstatistikken.*

Lønnsdataene i lønnsstatistikken gjelder i det alt vesentlige den gjennomsnittlige timefortjenesten eller gjennomsnittlig månedsfortjeneste. Unntaksvis kan det forekomme at tallene gjelder lønn pr. uke. Bruken av arbeidstidsenhet i samband med lønnstallene varierer fra delstatistikk til delstatistikk, og det finnes ingen samlet oppstilling for alle grupper der tallene er omregnet til å gjelde samme enhet. Grunnmaterialet inneholder heller ikke alle opplysninger som vil gjøre det mulig å gjennomføre en slik omregning helt nøyaktig. Det er for en stor del de ulike avtaleforholdene som er bakgrunnen for forskjellen i bruk av begrep.

Det blir til lønnsstatistikken ikke samlet inn oppgaver over årslønn. I statistikken blir det likevel årlig beregnet en gjennomsnittlig årslønn for en voksen mannlig industriarbeider. Grunnlaget for beregningene er tall fra kvartalsstatistikken for denne lønnstakergruppen.

Alle lønnsbegrepene er definert brutto, d.v.s. før fradrag for skatt, pensjonspremier o.l.

Når det spesielt gjelder gjennomsnittlig timefortjeneste, blir denne beregnet som all utbetalt lønn inntjent i arbeidstiden dividert med tallet på faktiske arbeidstimer i tellingsperioden. Lønn under fravær, feriepenger (-lønn) og bedriftenes indirekte sosiale kostnader er ikke tatt med. Verktøygodtgjørelse, kostgodtgjørelse og andre tillegg som etter sin art må regnes som dekning av utgifter arbeiderne selv har hatt, er heller ikke med. Overtidstillegg er som regel tatt med i den gjennomsnittlige timefortjeneste ialt.

Gjennomsnittlig månedsfortjeneste blir gjerne definert som summen av gjennomsnittlig brutto kontantlønn, gjennomsnittlig naturallønn og andre faste tillegg og midlertidige eller variable tillegg (regnet pr. måned). For alle månedslønte er fast overtidsgodtgjørelse regnet med blant de faste tillegg. Disse tillegg kan ellers ha et noe forskjellig innhold for de ulike lønnstakergrupper. Midlertidige eller variable tillegg pr. måned blir beregnet som 1/12 av utbetalt beløp i de siste 12 måneder før tellingstidspunktet. Variabel overtidsgodtgjørelse er som regel ikke tatt med i månedsfortjenesten, men blir i de fleste delstatistikkene oppgitt særskilt utenom månedsfortjenesten.

For sjøfolk i utenriks- og innenriksfart har definisjonen av gjennomsnittlig månedsfortjeneste fått et noe spesielt innhold. Blant annet er overtidsbetalingen (og fritidskompensasjonen) med i månedsfortjenesten, men beløpet er spesifisert i tabellene og kan således trekkes ut.

1.1.2. *Opplysninger om lønnsnivået og lønnsspredningen i en periode.*

Hver av delstatistikkene gir på grunnlag av observasjoner for en bestemt periode et bilde av lønnsnivået for den lønnstakergruppe som statistikken omfatter. Først og fremst blir det presentert tall for gjennomsnittslønnen for forskjellige undergrupper innen lønnstakergruppen. Disse undergrupper kan være definert ved ulike kjennemerker som lønnstakerens kjønn, alder, stilling, utdanning og ansiennitet, arbeidsplassens geografiske plassering og antall ansatte i bedriften. I enkelte av statistikkene gis det også tall for spredningen av lønnstakerne etter lønnsinntektens størrelse. Men i flere av statistikkene finnes det ikke muligheter for å utarbeide slike spredningstabeller, idet grunnmaterialet ikke inneholder tall for den enkelte lønnstaker.

1.1.3. *Opplysninger om lønnsutviklingen.*

Det er bare i enkelte av delstatistikkene at grunnmaterialet gir opplysning om endringer i lønn for den enkelte lønnstaker og således gir grunnlag for å belyse hovedtrekk i lønnsutviklingen ved hjelp av individuelle data.

I hovedsak er de tall for lønnsutviklingen som lønnstatistikken inneholder, basert på en sammenlikning for to perioder av lønnsnivåtallene for en gruppe eller undergruppe av lønnstakere.

For voksne mannlige industriarbeidere blir endringen i gjennomsnittlig timefortjeneste delt opp i to komponenter ved særskilte beregninger. Disse komponenter skal gi uttrykk for lønnsendring som skyldes: i) endret tarifflønn og ii) annen lønnsendring. Den siste komponenten kalles gjerne lønnsglidning. Det er bare for industri at den offentlige statistikk har inneholdt løpende beregninger av lønnsglidningen. Men under lønnsforhandlinger for flere lønnstakergrupper forekommer det at partene legger fram egne beregninger over lønnsglidningen for disse grupper uten at tallene offentliggjøres.

1.1.4. *Bearbeidingstiden for lønnsstatistikken.*

Tallene i lønnsstatistikken er klar for offentliggjøring noen måneder etter observasjonsperiodens utløp. Varigheten av bearbeidingstiden kan variere noe mellom de ulike delstatistikker.

1.1.5. *Oversikt over delstatistikkene innen lønnsstatistikken.*

Det er nedenfor gitt en oversikt over hvilke lønnstakergrupper som er omfattet av lønnsstatistikken. I oversikten er det bl.a. også gitt opplysninger om hvem som utarbeider statistikken og hvor ofte tabellene foreligger.

Ansatte i jordbruk, gartnerier og hagebruk.

Statistisk Sentralbyrå utarbeider en årlig statistikk basert på oppgaver for et utvalg av bruk. Ett problem har vært å skaffe til veie et godt arbeidsgiverregister. Et annet problem har vært at de ansatte enten har avtalt månedslønn, ukelønn eller timelønn. Usikre oppgaver over den faktiske arbeidstid har gjort det vanskelig å regne om fortjenestetallene til samme tidsenhet for alle lønnstakere. Fortjenestetall er derfor gitt særskilt for de tre lønnsmåter.

Ansatte i skogbruk.

Det finnes ingen data i den offisielle statistikk. Skogbrukets Arbeidsgiverforening utarbeider imidlertid en statistikk på grunnlag av oppgaver fra sine medlemmer. Statistikken blir brukt ved lønnsforhandlinger.

Kvartalsvis lønnsstatistikk fra Norsk Arbeidsgiverforening.

Denne statistikk som utarbeides av N.A.F. på grunnlag av oppgaver som i prinsippet skal dekke alle medlemsbedrifter, omfatter voksne arbeidere i bergverk og industri, bygge- og anleggsvirksomhet og landtransport. Bedriftsoppgavene gir ingen opplysninger for den enkelte arbeider, men inneholder en oppdeling på ulike arbeiderkategorier. Disse opplysninger, og bl.a. opplysningene om bransje, blir nyttet til å gjennomføre en detaljert oppdeling på undergrupper av lønnstakere. Statistikken foreligger ordinært ca. 3 måneder etter kvartalets utløp.

Foreløpig lønnsindeks for industri.

Indeksen utarbeides av Statistisk Sentralbyrå hvert kvartal på grunnlag av et utvalg av oppgavene til kvartalsstatistikken til Norsk Arbeidsgiverforening. Utvalget av bedrifter blir fastlagt på grunnlag av hvilke oppgaver som kommer først inn til N.A.F. Det lages én indeks for voksne mannlige industriarbeidere og én indeks for voksne kvinnelige industriarbeidere. Indeksene foreligger 1½-2 måneder etter kvartalets utløp og blir senere korrigert når den kvartalsvise lønnsstatistikk fra Norsk Arbeidsgiverforening foreligger.

Nivåundersøkelsen for arbeidere i bergverksdrift og industri.

Statistikken utarbeides av Statistisk Sentralbyrå en gang i året og gjelder timefortjenesten i 3. kvartal. Statistikken baseres i prinsippet på oppgaver for alle medlemsbedrifter i Norsk Arbeidsgiverforening og et utvalg av ikkemedlemsbedrifter.

Lønnstellingen for arbeidere i bergverksdrift og industri.

Også denne statistikk utarbeides i Statistisk Sentralbyrå. De siste tellinger har vært gjennomført hvert 6. år, siste gang for 3. kvartal 1977. Tellingene baseres på data for den enkelte arbeider og kan derfor belyse lønnsspredningen. Alle bedrifter med mer enn 5 sysselsatte, i enkelte industrigrener også mindre bedrifter, er omfattet av tellingen.

Norsk Arbeidsgiverforenings funksjonærstatistikk.

N.A.F. utarbeider pr. 1. september hvert år en lønnsstatistikk for funksjonærer i medlemsbedrifter med 5 eller flere funksjonærer. Statistikkresultatene foreligger vanligvis ved månedskiftet november/desember. Statistikken omfatter bedrifter i bergverk og industri, bygge- og anleggsvirksomhet, transportvirksomhet, hotell- og restaurantvirksomhet og varehandel. Fra og med 1977 er statistikken gruppert etter bransje.

Funksjonærer i selvstendige statsforetak i industrien.

Statistisk Sentralbyrå utarbeider hvert år en lønnsstatistikk for denne gruppe av lønnstakere basert på oppgaver over månedslønn pr. 1. september. Foretak som går inn i Statens sentrale tjenestemannsregister eller foretak som er medlem av Norsk Arbeidsgiverforening er ikke med i statistikken.

Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel.

Statistisk Sentralbyrå utarbeider hvert år en lønnsstatistikk for ansatte i varehandel på grunnlag av oppgaver over månedslønn pr. 1. mars. Statistikken har annet hvert år vært basert på utvalgsundersøkelser og annet hvert år på mer omfattende tellinger. De omfattende tellinger har i prinsippet omfattet alle bedrifter i engros- og detaljhandel som sysselsetter tre eller flere personer medregnet eiere.

I sammenheng med at denne overenskomstgruppen går over til å bli vårfag, vil tellingstidspunktet bli flyttet til 1. september.

Lønnsstatistikken for ansatte i varehandel omfatter ikke varehandelsbedrifter som er med i Norsk Arbeidsgiverforenings lønnsstatistikk for funksjonærer.

Ansatte på borefartøyer (og verksted—plattformer).

Lønnsstatistikk for ansatte på borefartøyer utarbeides av Statistisk Sentralbyrå hvert år på grunnlag av oppgaver over månedslønn i november. Statistikken omfatter både boremannskap og maritimt mannskap som lønnes etter overenskomstene mellom Norsk Offshore Forening på den ene side og Norsk Sjømannsforbund, Norges Skipsførerforbund, Norsk Styrmandsforbund og Det Norske Maskinistforbund på den annen side. Fra 1978 omfatter statistikken også ansatte på verkstedplattformer.

Sjøfolk på skip i utenriks sjøfart.

Statistisk Sentralbyrå (i samarbeid med Skipsfartens Arbeidsgiverforening) utarbeider hvert år en lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriks sjøfart. Statistikken bygger på oppgaver over månedslønn i mars for skip på 100 br. reg. tonn og mer hvor mannskapet lønnes etter norsk tariff. Lønnstatistikken for utenriksfarten omfatter ikke ansatte i rederiene administrasjon. Et spesielt problem ved bruken av statistikken er sammenhengen mel-

lom den oppgitte månedslønn og årslønnen, idet årslønnen bl.a. er avhengig av hvor mange fartsmåneder den enkelte sjømann har i løpet av året.

Sjøfolk på forsyningsskip.

Statistisk Sentralbyrå utarbeider lønnsstatistikk for sjøfolk på forsyningskip en gang i året. Grunnlaget er opgaver over månedslønn i mars. Statistikken omfatter skip som går med forsyninger til borefartøyer både i og utenfor Europa, og statistikken er lagt opp på samme måte som for utenriks sjøfart.

Sjøfolk i innenriks rutefart.

Lønnsstatistikk for sjøfolk i innenriks rutefart utarbeides av Statistisk Sentralbyrå på grunnlag av oppgaver for november hvert år. Det samles inn oppgaver for skip på 100 br. tonn og mer.

Losse- og lastearbeidere.

Lønnsstatistikk for denne gruppe utarbeides av Statistisk Sentralbyrå hvert kvartal. Statistikken bygger på summariske oppgaver fra bedriftene.

Ansatte i hotell- og restaurantdrift.

Statistisk Sentralbyrå utarbeider lønnsstatistikk for denne gruppen to ganger i året, pr. 30. april og pr. 31. oktober. For bedrifter i Norsk Arbeidsgiverforening bygger statistikken på oppgaver som innhentes gjennom denne forening. Statistikken omfatter i prinsippet alle bedrifter med tre eller flere sysselsatte (medregnet eiere). I statistikken er månedslønte og prosentlønte behandlet hver for seg. For månedslønte gjelder opplysningene månedslønn i april og oktober måned. For prosentlønte gjelder dataene den gjennomsnittlige dagsfortjeneste i periodene 1. november — 30. april og 1. mai — 31. oktober. Prosentlønte heltidsansatte med mindre enn 50 arbeidsdager i tellingsperioden og uke-, dag- og timelønte er ikke tatt med i undersøkelsen. Unntatt er også familimedlemmer uten fast lønn og arbeidstid, kontor- og resepsjonsfunksjonærer, personer i overordnede og administrative stillinger og elever og lærlinger. (En del av disse ansatte vil imidlertid kunne være med i Arbeidsgiverforeningens funksjonærstatistikk).

Ansatte i bank- og forsikringsvirksomhet.

Statistisk Sentralbyrå utarbeider lønnsstatistikk for bank- og forsikringsvirksomhet hvert år basert på oppgaver over månedslønn pr. 1. september.

Ansatte i skoleverket.

Lønnsstatistikk for ansatte i skoleverket utarbeides hvert år gjennom et samarbeid mellom Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Statistisk Sentralbyrå. Grunnlaget for statistikken er Sentralt tjenestemannsregister for skoleverket. Statistikken omfatter alle tjenestemenn knyttet til undervisningen som lønnes i samsvar med avtaler inngått mellom staten og tjenestemannsorganisasjonene. Ved statlige skoler er også tjenestemenn som ikke underviser tatt med.

Kommunale arbeidstakere.

Statistisk Sentralbyrå skal ifølge sitt arbeidsprogram (og i samarbeid med Norske Kommuners Sentralforbund) utarbeide en lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere hvert år på basis av tall pr. 1. oktober. Statistikken for 1977 måtte imidlertid sløyfes på grunn av dårlig datainngang, og også for 1978 har det vært vanskeligheter med å få tilstrekkelig med oppgaver. Dette skyldes en omlegging av oppgaveinnhentingen som nå for en stor del skal baseres på et nytt tjenestemannsregister for kommuner som er medlem av Norske Kommuners Sentralforbund. Dette register er ennå ikke ferdig utbygd til bl.a. å kunne ta seg av den løpende innrapportering av statistikkoppgaver.

Statens embets- og tjenestemenn.

Ved et samarbeid mellom Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Statistisk Sentralbyrå utarbeides lønnsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn hvert år på grunnlag av oppgaver over månedslønn pr. 1. oktober. Statistikken bygger på Statens sentrale tjenestemannsregister og omfatter alle ansatte i heldagsstilling som var lønnet etter «Lønnsregulativet for offentlige tjenestemenn m.v.» Embets- og tjenestemenn i Stortinget, skoleverket og enkelte statsbedrifter er ikke med i undersøkelsen.

1.1.6. *Lønnstakere som ikke er dekket av den nåværende lønnsstatistikken.*

I rapporten fra arbeidsgruppen med representanter for Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet og Statistisk Sentralbyrå er det anslått at den nåværende lønnsstatistikken omfatter ca. ⅔ av alle årsverk utført av lønnstakere. Blant lønnstakere som ikke direkte er dekket av statistikken kan en bl.a. peke på følgende grupper:

Ansatte i lønt husarbeid.

Ansatte i eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og interesseorganisasjoner.

Kommunalt ansatte (inntil datainngangen er i orden).

Funksjonærer i utenriks sjøfart.

Arbeidere og funksjonærer i bedrifter i privat byggevirksomhet som står utenfor N.A.F.

Timelønte deltidsarbeidere i hotell- og restaurantdrift.

1.2. Statistiske data over lønningene utenom lønnsstatistikken.

1.2.1. *Lønn pr. årsverk ifølge nasjonalregnskapet.*

I nasjonalregnskapet offentliggjøres tall for lønnssum ialt og gruppert etter næring. Det utarbeides også tall for utførte årsverk av lønnstakere. Dette gjør det mulig på grunnlag av nasjonalregnskapsdata å beregne et gjennomsnittstall for lønn pr. årsverk. I samlepublikasjonen Lønnsstatistikk blir disse tall fra nasjonalregnskapet gjengitt. Enkelte av lønnssumberegningene og årsverksberegningene bygger på et nokså usikkert grunnlag, og gjennomsnittstallene for lønn pr. årsverk kan derfor bare betraktes som relativt grove indikatorer.

1.2.2. *Lønnsdata i skattestatistikken.*

Skattestatistikken utarbeides årlig av Statistisk Sentralbyrå og gir bl.a. oversikt over inntekter og formuer som er registrert ved skattelikningen. Inntektstabellene for personer blir basert på likningsoppgaver for alle personlige skattytere. Inntektstallene er årsinntekter.

Ett av inntektsbegrepene i skattestatistikken er pensjonsgivende inntekt som igjen kan deles i pensjonsgivende inntekt med lav og høy avgiftssats. Pensjonsgivende inntekt med lav avgiftssats omfatter inntektskomponentene brutto lønn og inntekt av selvstendig næringsvirksomht i jordbruk, skogbruk og fiske. Opprinnelig (i 1967) var den del av pensjonsgivende inntekt som gjelder brutto lønn skilt ut for seg i skattestatistikken. Dette er nå ikke lenger mulig på grunn av endret dataregistrering i skatteetaten. En annen viktig mangel ved skattestatistikkdataene sett i forhold til formålet å registrere belønningen for arbeidsinnsats som lønnstaker, er at statistikken mangler opplysning om arbeidsmengde (arbeidstid). En ytterligere mangel er at det ikke finnes opplysninger i materialet om næring/yrke/stilling.

Datagrunnlaget for skattestatistikken er EDB-registrerte data fra skattelikningen og sjømannsskatteordnngen. For statistiske formål, også for statistikken over lønnsinntekter, ville det være ønskelig at disse EDB-systemer spesifiserte hovedposter fra selvangivelsen i tillegg til de inntektsposter som nå registreres.

1.2.3. *Lønnsdata i de periodiske inntektsundersøkelsene.*

Statistisk Sentralbyrå har de senere år gjennomført en inntektsundersøkelse hvert 3. år. Statistikken baserer seg på innsamling av data fra selvangivelser, oppgjørsskjemaer og annet regnskapsmateriale fra skattelikningen for et utvalg av skattytere. Utvalget av personlige inntektstakere har omfattet omtrent 15.000 inntektstakere. Alle inntektstallene gjelder for et helt kalenderår.

Ett av formålene med statistikken har vært å belyse sammensetningen av inntekten til inntekstakerne, og det er mulig å skille ut lønnsinntekten for hver enkelt inntektstaker. Lønnsinntektens gjennomsnittlige størrelse framgår også av tabeller der inntektstakerne er gruppert etter enkelte kjennemerker som næring, kjønn, alder og ekteskapelig status. Heller ikke inntektsstatistikken har imidlertid tilstrekkelige opplysninger om arbeidstiden (arbeidsinnsatsen) som er knyttet til lønnsinntekten. Det finnes riktignok et kjennemerke som registrerer omfanget av sysselsettingen, og dette er brukt til å skille ut lønnstakere som har vært sysselsatt hele året. Grunnlaget for denne dataregistrering er imidlertid relativt usikkert.

1.2.4. *Registrering av lønnsdata i lønnstakerorganisasjoner.*

Endel lønnstakerorganisasjoner utarbeider egne statistikker basert på opplysninger fra sine medlemmer. Disse oversikter er ikke innarbeidd i den offisielle statistikk.

1.3. Statistikk over inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.

Denne statistikk er vesentlig mindre utviklet enn lønnstatistikken. Dette henger bl.a. sammen med at registreringen av nettoinntekten av selvstendig næringsvirksomhet ofte krever en nokså detaljert regnskapsføring og at innsamling og kontroll av data er arbeidskrevende. Regelmessig utarbeiding av statistikk finner sted innen disse områder: Skattestatistikken, de periodiske inntektsundersøkelsene, spesielle inntektsundersøkelser for leger, tannleger etc., beregningene av inntekt pr. årsverk for jordbrukere og oversiktene over fiskernes inntekter.

1.3.1. *Skattestatistikkens data for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.*

Bruk av skattestatistikken til å gi data for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet må i tilfelle baseres på oppgavene over den pensjonsgivende inntekt. Pensjonsgivende inntekt med høy avgiftssats omfatter inntekt av selv-

stendig næringsvirksomhet utenom jordbruk, skogbruk og fiske. (Før 1976 ble også næringsinntekt i jordbruk og skogbruk regnet som pensjonsgivende inntekt med høy avgiftssats.)

Definisjonen av den pensjonsgivende inntekt for de selvstendig næringsdrivende har en noe spesiell utforming. Utgangspunktet for beregningene er netto næringsinntekten etter skatteloven uten fradrag for gjeldsrenter. I denne inntekt gis det et fast fradrag på 10 prosent. Dessuten skal det gjøres fradrag for den del av gjeldsrentene som overstiger 20 prosent av nettoinntekten uten fradrag av gjeldsrenter (maksimum 75 prosent av nettoinntekt).

En viktig mangel ved skattestatistikkdataene sett i forhold til formålet å registrere belønningen for økonomisk innsats er at vi mangler opplysning om arbeidstid (arbeidsinnsats). Heller ikke størrelsen av kapitalinnsatsen er registrert. En annen mangel er at næringen ikke er spesifisert i tilknytning til næringsinntekten. Utvalget viser ellers til kommentarene foran (i samband med lønnsdataene i skattestatistikken) om ønskeligheten av data for hovedposter fra selvangivelsen.

1.3.2. *Inntektsstatistikkens data for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet.*

Denne statistikken baseres på de tre-årlige inntektsundersøkelser som gjennomføres av Statistisk Sentralbyrå og som ble omtalt foran.

Også i denne statistikk mangler opplysninger om arbeidstid (arbeidsinnsats) i tilknytning til opptjening av inntekt av selvstendig næringsvirksomhet. Grunnlaget for statistikken over disse inntekter er en direkte registrering av netto næringsinntekten ifølge skattelikningen. Og denne inntekt kan næringsgrupperes. Det er imidlertid begrenset hvor detaljert en kan foreta denne gruppering, idet statistikken er basert på utvalgsundersøkelse.

1.3.3. *Spesielle inntektsundersøkelser for leger, tannleger etc.*

Statistisk Sentralbyrå har i de siste år utarbeidd egne inntektstabeller for leger og tannleger basert på skattestatistikkens datamateriale. Dette har vært mulig på grunn av de registre over leger og tannleger som er tilgjengelige.

I tillegg er det blitt gjennomført enkelte spesielle regnskapsundersøkelser. Statistisk Sentralbyrå har stått for en regnskapsundersøkelse for leger og tannleger, mens Norges Markedsdata har utført en undersøkelse for fysioterapeuter. Disse undersøkelser er blitt gjennomført ved et samarbeid mellom yrkesorganisasjonene og offentlige myndigheter. Resultatene er brukt som bakgrunnsmateriale ved forhandlinger knyttet til de avtaleforhold som er opprettet mellom det offentlige og yrkesorganisasjonene for disse bransjer.

1.3.4. *Beregninger av inntekt pr. årsverk for jordbrukere.*

I «Jordbrukets totalregnskap og jordbrukets totalbudsjett» som Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider, gis bl.a. årlige tall for inntekt og arbeidsinnsats. Dataene blir brukt i jordbruksforhandlingene og er hentet fra ulike kilder. De beregnede inntektstall gjelder bare den rene jordbruksvirksomheten og skal ikke omfatte biinntekter opptjent som f.eks. lønnstaker.

Norges landbruksøkonomiske institutt foretar driftsgranskinger hvert år på grunnlag av regnskapsopplysninger fra et utvalg av vel 1000 bruk. Materialet danner utangspunkt for å beregne inntekt pr. årsverk på ulike modellbruk. Modellene er konstruksjoner som skal dekke ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser og utarbeides av Budsjettnemnda for jordbruket.

1.3.5. *Oversikter over fiskernes inntekter.*

Budsjettnemnda for fiskenæringen legger bl.a. årlig fram resultater av driftsøkonomiske undersøkelser for fiskefartøyer og stiller opp et totalregnskap og totalbudsjett for fiskenæringen. De driftsøkonomiske undersøkelsene gjennomføres i samarbeid med Fiskeridirektoratet og baserer seg på særskilte oppgaver som blir innhentet for fartøyer som driver helårsfiske. Dataene som legges fram gir bl.a. opplysninger om inntektene ved ulike fiskerier eller fiskerikombinasjoner. Materialet inneholder også tall for arbeidstid og enkelte mål for inntekt pr. årsverk.

Fiskeridirektoratet offentliggjør hvert år en melding i «Fiskets Gang» med en oversikt over fiskernes årsinntekter basert på oppgaver fra skattelikningen for et utvalg av fiskere. Det skilles mellom inntekt av fiske og ulike andre inntektsarter. Undersøkelsen registrerer også hvor lang tid av året fisket foregikk for den enkelte inntektstaker, men det foreligger ingen beregninger av inntekt pr. et mål for arbeidsmengde. På grunnlag av fiskeriinntektens relative andel av den totale inntekt for hver fisker og delvis på grunnlag av fiskernes tid på fiske er inntektstakerne gruppert i ene-, hoved- og biyrkesfiskere.

1.4. **Statistikk over formuesinntekter.**

Det eneste datagrunnlaget idag for registrering av personlige formuesinntekter er de tre-årlige inntektsundersøkelser som gjennomfø-

res av Statistisk Sentralbyrå. I disse undersøkelser gis opplysning om sammensetningen av inntekten til de personlige inntektstakere, og det er således mulig å fastlegge formuesinntektenes andel av de totale inntekter.

I kredittmarkedsstatistikken offentliggjøres enkelte opplysninger om kapitalavkastninger som renter på bankinnskott og aksjeutbytte, men det foreligger ingen særskilte oppgaver for personlige inntektstakere.

2. STATISTIKK OVER INNTEKT SOM LEVEKÅRSKOMPONENT.

Utredningen «Inntektsfordeling i Norge» (NOU 1977: 44) inneholder bl.a. et eksempel på en analyse av sammenhengen mellom verdien av egenarbeid i hjemmet og inntektsfordelingen. Beregningsutvalget har imidlertid i sin framstilling ikke forsøkt å fange opp slike relativt enkeltstående framstøt for å registrere størrelsen av en levekårsinntekt. Framstillingen sikter mot å gi en oversikt over den løpende statistikk som utarbeides, eventuelt beregnes.

Utvalget antar at det først og fremst er de periodiske inntektsundersøkelsene, skattestatistikken og beregningene av tall for disponibel realinntekt som kan være nyttet til å måle levekårskomponenten inntekt. Etter utvalgets oppfatning kan det imidlertid være tvilsomt om det nåværende inntektsbegrep i skattestatistikken utgjør et særlig godt datagrunnlag for måling av levekår, og en har nøyd seg med å omtale nærmere de to andre områdene under dette avsnitt.

2.1 De periodiske inntektsundersøkelser som levekårsstatistikk.

Disse undersøkelser svarer til de tre-årlige inntektsundersøkelser som er nevnt foran i kapitlet. Det er to av inntektsbegrepene i denne statistikken som eventuelt kan være utgangspunkt for måling av en levekårsinntekt, nemlig begrepene inntekt og disponibel likningsinntekt.

En inntektstakers «inntekt» er definert lik summen av nettoinntekt ved den ordinære skattelikningen og nettoinntekt ved sjømannsskatteordningen. Dessuten legges til det særfradrag som måtte være trukket fra i nettoinntekten ved skattelikningen. Dette inntektsbegrep er altså helt fastlagt etter skattelover og forskrifter og omfatter arbeidsinntekter, kapitalinntekter, visse gevinster, pensjons- og trygdeinntekter og stønader. Alle inntekter som ifølge skatteloven er fritatt for skatt, som f.eks. enkelte trygdeytelser, faller utenom inntektsbegrepet. Utgifter i næringsvirksomhet, renteutgifter, minstefradrag og andre fradrag ved skattelikningen er trukket fra. Ved en totalvurdering synes inntektsbegrepet å ha relativt mange svakheter som uttrykk for inntekten som levekårskomponent.

Ved beregning av inntektstakernes disponible likningsinntekt tas utgangspunkt i størrelsen av «inntekten» (som vi har definert foran). Men «inntekten» blir nå korrigert ved å legge til alle inntekter fritatt for skatt som en har mulighet for å registrere for den enkelte inntektstaker. Det blir også lagt til enkelte fradrag ved skattelikningen som blir antatt å ha en ren skattepolitisk begrunnelse. Direkte skatter og medlemsavgiften til folketrygden er trukket fra. Selv om også den disponible likningsinntekten har flere mangler som mål for en levekårsinntekt, må det antas at begrepet utgjør det mål i den offisielle inntektsstatistikken idag som kommer nærmest opp til en levekårsinntekt.

I statistikken er både inntektstaker og husholdning nyttet som statistisk enhet. Alle personer som behandles som selvstendige enheter ved skattelikningen er regnet som inntektstaker. En husholdning omfatter stort sett alle personer som hadde samme bopel og etternavn. Den viktigste enheten fra et levekårssynspunkt synes å være husholdningen. Husholdningen blir i statistikken gruppert etter formue, husholdningstype, antall inntektstakere i husholdningen og bl.a. hovedinntektstakerens kjønn og alder.

Ett av de største problem ved inntektsundersøkelsene er den dårlige aktualiteten av tallene. Materialet til statistikken samles inn fra likningskontorene og foreligger omtrent ett år etter inntektsårets utløp. Bearbeidingen av materialet tar ytterligere ett år, og dataene foreligger normalt drøyt to år etter inntektsårets utløp.

2.2. Tall for beregnet disponibel realinntekt.

Blant annet Beregningsutvalget foretar årlige beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for ulike inntektstakere. Beregningene representerer stiliserte eksempler ved at inntektstakerne i utgangspunktet har en bestemt bruttoinntekt som kan variere i de ulike eksempler. Det forutsettes videre at bruttoinntekten i løpet av et år endres i samsvar med bestemte forutsetninger, som f.eks. at endringen følger:

i) Endringen i gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere.
ii) Endringen i gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer ifølge Norsk Arbeidsgiverforenings funksjonærstatistikk.
iii) Endringen i lønn for visse stillingsgrupper i de offentlige sektorer.

iv) Endringen i minstepensjonen for et trygdet ektepar.
v) Endringen i inntekt pr. årsverk i jordbruket.

Ved beregningen av disponibel realinntekt gjøres også visse forutsetninger om størrelsen og sammensetningen av husholdningen (familien). Det blir dessuten fastlagt at fradragene ved beregningen av den skattepliktige nettoinntekten svarer til besemte standardfradrag. Forutsetningene gjør det mulig for hvert eksempel å beregne en disponibel inntekt som til slutt blir deflatert ved hjelp av konsumprisindeksen.

Vedlegg 1

Notat til Finansministeren
fra direktør Petter Jakob Bjerve, Statistisk Sentralbyrå

Mulighetene for å forbedre det statistiske og analytiske grunnlaget for inntektsoppgjør

1. BAKGRUNN

I samband med inntektsoppgjøret våren 1978 er det reist krav om en bedre lønns- og inntektsstatistikk. Liknende krav har vært reist en rekke ganger før i samband med lønns- og inntektsoppgjør, og Byrået har forsøkt å imøtekomme kravene så langt som mulig innenfor de ressurser som har blitt stilt til disposisjon. Samtidig har Byrået på flere måter forsøkt å forbedre det analytiske grunnlaget ved å bygge ut modeller som blant flere formål også kan brukes til analyse av problem som et lønns- og inntektsoppgjør innebærer.

Disse forbedringene har tatt tid, men etter hvert har det lykkes å gjøre betydelige framsteg. Blant de viktigste kan nevnes:

a) Vi har fått lønnsstatistikk for flere og flere næringer slik at vi nå har slik statistikk for om lag 80 prosent av alle lønnstakere.

b) Vi har fått en tre-årlig generell inntektsstatistikk basert på oppgaver fra likningsmyndighetene for et representativt utvalg av både personlige og ikke-personlige skatteytere (for enkelte år har en vært nødt til å begrense statistikken til personlige inntektstakere) og særstatistikk for enkelte gruppers inntekter.

c) Det er bygd ut en årlig regnskapsstatistikk for store foretak i bergverksdrift og industri og i engroshandel.

d) Det er bygd flere numeriske analysemodeller som kan nyttes og som til dels blir nyttet i samband med inntekts- og lønnsoppgjør. Modellene MODIS og KFS har vært nyttet i betydelig grad av Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene. Skattemodellen LOTTE vil også med fordel kunne nyttes dersom den blir tilstrekkelig ajourført og utbygd. Det samme gjelder SIMSKATT som trekker inn indirekte skatter og subsidier i tillegg til de variable som LOTTE har.

I samband med oppbyggingen av lønnsstatistikken, inntektsstatistikken og regnskapsstatistikken har det vært utført et omfattende og tidkrevende arbeid med å klarlegge og standardisere begreper, definisjoner og grupperinger som er nødvendige for at det skal lykkes å få til en sammenliknbar og analytisk fruktbar statistikk. Videre har det vært foretatt en omlegging og utbygging av nasjonalregnskapssystemet i samsvar med en ny internasjonal standard som vil gjøre det mulig å inkludere beregninger for institusjonell inntektsfordeling i tillegg til og integrert med de tallene for funksjonell inntektsfordeling som vi allerede har. Så snart slike beregninger foreligger, vil tiden være inne til å begynne med mer dyptgående analyser av inntektsskapingsmekanismen i norsk økonomi, både hvordan funksjonelle inntekter oppstår, blant annet ved lønnsglidning, og hvordan de fordeler seg på institusjonelle grupper.

Endelig har Byrået lenge arbeidd for å få gjennomført en standardisert regnskapsføring i næringslivet. En slik standardisering er blant annet et nødvendig vilkår for at det skal bli mulig å lage en brukbar statistikk over fortjenesten i ulike næringer. På dette område har det nylig blitt oppnådd tre viktige framsteg. Vi har fått en ny aksjelov som stiller vesentlig strengere krav til regnskapsføringen enn før, og som stort sett bygger på de begreper og definisjoner som er nødvendige for statistiske formål. Videre har vi fått en regnskapslov som gjelder for storparten av de foretak som ikke er organisert som aksjeselskap, og som også stort sett inneholder statistisk tilfredsstillende bestemmelser. Dessuten har det gjennom et samarbeid mellom Byrået, Skattedirektoratet, Prisdirektoratet, Industriforbundet og Norges Statsautoriserte Revisorers Forening lykkes å bli enige om et felles regnskapsskjema som skal nyttes av de tre førstnevnte institusjonene ved innhenting av regnskapsopplysninger. Dette skjemaet samsvarer med de krav som de nevnte lovene setter, men i tillegg inneholder det en del spesifikasjoner som først og fremst vil bli gjort gjeldende overfor større foretak.

Både fra systemsiden og når det gjelder mulighetene for å innhente brukbare opplysninger, står vi således i dag vesentlig bedre rustet enn tidligere for å gjøre nye framstøt med utbygging av statistikk og analyser over inntekter og inntektsfordelinger.

2. LØNNSSTATISTIKK

Byrået har tatt sikte på at lønnsstatistikken skal tilfredsstille disse kravene:

1. Belyse lønnsstrukturen
2. Gi lønnsnivået
3. Vise lønnsutviklingen
4. Gi lønnssummer

Enkeltpersoner, grupper og organisasjoner legger forskjellig vekt på de ulike behov, og med de begrensede ressurser som har stått til rådighet, har vi ikke nådd like langt på alle områder. Det må vel sies at hovedmålet for Byrået har vært å skaffe statistikk til bruk ved lønnsforhandlinger for så mange grupper som mulig. Så lenge det stort sett var forbundsvise oppgjør, virket dette tilfredsstillende, og utbyggingen skjedde i samråd med partene på arbeidsmarkedet.

Til bruk ved kombinerte, samordnede inntektsoppgjør er det imidlertid en svakhet ved den nåværende lønnsstatistikk at den gir dårlig oversikt over lønningene i tjenesteytende virksomhet, og at en del mindre grupper av lønnstakere ikke er dekket av statistikken. Mangelen på tilstrekkelig sammenliknbarhet næringene imellom er en annen svakhet. Byrået har laget oversikter over fortjenesten for ulike grupper og offentliggjort disse, se Økonomisk utsyn over året 1977, tabell 60. I publikasjonen Lønnsstatistikk blir det imidlertid pekt på hvilke problemer en er stilt overfor ved forsøk på å beregne sammenliknbare tall for fortjenesten på årsbasis. Det har også fra enkelte hold vært uttrykt ønske om hyppigere undersøkelser enn én gang pr. år for visse grupper.

Dersom målet er å gjøre lønnsstatistikken mer brukbar som grunnlag for inntektsoppgjørene, synes de viktigste midlene å være a) utarbeiding av summarisk lønnsstatistikk for å få lønnssummer for grupper som ikke er dekket, b) økt metodearbeid for å kunne beregne sammenliknbare fortjenestetall på årsbasis, og c) utarbeiding av statistikk flere ganger i året for grupper som det nå blir laget lønnsstatistikk for bare én gang årlig.

Beregning av lønnssummer for grupper som ikke er dekket av den nåværende lønnsstatistikk, vil gi en vesentlig forbedring av nasjonalregnskapet. De summariske oppgavene vil også kunne nyttes til å vise lønnsutviklingen på *kort sikt* for disse gruppene. Utbyggingen av denne statistikken og metodearbeidet for å beregne sammenliknbare fortjenestetall, vil kreve høyt kvalifisert planleggingsinnsats.

I hvilken utstrekning det er behov for å innhente oppgaver for flere grupper mer enn en gang i året, må drøftes nærmere med de interesserte parter.

Dersom det blir funnet ønskelig å gjennomføre de forbedringer som er nevnt foran, vil Byrået tilrå at det på budsjettet for 1979 blir bevilget 3—4 nye stillinger, blant annet en akademikerstilling, som vil være nødvendig dels for bearbeiding av ny statistikk for 1979 og dels til planlegging av ytterligere framstøt i senere år. Hvor store nye bevilgninger som i så fall vil trenges for de senere årene, er det ikke mulig å anslå før en detaljert plan for utbyggingen er utarbeidd.

3. INNTEKTSSTATISTIKKEN

Den generelle inntektsstatistikk som Byrået har utarbeidd siden 1958 og som fra og med 1967 blir utarbeidd en gang hvert tredje år, har gitt et vesentlig bedre bilde enn før over situasjonen og utviklingen i nivået for inntektene i ulike næringer, sosioøkonomiske grupper, husholdninger av ulike størrelse, grupper av inntektstakere med ulik stor inntekt osv. Denne statistikken sammen med regnskapsstatistikken (se avsnitt 4) vil dessuten gjøre det mulig å bygge ut nasjonalregnskapet med tall for inntektene fordelt på institusjonelle sektorer. Et første forsøk på dette er allerede gjort for årene 1967—1970. Dessuten har denne statistikken gjort det mulig å konstruere skattemodellen LOTTE som kan brukes til å studere virkningene på den faktiske inntektsfordeling (etter størrelsen av inntekten, størrelsen av familien og sosioøkonomiske grupper) av endringer i skattesatser og av endringer i avgrensningen av inntektsbegrepet.

Inntektsstatistikken har vist seg å være svært ressurskrevende (ca. 22 000 timeverk i 1978). Dessuten tar det lang tid å få resultatene ferdig, dels fordi skattemyndighetene hittil ikke har vært villige til å gi de opplysninger som trengs før likningsarbeidet er unnagjort, dvs. om lag ett år etter observasjonsåret. Også Byrâets bearbeiding er tidkrevende. De første resultatene av inntektsstatistikken for 1976 vil således ikke bli ferdig før i slutten av 1978 trass i at de fleste oppgaver fra skattemyndighetene var kommet til Byrået i midten av februar 1978. Det er klart at spesielt for bruken av denne statistikken som grunnlag for kombinerte inntektsoppgjør, er dette en svært alvorlig svakhet. Dessuten er utvalget av skatteytere for lite til at den generelle inntektsstatistikk kan gi tilstrekkelig pålitelige tall for mindre grupper, slik som f.eks. leger, tannleger o.l.

Det kan neppe være tvil om at den generelle inntektsstatistikk ville bli til stor nytte ved inntektsoppgjørene dersom resultatene kunne bli ferdig innen ett år etter utgangen av observasjonsåret og spesielt dersom den også kunne bli utarbeidd årlig. Denne statistikken gjør det nemlig mulig å sammenlikne den samlede inntekt for ulike sosioøkonomiske grupper, mens de opplysninger om inntektsfordelingen som det hittil har vært bygd på ved inntektsoppgjørene, bare gjelder den funksjonelle inntekt

ifølge nasjonalregnskapet, dvs. det som en inntektstaker får som resultat av sin virksomhet i en enkelt næring. Trass i at den generelle inntektsstatistikken bygger på opplysningene til skattemyndighetene og således ikke får alle inntekter med i sin helhet, gir den iallfall svært interessante opplysninger om utviklingen i fordelingen av inntekten over tid. Som eksempel på en tidsserie som er av betydelig interesse for inntektspolitikken, kan nevnes at personlig næringsdrivende i jordbruk og skogbruk i 1958 hadde en gjennomsnittsinntekt på 80 prosent av gjennomsnittsinntekten for alle inntektstakere, mens det tilsvarende tall for 1963 var 116. For varehandelen var de tilsvarende prosenttall henholdsvis 199 og 161.

For leger og tannleger, som det finnes register for, har Byrået i de senere år gjort særundersøkelser bygd på så store utvalg at forholdsvis detaljert statistikk over inntekter og kostnader kan lages med tilstrekkelig pålitelighet. Også slike særundersøkelser har vist seg nyttige for inntektspolitikken.

Målet for en forbedring av den generelle inntektsstatistikk må være å få den ferdig innen ett år etter utgangen av observasjonsåret. Så snart dette har lykkes bør det overveies å utarbeide denne statistikken årlig. Midler til å nå et slikt mål vil være et nærmere samarbeid mellom Byrået og likningsmyndighetene enn det hittil har vært mulig å få til. Dersom likningskontorene kunne gi de nødvendige opplysninger til Byrået etter hvert som likningsbehandlingen blir ferdig for de skatteytere som er med i utvalget for inntektsstatistikken, kunne Byrået begynne bearbeidingen allerede et par måneder etter utgangen av observasjonsåret, og da kunne det bli mulig å få ferdig resultater ett år etter utgangen av observasjonsåret. Enda bedre ville det være om likningsbehandlingen av de skatteytere som er med i inntektsstatistikkens utvalg, kunne bli foretatt etter hvert som skjemaene for disse skatteyterne kommer inn til likningskontorene. Dersom likningsbehandlingen av disse skatteyterne kunne gjøres vesentlig grundigere enn for andre skatteytere, ville en dessuten kunne spare revisjonsarbeid i Byrået og få en mer pålitelig statistikk (dette ville trolig også gjøre statistikken mer nyttig for likningsmyndighetene).

Den generelle inntektsstatistikk bygger i dag på opplysninger hentet inn fra likningskontorene i ca. 300 kommuner. Av disse kommunene er det ca. 160 som sender inn opplysninger for bare 10 eller færre skatteytere. Det er således bare ca. 140 likningskontorer som kan sies å ha noen vesentlig byrde ved oppgavegivingen. Av disse er det særlig bykommunene som må bære største byrdene. Oslo likningskontor gir opplysninger for vel 3.000 skatteytere og de minste bykommunene for om lag 200. Blant likningskontorene i herredskommunen er det nok en del som har forholdsvis mye arbeid med å gi opplysninger til inntektsstatistikken på grunn av spesielle forhold. Men tallet på de likningskontorer som har tunge byrder, er neppe større enn at særordninger kunne gjennomføres når det gjelder å skaffe ressurser. Merarbeidet for likningskontorene ved å gi opplysninger til inntektsstatistikken vil ellers bli mindre dersom arbeidet utføres samtidig med likningsarbeidet enn om det som nå blir utført etterpå, men problemet er at det kan sinke likningsarbeidet. Oppgaven må derfor være å finne utvei til å unngå en slik forsinkelse. Personlig er jeg ikke i tvil om at det vil kunne lykkes dersom arbeidet blir grundig planlagt i samarbeid mellom Byrået og Skattedirektoratet.

Utarbeiding av en årlig inntektsstatistikk vil selvsagt kreve ekstra bevilgninger. Det samme vil være tilfelle dersom en ønsker å foreta flere særundersøkelser for grupper av skatteytere på grunnlag av vesentlig større utvalg enn tallet på skatteytere i disse gruppene som er med i den generelle inntektsstatistikk. Allerede i 1979 vil det kunne bli mulig å gjennomføre særundersøkelser såframt ressurser til dette blir tilført Byrået. (Slike undersøkelser må selvsagt begrenses til grupper som det er mulig å finne brukbare register for.) Men en vesentlig forbedring av inntektsstatistikken på lengre sikt vil være helt avhengig av i hvilken grad likningsmyndighetene kan medvirke.

4. REGNSKAPSSTATISTIKKEN

Det blir i dag utarbeidd årlig regnskapsstatistikk for til sammen 1 500 foretak i industri, bergverksdrift og engroshandel. Disse foretakene har om lag 70 prosent av sysselsettingen i industrien og 50 prosent av sysselsettingen i engroshandel. Denne statistikken har vist seg svært nyttig for de næringsdrivende i disse næringene, og en stor del av de foretakene som gir opplysninger til Byrået får mot betaling tilbakeført statistikk for sitt eget foretak, for foretak i samme nærings- og sysselsettingsgruppe og for foretak i samme næringsgruppe. Et annet tegn på den interesse som regnskapsstatistikken har vakt er at storparten av skjemaene kommer inn til rett tid uten purring.

Regnskapsstatistikken har også vist seg svært nyttig for utbyggingen av nasjonalregnskapet med tall for institusjonelle sektorer (jfr. det forberedende arbeid med dette som er nevnt under pkt. 3).

Svakheten ved regnskapsstatistikken når det gjelder bruk til fordel for inntektsoppgjøre-

ne, er først og fremst at den omfatter for få næringer. Selvsagt er det også en svakhet at bare de største foretakene er med. Men for nasjonalregnskapsformål og for en mer direkte bruk ved inntektsoppgjørene er denne svakheten neppe så alvorlig. Rent teknisk er det også en fordel å begynne utarbeidingen av regnskapsstatistikken med de store foretakene i en næring og så på et senere stadium utvide den til å omfatte et utvalg av de små foretakene.

Dersom regnskapsstatstikken kunne utvides til å omfatte flere av de større næringene, ville en kunne få et tilsvarende bedre grunnlag for beregning av mer detaljerte tall for en institusjonell inntektsfordeling i nasjonalregnskapet. Dessuten ville en da kunne sammenlikne rentabiliteten og utviklingen i denne for ulike næringer på grunnlag av et sett av standardiserte rentabilitetsmål som det er gjort nærmere greie for i publikasjonen «Regnskapsanalyse. Industri og engroshandel», Statistiske analyser nr. 12 (Oslo 1974).

De nye næringene som det i første omgang vil være mest aktuelt å utarbeide regnskapsstatistikk for, vil være detaljhandel, bygge- og anleggsvirksomhet og transport og lagring. Disse næringene er viktige økonomisk sett samtidig som de vil være enklere å lage regnskapsstatistikk for enn andre næringer, blant annet fordi vi har forholdsvis flere store foretak. Også andre næringer vil kunne dekkes av regnskapsstatistikk etter hvert som den nye regnskapsloven fører til sterkere standardisering av regnskapsføringen.

Utbyggingen av regnskapsstatistikken til å omfatte nye næringer kan skje enten ved at Byrået sender ut skjema direkte til de nye oppgavegiverne eller ved at Byrået får overført regnskapsopplysninger som Skattedirektøren henter inn. En kombinasjon er også tenkelig. Forutsetningen for at Byrået skal kunne nyttiggjøre seg Skattedirektørens data til regnskapsstatistikk vil være at Skattedirektøren gjør det felles regnskapsskjemaet (se avsnitt 1) obligatorisk for de næringer det gjelder, i det minste for de foretak som er med i utvalget for inntektsstatistikken. Hittil har et tilsvarende skjema vært obligatorisk bare for varehandelen, og i praksis har det vist seg at bare to tredjeparter av foretakene i denne næringen har nyttet det. Ved at datainnhentingen skjer via skattemyndighetene vil det selvsagt kunne spares ressurser både for oppgavegiverne og for Byrået.

Regnskapsstatistikken er svært arbeidskrevende. Den vil i gjennomsnitt kreve om lag 4 timeverk pr. ny oppgavegiver som blir inkludert. Når bearbeidningsrutinene er godt planlagt, er det mulig å få ferdig resultater innen ett år etter observasjonsåret, forutsatt at opplysningene til statistikken kan hentes inn like tidlig som for bergverksdrift og industri og for engroshandel (denne forutsetningen innebærer at en eventuell oppgaveinnhenting via likningskontorene må skje samtidig med likningsarbeidet.)

En utbygging av regnskapsstatistikken til å gjelde store foretak i detaljhandel, bygge- og anleggsvirksomhet, transport og lagring kan anslås til å ville kreve 4 nye stillinger.

En regnskapsstatistikk for detaljhandelen kan settes i verk allerede til neste år for året 1978, men planleggingen må da begynne allerede i år. Planleggingen kan skje ved hjelp av den stab Byrået allerede har, men gjennomføringen av denne statistikken vil kreve to nye stillinger. En utviding til å omfatte store foretak i bygge- og anleggsvirksomhet, transport og lagring vil med den nåværende planleggingskapasitet ikke kunne settes i verk før i 1980, slik at den vil gjelde først for året 1979.

5. NASJONALREGNSKAPET

Som alt nevnt ville nasjonalregnskapet kunne bli vesentlig mer nyttig for inntektspolitiske formål dersom det kunne bygges ut med tall for den institusjonelle inntektsfordeling og for prisvinster som det nye nasjonalregnskapssystemet har begreper for. De forsøk som er gjort viser at slike beregninger vil være mulig så sant tilstrekkelig primærstatistikk kan skaffes ved hjelp av generell inntektsstatistikk og regnskapsstatistikk for store foretak. Men så lenge utarbeidingen av inntektsstatistikken tar så lang tid som nå, og regnskapsstatistikk bare foreligger for få næringer, vil tall for den institusjonelle inntektsfordelingen ikke kunne bli tilstrekkelig aktuell og kanskje heller ikke pålitelig nok til inntektspolitiske formål. En framskynding av den generelle inntektsstatistikk og en utbygging av regnskapsstatisikken er således helt avgjørende for en tilfredsstillende utbygging av nasjonalregnskapet på dette punkt. Innen den tid slike forbedringer av primærstatistikken kan gjennomføres, vil Byrået ha tilstrekkelig kapasitet til å bygge ut nasjonalregnskapet.

6. FORMIDLINGS- OG ANALYSEVIRKSOMHET

Erfaringen synes å vise at deltakerne i inntektsoppgjørene dessverre ikke har tilstrekkelig kjennskap til hva som finnes av statistikk som med fordel kunne brukes som grunnlag for forhandlingene. Partene ser heller ikke ut til å kunne nytte ut tilstrekkelig den statistikk som de vet om. Det er derfor en viktig oppgave for Byrået å framstille både statistikken og analyseresultat på grunnlag av primærstati-

stikk på en så enkel og lettfattelig måte at partene kan dra nytte av det, og så sørge for at partene også får godt nok kjennskap til de framstillinger som foreligger.

Av konkrete analyseprosjekter kan nevnes en integrering av de eksisterende skattemodellene SIMSKATT og LOTTE. Dette vil åpne muligheten for å analysere fordelingsvirkninger av samtidige endringer i direkte skatter/overføringer og indirekte skatter/subsidier på grunnlag av faktisk primærstatistikk over inntekter og forbruksutgifter. Det er også viktig å arbeide videre med å forbedre beskrivelsen av inntektsfordelingsmekanismen i MODIS, spesielt overgangen fra den funksjonelle til den institusjonelle inntektsfordeling. En nødvendig forutsetning for dette arbeidet vil være at inntektsregnskapet i nasjonalregnskapet utbygges videre slik som antydet i punkt 5.

Det er således nødvendig å styrke både formidlings- og analysevirksomheten. Dette vil kunne gjøres ved at Kontoret for lønns- og inntektsstatistikk får en ny akademikerstilling og ved at det ved Forskningsavdelingen blir opprettet en ny gruppe for inntektsanalyser. Gruppen for inntektsanalyser kan eventuelt bli tilført en eller flere av de stillingene som er avsatt generelt til utbygging av makroøkonomiske modeller i Byrået.

7. SYSSELSETTINGSSTATISTIKK OG BEREGNING AV LØNNSSUMMER

Beregningen av lønnssummen totalt for hele landet og for enkelte grupper av lønnstakere utgjør en viktig del av det materialet som blir nyttet under inntektsoppgjørene. Pålitelighet en av disse beregningene er også i høy grad avgjørende for kvaliteten av de tilsvarende tall for eierinntekt. Dessverre må de foreløpige beregninger av lønnssum og dermed av eierinntekt bygge på et svært spinkelt grunnlag. Men disse beregningene vil sannsynligvis kunne forbedres vesentlig dersom det lykkes å sette i verk den planlagte, detaljerte månedlige sysselsettingsstatistikk. Ved å kombinere denne med de lønnsoppgaver som næringslivet sender inn til skattemyndighetene, vil det trolig bli mulig å foreta vesentlig sikrere lønnssumberegninger enn nå. Dersom sysselsettingsstatistikken blir satt i verk slik som planlagt fra og med 1979, kan slike lønnssumberegninger antakelig gjøres allerede fra og med 1980. Blir sysselsettingsstatistikken derimot utsatt, vil det ta tilsvarende lengre tid før mer pålitelige lønnssumberegninger kan foretas.

8. ADMINISTRATIVE TILTAK

Som allerede antydet er det behov for en bedre kontakt mellom Statistisk Sentralbyrå og brukerne av lønns- og inntektsstatistikk. For å fremme denne kontakten ble det allerede for ca. 30 år siden nedsatt et eget utvalg for lønnsstatistikk, og dette består ennå. Utvalget har representanter for Byrået, Riksmeglingsmannens kontor, Norsk Arbeidsgiverforening, Mekaniske Verksteders Landsforening, Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund. Dette utvalget har vist seg å være svært nyttig. Selv om det ikke møter ofte, har Byrået stadig kontakt med de enkelte medlemmer av utvalget når det gjelder spesielle problemer på deres område. Vi har imidlertid ikke noe utvalg for inntektsstatistikk. Ikke minst for å fremme bruken av denne statistikken ved inntektsoppgjørene kunne det være nyttig å utvide lønnsstatistikkutvalgets virkeområde til å gjelde også inntektsstatistikken. Dessuten er det mye som taler for at utvalget blir utvidd med representanter for flere brukergrupper. Det gjelder først og fremst Finansdepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Byrået vil i nær framtid sørge for at utvalget blir utvidd i begge disse retningene.

Et slikt utvidet utvalg vil få som mandat å gi råd om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken for alle formål, altså ikke bare for å tjene som grunnlag for inntektsoppgjørene. Det sistnevnte formål kunne bli spesielt tilgodesett dersom det lot seg gjøre å få Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene til å uttale seg om hvilke forbedringer i lønns- og inntektsstatistikken og i analyser på grunnlag av denne statistikken det ser på som viktigst å få gjennomført.

9. OPPSUMMERING

Utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken er en tidkrevende prosess, og det er nødvendig å planlegge den på lang sikt. Byrået har en femårs-plan for utbyggingen av denne statistikken slik som for annen statistikk, men med de begrensede ressurser som Byrået rår over, tar denne planen sikte på en heller moderat utbygging. Dersom det er ønskelig å få til en vesentlig sterkere utbygging, vil det være nødvendig å lage en ny plan i samråd med de utvalg som er nevnt ovenfor (pkt. 8). Men også rådføringen og planleggingen tar tid. Skal utbyggingen kunne begynne så snart som praktisk mulig, må Byrået få tilført visse ekstra ressurser allerede på budsjettene for 1978 og 1979, dels til planlegging og dels til begrensede framstøt i statistikkproduksjonen, og skal utbyggingen kunne skje på bred front etter linjer som antydet under 2—7, slik at grunnlaget for inntektsoppgjørene kan bli vesentlig forbedret, må Byrået på lengre sikt få tilført ekstra ressurser i tilsvarende større grad.

De forbedringer som er drøftet under punktene 2—4 innebærer følgende tiltak på kort sikt:

a) En større og hurtig utbygging av lønns- og inntektsstatistikken krever et omfattende systemarbeid som bare kan utføres av en statistiker med erfaring og kvalifikasjoner som for planlegger I-stilling. Det vil derfor være ønskelig at Byrået allerede i nær framtid får engasjert en statistiker med slike kvalifikasjoner som kan hjelpe til både med de forbedringer som kan settes i verk allerede 1979 og med ytterligere forbedringer som bare kan bli realisert i senere år. Det forutsettes at engasjementet blir omgjort til fast planlegger I-stilling fra og med budsjettåret 1979.

b) Rask utbygging av lønnsstatistikken krever at det allerede fra og med budsjettåret 1979 blir bevilget en akademikerstilling og dessuten 2—3 stillinger på lavere nivå i tillegg til den budsjettramme som nå gjelder. Dette vil gjøre det mulig å sette i gang ny lønnsstatistikk i 1979 som kan forbedre mulighetene til å foreta sammenlikninger mellom ulike næringer.

c) En utbygging av regnskapsstatistikken vil også kunne begynne allerede i 1979 og forsterkes i 1980 dersom det på budsjettet for 1979 blir tilført 4 nye stillinger til dette formål utover budsjettrammen.

Dersom Byrået får tilført de stillingene som er nevnt ovenfor og de ressurser ellers som trenges, vil en utbygging av det statistiske grunnlaget for lønns- og inntektsstatistikken kunne begynne så å si straks, og ny og nyttig statistikk vil kunne foreligge allerede i løpet av 1979. Planleggerstillingen vil være nødvendig også for å forberede utbyggingen i senere år.

Også forbedringer av det slaget som er antydet under punktene 5 og 6, vil kunne oppnås forholdsvis snart dersom Kontoret for lønns-og inntektsstatistikk blir styrket med ytterligere en saksbehandler- og Forskningsavdelingen med en ny forsker-stilling (eller ved at en av stillingene til generelt modellarbeid blir øremerket for inntektsanalyser).

De forbedringene som kan oppnås på lengre sikt vil ikke bare kreve betydelige nye ressurser til Byrået, men når det gjelder inntekts- og regnskapsstatistikken vil også en sterk medvirkning fra skattemyndighetenes side være nødvendig. Skattemyndighetenes bidrag vil trolig ikke først og fremst kreve økte ressurser til oppgavegiving, men villighet til å være med på å planlegge og gjennomføre en omlegging av arbeidsmåten.

Til slutt kan jeg ikke la være å nevne at Byrået har store problemer med å skaffe tilstrekkelig kontorplass både i Oslo og Kongsvinger. En utbygging av lønns- og inntektsstatistikken vil derfor også være avhengig av at nye kontorlokaler blir stilt til rådighet.

Vedlegg 2

Foreløpig rapport om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken

Rapport nr. 2, 1978
fra
Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.

INNHOLD

Oversendelsesbrev
I. Oppdrag og forhistorie
II. Materiale som utvalget har lagt til grunn
III. Hva slags statistikkutvikling i 1979 er skissert i det foreliggende materialet?
IV. Utvalgets vurdering.

Til Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Det tekniske beregningsutvalg oversender herved sin foreløpige rapport om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken.

Rapporten er drøftet på et møte der følgende av utvalgets medlemmer deltok: Formannen, forskningsdirektør Odd Aukrust, Statistisk Sentralbyrå, utredningsleder Ulf Sand, Landsorganisasjonen, direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening (som møtte i stedet for Arbeidsgiverforeningens faste medlem), generalsekretær Paul M. Dalberg, Norges Bondelag, underdirektør Bernhard Nestaas, Forbruker- og administrasjonsdepartementet og direktør Hallvard Borgenvik, Finansdepartementet. Ellers møtte: Cand.oecon Stein Reegård, Landsorganisasjonen, byråsjef Roger Gunnarson, Forbruker- og administrasjonsdepartementet, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet og planlegger Petter Myklebust, Statistisk Sentralbyrå.

Utvalget vedtok på sitt møte hovedtrekkene i rapporten og ga et redaksjonsutvalg (Bjaaland, Reegård og Gunnarson) fullmakt til å fastlegge den endelige ordlyden sammen med Formannen, som har undertegnet rapporten på vegne av utvalget.

Oslo, 25. mai 1978

Odd Aukrust

I. OPPDRAG OG FORHISTORIE

Det tekniske beregningsutvalg fikk sitt oppdrag gjennom brev av 27. februar 1978 fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Brevet gjør rede for det krav om forbedring av lønns- og inntektsstatistikken som Landsorganisasjonen har reist overfor myndighetene i forbindelse med inntektsoppgjøret 1978. Det blir også vist til at en gjennom drøftinger i Regjeringens kontaktutvalg og i konferanser mellom departementene og Statistisk Sentralbyrå er blitt enig om at Beregningsutvalget bør uttale seg om behovet for utbygging av lønns- og inntektsstatistikken. Arbeidsoppdraget blir i departementets brev definert slik:

«Departementet vil på denne bakgrunn be Beregningsutvalget om å gjennomgå de ulike områder for lønns- og inntektsstatistikk med sikte på å kartlegge mulighetene for anvendelse av eksisterende statistikk og behovet for utbedring og ny statistikk. Av hensyn til det videre planleggingsarbeid vil det være en fordel om Beregningsutvalget mest mulig konkret utreder hvordan en ny og utbedret lønns- og inntektsstatistikk på ulike områder kan bli brukt i inntektsfordelingspolitikken, med særlig vekt på bruken under inntektsoppgjørene.

Det vil være tekniske og økonomiske skranker for hvor raskt og hvor langt en kan bygge ut lønns- og inntektsstatistikken. Departementet vil be Det tekniske beregningsutvalg også å uttale seg om hvilke statistikkområder og statistiske analyser som bør prioriteres, hensyn tatt til de praktiske muligheter for å komme fram til brukbare resultater».

Utvalget blir videre bedt om å legge fram en foreløpig rapport rundt midten av mai med forslag til arbeidsopplegg for 1979 og en endelig rapport innen utgangen av 1978.

På grunn av at flere av Beregningsutvalgets medlemmer har vært sterkt opptatt av arbeidet med hovedoppgjøret våren 1978 mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen, har det ikke vært mulig for utvalget før midten av mai å drøfte lønns- og inntektsstatistikken i noen større utstrekning. For ikke å forsinke den foreløpige rapporten ytterligere har utvalget i denne omgang nøyd seg med å ta stilling til de utredninger som allerede foreligger om mulige forbedringer av lønns- og inntektsstatistikken og som kan få følger for Byråets arbeid og budsjett i 1979. Disse utredninger er det gjort nærmere rede for i det følgende kapittel.

Beregningsutvalget vil i sin endelige rapport drøfte prinsipielt behovet for lønns- og inntektsstatistikk, spesielt i samband med inntektsoppgjørene, og hvordan disse behov på sikt kan dekkes gjennom en utbygging av statistikken.

II. MATERIALE SOM UTVALGET HAR LAGT TIL GRUNN

1. Notat av 21. februar 1978 til Finansministeren fra Direktøren i Statistisk Sentralbyrå.

Notatet drøfter mulighetene for å forbedre det statistiske og analytiske grunnlaget for inntektsoppgjør. Som bakgrunn for notatet blir det vist til det krav om bedre lønns- og inntektsstatistikk som er reist i samband med inntektsoppgjøret 1978. Det blir pekt på at liknende krav også har vært reist tidligere og at Byrået har forsøkt å imøtekomme kravene så langt som mulig innenfor de ressurser som har blitt stilt til disposisjon. I notatet gis det en oversikt over opplysninger som finnes innen de ulike statistikkene idag, hva slags framstøt som kan gjøres for å få fram nye resultater og hvilke betingelser som må være oppfylt for at tiltakene skal kunne gjennomføres. Det blir i denne sammenheng vist til de konsekvenser en må regne med for Byråets budsjett av en utbygging av lønns- og inntektsstatistikken.

I det følgende er dette notatet kalt notatet fra Byrået.

2. Rapport av 27. april 1978 fra en arbeidsgruppe til å gjennomgå lønns- og inntektsstatistikken.

På initiativ fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Finansdepartementet ble det 20. oktober 1977 holdt et møte med Statistisk Sentralbyrå for å drøfte spørsmål i samband med utbygging av lønns- og inntektsstatistikk. Det ble vedtatt å nedsette en arbeidsgruppe med representanter fra de tre etater. Arbeidsgruppen har lagt fram sin rapport 27. april 1978.

I rapporten gir arbeidsgruppen en oversikt over hvordan den nåværende lønnsstatistikken, skattestatistikken og inntektsstatistikken blir utarbeidet og hvilke data en kan finne i de ulike statistikker. Det gis en vurdering av hvor brukbare resultatene synes å være, og det drøftes hvilke muligheter en har til å bygge ut statistikken ytterligere. I denne sammenheng settes det fram enkelte konkrete forslag. Utvalget uttaler at det i vurderingen av ulike behov for statistikk har lagt hovedvekten på de sentrale myndigheters bruk av statistikk i økonomisk-politisk sammenheng. Det sies i den forbindelse at en ikke har «hatt den tilstrekkelige bakgrunnskunnskap til å gå nærmere inn på spørsmål som i hovedsak gjelder andre brukere, f.eks. konkrete statistikkbehov som partene i det private nærings- og arbeidsliv eventuelt måtte ha i forbindelse med lønnsoppgjørene. Disse forhold er derfor bare gitt en generell behandling».

Rapporten er i det følgende kalt rapporten fra arbeidsgruppen.

3. Brev av 25. april 1978 til Statistisk Sentralbyrå fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet om lønn og annen godtgjørelse til bedriftsforsamling, representantskap, styre og administrerende direktør.

I brevet viser Forbruker- og administrasjonsdepartementet til lov om aksjeselskaper av 4. juni 1976 som inneholder en bestemmelse om at det i årsberetningen skal gis opplysninger om de samlede utgifter til lønn og annen godtgjørelse til henholdsvis bedriftsforsamling, representantskap, styre og administrerende direktør. Påbudet om at disse utgifter skal være spesifisert for hver enkelt av de nevnte gruppene er gjort gjeldende fra og med årsberetningene for regnskapsåret 1977. Departementet anmoder Byrået om å vurdere mulighetene for å utnytte dette materiale til statistiske formål.

Brevet er i det følgende kalt brevet fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

4. Annet materiale.

Beregningsutvalget har ellers tatt for seg den offentlige utredning «Inntektsfordelingen i Norge» (NOU 1977:44) som er utarbeidet av professor Tor Rødseth som et ledd i Levekårsundersøkelsen. Denne utredning inneholder imidlertid ingen konkrete statistikkforslag som kunne nyttes i den foreløpige rapport, men vil utgjøre et viktig bakgrunnmateriale for Beregningsutvalgets senere vurdering av behovet for statistikk.

Utvalget er også kjent med at det er laget endel utredninger om mulighetene for å utarbeide spesiell inntektsstatistikk for pensjonister. Plan- og utredningsavdelingen i Sosialdepartementet har således i samarbeid med Rikstrygdeverket og Statistisk Sentralbyrå arbeidet med forslag til tabeller over tallet på pensjonister som bare har folketrygdens minstepensjon å leve av. Dessuten arbeider Sosialdepartementet, Rikstrygdeverket og Statistisk Sentralbyrå med et fellesprosjekt, trygdeprosjektet, som generelt sikter mot utarbeiding av mer statistikk enn vi har idag for mottakere av ytelser fra trygdesystemet. I samband med dette er det bl.a. utarbeidet forslag til inntektsstatistikk for uførepensjonister.

Hvilke tabeller som eventuelt skal utarbeides i 1979 er under utredning.

Landorganisasjonen har påtatt seg å presisere gjennom et særskilt notat hvilke ønskemål organisasjonen har når det gjelder lønns- og inntektsstatistikken. På grunn av arbeidet med hovedoppgjøret mellom LO og N.A.F. vil dette notatet først foreligge som grunnlag for utarbeiding av den endelige rapport.

III. HVA SLAGS STATISTIKKUTVIKLING I 1979 ER SKISSERT I DET FORELIGGENDE MATERIALE?

1. Lønnsstatistikk.

Både notatet fra Byrået og rapporten fra arbeidsgruppen skisserer visse muligheter til utbygging av lønnsstatistikken i 1979. Forslagene i rapporten fra arbeidsgruppen er mer detaljert utarbeidet enn skissene i Byråets notat, men det synes som om omfanget av utbyggingen samsvarer relativt godt. I notatet fra Byrået blir det pekt på følgende utbyggingsoppgaver: a) utarbeiding av summarisk lønnsstatistikk for å få lønnssummer for grupper som ikke er dekket, b) økt metodearbeid for å kunne beregne sammenliknbare fortjenestetall på årsbasis og c) utarbeiding av statistikk flere ganger i året for grupper som det nå blir laget lønnsstatstikk for bare en gang årlig.

Rapporten fra arbeidsgruppen viser også generelt til de tre samme utbyggingsoppgaver og peker dessuten på behovet for beregning av lønnsglidning for andre grupper av lønnstakere enn industriarbeidere. Når det gjelder statistikk flere ganger i året, blir det konkret foreslått to nye lønnsindekser: Lønnsindeks for ansatte i varehandel og lønnsindeks for funksjonærer i industri mv. Begge indekser foreslås utarbeidet særskilt for menn og kvinner en gang i året i tillegg til de nåværende årlige statistikker (Byråets lønnsstatstikk for varehandel og N.A.F.'s statistikk for funksjonærer i industri mv.). Når det gjelder behovet for mer summarisk lønnsstatistikk, peker rapporten spesielt på næringene eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting og interesseorganisasjoner, ideologiske og kulturelle organisasjoner.

2. Skattestatistikk, generell inntektsstatistikk og inntektsstatistikk for spesielle grupper.

S k a t t e s t a t i s t i k k. Rapporten fra arbeidsgruppen viser til at gjennomføringen av en lønnsskatteordning vil kunne medføre en viss omlegging av skattestatistikken, men at denne omlegging neppe vil skje før et godt stykke ut i 80-årene. Det pekes imidlertid også på to muligheter for nye opplysninger gjennom de nåværende skattestatistikken. En mulighet er at skattestatistikkopplysninger kan nyttes sammen med opplysninger fra arbeidstaker-/arbeidsgiverregistret som skal opprettes i samband med den nye sykelønnsordningen. Rapporten antyder at dette

kan gjøres fra og med inntektsåret 1980, dvs. at utarbeidingen av tabell tidligst kan skje ved utgangen av 1981 for landet som helhet. I 1979 er det således bare planleggingsarbeid og tester som eventuelt kan utføres. Utbyggingen vil kunne føre til at skattestatistikken inneholder data for lønnstakere gruppert etter næring og varigheten av sysselsettingen. F.eks. vil en kunne gruppere helårs- og heltidssysselsatte lønnstakere etter næring og størrelsen av lønnsinntektene.

For inntektsåret 1980 kan en dessuten knytte sammen skattestatistikkdata med folketellingsdata (og dette er allerede på Byråets program.). Dette materiale vil også kunne gi inntektsdata gruppert etter næring for helårs- og heltidssysselsatte personer og i dette tilfelle både for selvstendige næringsdrivende og lønnstakere. I tillegg til næringsgruppering kan en få fram en yrkesgruppering av skatteyterne, og materialet gir grunnlag for en husholdningsgruppering. Denne statistikk kan først utarbeides når folketellingens hovedfile er ferdig og vil derfor trolig foreligge minst ett år senere enn skattestatistikken basert på sammenkopling med arbeidstaker-/arbeidsgiverregistret. I 1979 vil det eventuelt bare være aktuelt med planleggingsarbeide.

Generell inntektsstatistikk. Rapporten fra arbeidsgruppen tilrår at en som et hovedsiktemål på kort sikt for utbyggingen av den generelle inntektsstatistikken (basert på inntektsundersøkelser hvert tredje år) søker å få med i datagrunnlaget så mange kontantoverføringer fra det offentlige som mulig. Opplysningene om disse kontantoverføringer forutsettes skaffet til veie ved utnytting av datafiler fra flere offentlige etater. I den nåværende inntektsstatstikk blir det meste av inntektsopplysningene hentet fra likningskontorene. Rapporten viser ellers til behovet for videre utredninger når det gjelder sammenhengen mellom inntektsfordelingsstatistikk og endel offentlige og private overføringer av varer og tjenester (undervisning, helsestell, offentlige fellesgoder m.v.).

Notatet fra Byrået peker på at målet for en forbedring av den generelle inntektsstatistikk må være å få den ferdig innen ett år etter utgangen av observasjonsåret. Dette er målsettingen på kort sikt. Så snart dette er oppnådd, bør det overveies å utarbeide statistikken årlig. Som middel for å nå disse mål forutsettes en bedre samordning av arbeidet til Byrået og likningsmyndighetene, og det pekes på at gjennomføringen krever en grundig planlegging i samarbeid mellom Byrået og Skattedirektoratet.

Inntektsstatistikk for spesielle grupper. De særundersøkelser med data for inntekter og kostnader til leger og tannleger som Byrået har gjennomført i de senere år, har skjedd utenom Byråets ordinære budsjetter. Både notatet fra Byrået og rapporten fra arbeidsgruppen nevner muligheten for å gjennomføre denne type særundersøkelser også for andre grupper som vi har brukbare registre for. Notatet fra Byrået understreker spesielt at dette er undersøkelser som kan være aktuelle i 1979 dersom ressurser kan skaffes til veie.

3. Regnskapsstatistikk.

Notatet fra Byrået viser til at den offentlige regnskapsstatistikk kan utvides til å gjelde også store foretak i detaljhandelen dersom det bevilges tilstrekkelige midler for 1979. En regnskapsstatistikk for store foretak i bygge- og anleggsvirksomhet, transport og lagring er antatt å være mulig først i 1980 (på grunnlag av data for 1979).

4. Formidlings- og analysevirksomheten i Byrået.

Notatet fra Byrået peker på behovet for å styrke formidlings- og analysevirksomheten i Byrået når det gjelder lønns- og inntektsstatistikk. Det slås fast at forbedringer på dette felt vil kunne oppnås også på kort sikt dersom det kan settes inn økte ressurser.

Generelt blir det understreket at det både er ønskelig og nødvendig å framstille statistikken og analyseresultatene på grunnlag av statistikken på en enkel og lettfattelig måte. Det blir spesielt vist til behovet for at partene i inntektsoppgjørene får godt nok kjennskap til de framstillinger som foreligger.

Av konkrete analyseprosjekter blir det pekt på en integrering av de eksisterende skattemodeller SIMSKATT og LOTTE som vil åpne muligheter for å analysere fordelingsvirkninger av samtidige endringer i direkte skatter/overføringer og indirekte skatter/overføringer og indirekte skatter/subsidier. Det blir også vist til behovet for å forbedre beskrivelsen av inntektsfordelingsmekanismen i MODIS, spesielt overgangen fra den funksjonelle til den institusjonelle inntektsfordeling.

5. Lønn og annen godtgjørelse til bedriftsforsamling, representantskap, styre og administrerende direktør.

Brevet fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet tar opp mulighetene for å lage særskilt statistikk på grunnlag av opplysningene om disse inntektene i årsberetningene. Departementet ønsker statistikk allerede for 1977. For dette år vil ikke årsoppgjør og årsbe-

retning være offentlig tilgjengelig gjennom handelsregistrene, men departementet forutsetter at Byrået innhenter opplysningene direkte fra aksjeselskapene. En har tenkt seg at det foretas en utvalgsundersøkelse.

IV UTVALGETS VURDERING

1. Bakgrunn og forutsetninger.

Utvalget har som nevnt hatt liten anledning til å gjennomdrøfte den prinsipielle bakgrunn for behovet for lønns- og inntektsstatistikk. Det tas derfor forbehold om at synspunkter i den foreløpige rapport ikke må regnes for fullstendig fastlåste, men at det vil kunne skje endringer i den endelige rapport.

Det har vært nødvendig for utvalget å ta en foreløpig stilling til hvilken ramme som skal gjelde for den type statistikk som utredningsoppdraget omfatter. Som et første utgangspunkt har en vurdert hva slags statistikk som generelt kan være av interesse i inntektsfordelingspolitikken og spesielt under inntektsoppgjør. Det synes som om denne statistikk grovt sett kan inndeles i fem grupper:

a) En funksjonell inntektsstatistikk for personer som gir opplysninger om opptjeningen av bestemte inntektsarter og som i hovedtrekk registrerer belønning for økonomisk innsats. Den viktigste statistikk i dag er lønnsstatistikken med data for lønn pr. time, uke eller måned for ulike typer lønnsarbeid.

b) En statistikk basert på summen av inntekt mottatt av de enkelte personer eller husholdninger. Omfanget av inntektsarter (og inntektsfradrag) som regnes med ved beregningen av inntekt vil kunne variere i ulike statistikker, avhengig av det spesielle formålet med statistikken. For inntektsfordelingspolitikken og ved inntektsoppgjør vil det særlig være bruk for statistikk som registrerer husholdningenes totale inntekter disponibel for velferdsformål.

c) En lønnskostnadsstatistikk som gir oversikt over bedriftenes direkte og indirekte personalkostnader.

d) En regnskapsstatistikk for foretak som kan belyse de økonomiske resultater for foretakene.

e) Et nasjonalregnskap som kan belyse den økonomiske situasjon for «bedriften Norge».

Ved siden av de rene statistikkresultater innen disse statistikkområder er det bruk for analyser av resultatene som kan bidra til å «forklare» inntektsfordelingen og spesielt virkningen av inntektsoppgjør.

Ved prioriteringen av statistiske undersøkelser har utvalget dels lagt vekt på vurderingen ovenfor av hva som generelt kan være interessant statistikk og analyse innen feltet inntektsfordeling og inntektsoppgjør, men også på det krav fra Landsorganisasjonen som bl.a. ligger til grunn for utredningsoppdraget. LO's krav retter seg klart mot tall for den personlige inntektsfordeling og spesielt mot tall for yrkesinntekter. Dette innebærer en prioritering av statistikkområdene a og b (en funksjonell inntektsstatistikk for personer, herunder lønnsstatistikk, og en statistikk basert på summen av inntekt mottatt av de enkelte personer og husholdninger). Tilsvarende innebærer det en prioritering av analyser som retter seg mot disse statistikkområder.

Forslagene om utbyggingen av inntektsstatistikken for pensjonister er ikke tatt med blant de prioriterte forslag nedenfor. Dette betyr imidlertid ikke at utvalget anser denne utbygging for lite viktig. En vil tvertimot understreke behovet for en skikkelig oversikt over inntektsforholdene for pensjonister. Utvalget vil påpeke at denne oversikt bør foreligge som del av en relativt regelmessig informasjon og som en integrert del av den offisielle statistikk. En har imidlertid forutsatt at ressurser til utbyggingen av statistikken på dette felt foreløpig er sikret. Statistikkforslagene er av denne grunn ikke tatt med på prioriteringslisten.

2. Prioritering av forslagene til statistikkutbygging.

Utvalget har på grunnlag av de dokumenter som foreligger om mulighetene til utbygging av lønns- og inntektsstatistikken trukket ut alle prosjekter som tilfredsstiller følgende krav:

a) De gjelder enten en funksjonell inntektsstatistikk for personer eller statistikk basert på summen av inntekt mottatt av de enkelte personer eller husholdninger. Også analyseprosjekt knyttet til denne type statistikk er regnet med.

b) De kan settes i gang i 1979, i det minste når det gjelder planleggingen.

Følgende statistikkprosjekt fra de foreliggende dokumenter synes å tilfredsstille disse krav:

Lønnsindeks for varehandel.
Lønnsindeks for funksjonærer i industri mv.
Summarisk lønnsstatistikk for nye grupper.
Økt metodearbeid for å beregne sammenliknbare tall for lønn pr. år.
Beregning av lønnsglidning for flere grupper.
Planlegging av skattestatistikk som utnytter data fra arbeidstaker-/arbeidsgiverregistret.

Innhenting av data for flere kontantoverføringer i den generelle inntektsstatistikk.
Planleggingsarbeid for framskynding av ferdigdato for den generelle inntektsstatistikk.
Økt metodearbeid for å utrede sammenhengen mellom inntektsfordelingsstatistikk for personer og en del offentlige og private overføringer av varer og tjenester.
Inntektsstatistikk for spesielle grupper (leger, tannleger etc.).
Statistikk over lønn og annen godtgjørelse til bedriftsforsamling, representantskap, styre og adm.direktør.
Økt arbeid med formidling og presentasjon av statistiske resultater innen lønns- og inntektsstatistikken (konkret prosjekt: ny publikasjon i serien Statistiske analyser med oversikt over den personlige inntektsfordeling over tid).
Økt modellarbeid på feltet inntektsfordeling.

Utvalget har på grunnlag av sine egne drøftinger føyd til følgende prosjekt:

Planlegging av korttidsstatistikk over lønnssum og gjennomsnittslønn pr. næring på basis av data fra arbeidstaker-/arbeidsgiverregistret og data fra registreringen av innbetalinger av arbeidsgiveravgift.

Utvalget har ut fra denne oppsummering av mulige prosjekt kommet fram til at følgende utbyggingsarbeider bør framheves som særlig prioriterte prosjekter i 1979:

Lønnsstatistikk

Lønnsindeks for varehandel.
Summarisk lønnsstatistikk for nye grupper.
Økt metodearbeid for å beregne sammenliknbare tall for lønn pr. år.
Beregning av lønnsglidning for flere grupper.

Inntektsstatistikk (herunder skattestatistikk)

Innhenting av data for flere kontantoverføringer i den generelle inntektsstatistikk.
Planleggingsarbeid for framskynding av ferdigdato for den generelle inntektsstatistikk.
Inntektsstatistikk for spesielle grupper.

Regnskapsstatistikk

Intet prioritert i 1979.

Analyser

Økt arbeid med formidling av presentasjon av statistiske resultater innen lønns- og inntektsstatistikken.

Dessuten bør en se på mulighetene for og eventuelt planlegge følgende utbyggingsprosjekter:

Samkopling av sysselsettingsoppgaver fra det planlagte arbeidstaker-/arbeidsgiveregistret med data fra innbetalingen av arbeidsgiveravgift.
Siktemål: Korttidsstatistikk over lønnssum pr. næring og gjennomsnittslønn pr. næring.
Statistikk over lønn og annen godtgjørelse til bedriftsforsamling, representantskap, styre og adm. direktør.
Samkopling av individuelle skattestatistikkdata med data fra arbeidstaker-/arbeidsgiverregistret.

Statistisk Sentralbyrå har foreløpig anslått arbeidskraftbehovet for de særlig prioriterte prosjekter og planleggingsoppgaver som er foreslått tatt opp i 1979 til omlag 6 årsverk.

Beregningsutvalget har ikke tatt stilling til ressursbehovet og hvilke konsekvenser dette bør få på prioriteringen.

Vedlegg 3

Om lønns- og inntektsstatistikk

Notat av 31.8.1978 fra Landsorganisasjonen i Norge.

Det må erkjennes at fastlegging av «inntektsfordelingen i Norge» på en uttømmende og udiskutabel måte er en umulig oppgave. Dette skyldes bl.a. at begrepet «inntekt» kan defineres på mange måter. Lønnsinntekt er f.eks. bare en av mange inntektsarter, og definisjonen av inntekt ved skattelikningen representerer bare ett alternativ av mange. Dessuten er det store problemer knyttet til registreringen av en del inntektskomponenter.

På denne bakgrunn må en innse at kravet som ble reist ved inntektsoppgjøret ikke kan imøtekommes helt bokstavelig. Hovedpoenget må være å skape et vesentlig bedre grunnlag for vurdering av inntektsforholdene for ulike grupper. Det vil i de følgende avsnitt bli fremmet en del konkrete forslag til forbedring/utbygging av statistikken. Disse tar dels sikte på å bedre tallmaterialet for lønnsoppgjørene og dels gi bidrag til bedre belysning av den personlige inntektsfordelingen.

I FORSLAG TIL FORBEDRING AV LØNNSSTATISTIKKEN

Lønnsstatistikken skal bl.a. tjene to viktige formål. Det ene er å bidra til belysning av inntektsfordelingen ved f.eks. sammenlikning av lønnsnivå for ulike grupper. Det andre er å skape tallmessig grunnlag for tariffrevisjonene. Statistikken bør kunne fortelle hva lønnsnivået for flest mulig grupper av arbeidstakere er til enhver tid, og hvordan det er sammensatt av ulike komponenter.

Disse to hovedformålene setter i noen grad ulike krav til statistikken. Kravet til sammenliknbarhet mellom tallene kan f.eks. lett komme i konflikt med de spesielle behov som er aktuelle ved en tariffrevisjon. På den bakgrunn er det hensiktsmessig å dele forslagene i to avsnitt, ett som har med inntektsfordelingsbeskrivelse å gjøre og ett som har med grunnlaget for tariffrevisjoner å gjøre.

Forslagene er bl.a. utarbeidet med utgangspunkt i de synspunkter LO har innhentet fra fagforbundene.

For belysning av inntektsfordeling

Det foreligger et stort behov for en mer systematisk og ensartet presentasjon av den informasjon om lønnsforhold som innhentes. I dag er det hele svært uoversiktelig med ulike registreringstidspunkter, ulike telleenheter etc. Det finnes nok gode grunner for den presentasjon som hittil er valgt, men dette kan ikke være til hinder for å arbeide med nye presentasjonsformer eventuelt i tillegg til de eksisterende.

Det første kravet må være at hittil udekkede områder blir dekket i lønnsstatistikken.

Et annet konkret forslag går ut på å konstruere regneeksempler som kan indikere sammenliknbare lønnstall på årsbasis for flest mulig områder. (Dette står allerede på prioriteringslista for 1979.) Som modell kan tabell 10 i Lønnsstatistikken for 1976 antydes. («Beregnet årsfortjeneste for voksne menn i industri».) Slike beregninger må selvsagt konstrueres under forenklede forutsetninger og behandles med de reservasjoner de fortjener.

For tariffrevisjonen

De fleste av de forslagene som er nevnt foran er også interessante i forhold til tariffoppgjørene. Det som særmerker behovene i forbindelse med tariffoppgjørene er betydningen av bredde og detaljrikdom i statistikken. Generelt kan en si at ønskene går i retning av størst mulig spesifikasjon av lønnstallene etter

kjønn
stilling/type arbeid
næring, bransje, bedrift
geografisk område
arbeidstidsordning
overenskomstområde
lønnssystem
faktisk arbeidet tid
ordinær lønn og andre former for lønn

En annen viktig oppgave (som for såvidt er med i prioriteringen for 1979) er bedre informasjon om lønnsglidningen. Det bør her skje en utbygging i to retninger. Den ene går ut på å beregne lønnsglidning for flere grupper enn hva som gjøres i dag. Dette innebærer dels større grad av spesifikasjon for de områder det i dag beregnes lønnsglidning for, dels beregninger for andre grupper.

Den andre retningen består i en dekomponering av lønnsglidningen. Dette skal gi et bilde av i hvilken grad glidningen skriver seg fra forhold som f.eks.:

endret produktivitet
endret innslag av overtid
endret sammensetning av sysselsetting

II FORSLAG TIL FORBEDRING AV INNTEKTSSTATISTIKKEN

Den eksisterende inntektsstatistikken bygger på likningsoppgaver og mangler således en del av de komponenter som inntektsbegrepet kan omfatte. Denne mangelen kan likevel ikke oppfattes å være den fremste bremse for økt kunnskap om inntektsfordelingen. Gjennom bedre utnyttelse av de opplysninger som i dag foreligger, kan en bedre grunnlaget for arbeidet med inntektspolitiske spørsmål.

Foreløpig kan mye oppnås ved en bedre sammenknytning mellom likningsoppgaver og andre opplysninger og økt innsats for en bearbeiding og presentasjon som bedrer tilgjengeligheten for potensielle brukere av statistikken. I dette avsnittet fremmes en del konkrete forslag om bedre utnyttelse av det etablerte statistikkgrunnlaget. Dernest skisseres forslag til enkelte analyser/undersøkelser som delvis representerer nye framstøt for å belyse situasjonen for et noe mer «utvidet inntektsbegrep».

Årsinntektsberegninger

Også inntektsstatistikkens grunnlag bør kunne nyttes i arbeidet med å presentere sammenliknbare årsfortjenestetall. Slike tall må baseres på forenklede og standardiserte regneeksempler. Utvelgelse av slike regneeksempler forutsetter betydelig metodemessig innsats. Uten å foregripe dette, kan det antydes at fortjenestetall for eksemplevis personer/husholdninger med

- utelukkende lønnsinntekt spesifisert etter yrke og næring
- utelukkende andre typer inntekt
- kombinasjon av dette

vil være av interesse.

Hovedpoenget er at arbeidet med sammenliknbare årsfortjenestetall for ulike grupper inntektsmottakere intensiveres.

Sammenknyting av informasjon

Det er svært viktig at de bedrede muligheter for inntektsstatistikk som de nye registre for sykelønn og lønnsskatt representerer blir utnyttet. Dette vil kunne åpne muligheter for sammenknytning mellom likningsoppgaver og sysselsettingsforhold. Det er ønskelig at en kan belyse sammenhengen mellom lønnsinntekt etter arbeidstakeres

næring
yrke
alder
bosted
arbeidssted

og andre inntekter, rentefradrag og andre fradrag. Med bedre utnyttelse/presentasjon av tall fra likningsoppgavene kan noe av dette gjøres før de nye registre er etablert.

Publiseringstidspunkt

Skattestatistikken og i særdeleshet Inntektsstatistikken presenteres sent i forhold til observasjonsperioden. Det må settes mye inn på å få tidligere tilgang til likningsoppgavene og raskere presentasjon av oppgavebearbeidingens resultater.

Andre prosjekter

I tillegg til økt innsats for bedre utnyttelse av det statistikkgrunnlag som allerede er til stede, bør det iverksettes arbeid på nye felter. Her kan en foreslå to slike felt.

Omfanget av «ikkelønnsgoder» må kunne kartlegges nærmere. Med dette menes omfanget av fordeler knyttet primært til arbeidsforhold, men som vanligvis ikke registreres som lønn. Den manglende registreringen kan skyldes både lovlige og ulovlige forhold.

Ved f.eks. en utvalgsundersøkelse må en kunne få informasjon om betydningen av f.eks.:

billig eller gratis bolig
billig eller gratis transport
fri telefon
gunstige låneordninger
varerabatter

der slike klart opptrer som deler av vederlaget for arbeid.

Omfanget av ikkeregistrerte inntekter og hvordan disse oppstår og fordeles, må kunne kartlegges nærmere. Eksempler her kan være

skattefrie ekstrajobber
skattefrie salgsgevinster
andre arbeidsfrie inntekter

III OPPSUMMERING AV FORSLAG

LO's forslag til utbygging av lønns- og inntektsstatistikken kan oppsummeres (uten prioriteringsrekkefølge) som følger:

Forslag til bedring av lønnsstatistikken:

- Økt innsats for å øke omfanget av statistikken, dekke lønnstakere som hittil har falt utenfor statistikken
- Økt innsats for raskere og hyp-

pigere publisering

- Økt innsats for bedre og mer omfattende lønnsglidningsoppgaver
- Økt innsats for større grad av oppdeling og spesifikasjon av lønnstall
- Økt innsats for bedre repesentativitet og oppgavekvalitet

For konkret utforming av statistikken bør de berørte parter rådspørres.

Forslag til bedring av inntektsstatistikken

Et generelt forslag går her ut på at det nedlegges mer arbeid for å bedre det datamessige og teoretiske grunnlag for å analysere inntektsfordelingen.

Utover dette kan følgende mer konkrete forslag fremmes:

- Økt innsats for sammenliknbare årsfortjenestetall gjennom standardiserte regneeksempler, der ulike inntektskomponenter inngår.
- Økt innsats for sammenknytning av tall for inntekter/inntektsfradrag og egenskaper ved inntektstaker/inntektskilde
- Økt innsats for tidligere publisering av resultatene
- Økt innsats for kartlegging av omfanget av «ikkelønnsgoder» som subsidiert bolig, bilhold, telefon, låneordninger og varerabatter
- Økt innsats for å kartlegge omfanget av ikke-registrerte inntekter som f.eks. ekstrajobber, verdistigningsgevinster og andre arbeidsfrie inntekter.

NOU

Norges offentlige utredninger 1978 og 1979

Stortinget:

Stortingets ombudsmann for forvaltningen. NOU 1978: 16.

Statsministeren:

Om lov om oppvekstmiljø. NOU 1978: 1.
Maktutredningen. Om konsentrasjon og marknadsmakt. NOU 1978: 33.
Sivilt beredskap. NOU 1979: 1.

Departementet for handel og skipsfart:

Skipsfartsnæringen. NOU 1978: 13.
Sjøfartsadministrasjonen. NOU 1978: 22.
Medbestemmelse for ansatte i utenriks sjøfartsnæring. NOU 1978: 34.
Verdipapirhandel. NOU 1978: 42.
Registrering av fartstid i innenriks fart. NOU 1979: 17.

Finans- og toldepartementet:

Samvirkebeskatning. NOU 1978: 5.
Taksering av bolig- og fritidseiendommer. NOU 1978: 36.
Sjømannsskatt for mannskap på utenlandske skip. NOU 1979: 7.
Betalingsformidling. NOU 1979: 16.
Sjømannsskatt i offshoresektoren. NOU 1979: 18.
Verdsetjing ved skattlegging av jordbrukseigedomar. NOU 1979: 23.

Fiskeridepartementet:

Fiskeavfall i Norge. NOU 1978: 23.
Rettledningstjenesten i Fiskerinæringen. NOU 1978: 44.
Kystgebyrer. NOU 1978: 49.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Levekårsundersøkelsen. Regionale ulikheter i levekår. NOU 1978: 3.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978. NOU 1978: 14.
Levekår i landbruket. NOU 1978: 15.
Arbeidsplassforhold og arbeidsmiljø. NOU 1978: 25.
Offentlig informasjon. NOU 1978: 37.
Offentlig databehandling. NOU 1978: 48.
Forbrukerinformasjon. NOU 1979: 2.
Jamførpriser på dagligvarer. NOU 1979: 6.
Forsøk med fritidshjem. NOU 1979: 20.
Etatsopplæring i staten. NOU 1979: 21.
Kvinners yrkesvalg. NOU 1979: 24.
Om pris- og inntektsutviklingen. NOU 1979: 25.
Samordning av statens arbeidsgiverinteresser. NOU 1979: 30.
Om utbyggingen av lønns- og inntektsstatistikken. NOU 1979: 31.

Forsvarsdepartementet:

Forsvarskommisjonen av 1974. NOU 1978: 9.
Den framtidige befalsutdanning. NOU 1978: 11.
Arbeidstid i Forsvaret. NOU 1978: 46.

Industridepartementet:

Skipsbyggingsindustrien. NOU 1978: 4.
Innredningsindustrien. NOU 1978: 21.
Fiskehermetikkindustrien — Sardinsektoren. NOU 1979: 12.
Offentlig autorisasjon av patentfullmektiger. NOU 1979: 14.

Justis- og politidepartementet:

Straffebestemmelser mot voldsskildringer. NOU 1978: 51.
Politiutdanning. NOU 1979: 11.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Vurdering, kompetanse og inntak i skoleverket. NOU 1978: 2.
Opplæring av personell på borerigger. NOU 1978: 10.
Læremidler i skole og voksenopplæring. NOU 1978: 26.
Om Lærlinglov. NOU 1978: 30.
Opplæring av yrkessjåfører. NOU 1978: 39.
Import og distribusjon av spillefilm. NOU 1978: 41.
Regionteatrene. NOU 1978: 45.
Lærersituasjonen i Nord-Norge. NOU 1978: 50.
Symfoniorkester. NOU 1979: 3.
Diakonitjenesten i lokalsamfunnet. NOU 1979: 15.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Arbeid for kvinner. NOU 1978: 6.
Nemnder på fylkesplan. NOU 1978: 7.
Ansattes representasjon i fiskerisamvirke. NOU 1978: 27.
Bypolitikk. NOU 1979: 5.
Helsepolitikken. NOU 1979: 10.
Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo — Del III. NOU 1979: 19.

Landbruksdepartementet:

Potetproduksjon og potetomsetning. NOU 1978: 8.
Tømmerprisene. NOU 1979: 13.
Granbarkbillen. NOU 1979: 22.

Miljøverndepartementet:

Finnmarksvidda, natur - kultur. NOU 1978: 18A.
Bruken av Finnmarksvidda. NOU 1978: 18B.
Finnmárkoduod'dara. Samisk utgave. NOU 1978: 18C.
Personell til vannforsynings- og avløpsanlegg. NOU 1978: 19.
Forurensning fra skip. NOU 1978: 20.
Fritidsbåten. NOU 1978: 32.
Vannforurensning ved vassdragsreguleringer. NOU 1979: 9.

Olje- og energidepartementet:

Olje- og fiskerinæringen. NOU 1978: 24.
Kjernekraft og sikkerhet. NOU 1978: 35A.
Vedlegg til utredningen Kjernekraft og sikkerhet. NOU 1978: 35B.
Risiko for utblåsing på norsk kontinentalsokkel. NOU 1979: 8.

Samferdselsdepartementet:

Lov om reisebyråer m.v. NOU 1978: 17.
Samfunnshotell og leirplass i Longyearbyen på Svalbard. NOU 1978: 29.
Arbeidsoppgaver i reiselivet. NOU 1978: 31.
Trafikktrygden. NOU 1978: 40.
Transport av farlig gods på veg. NOU 1979: 4.
Transport for funksjonshemmede. NOU 1979: 27.

Sosialdepartementet:

Pensjonsutredningen. NOU 1978: 12.
Hjertekirurgi. NOU 1978: 28.
Kreftomsorgen i Norge. NOU 1978: 38.
Aldersgrenser i staten. NOU 1978: 43.
Apotekdriftens organisasjon og funksjoner. NOU 1979: 26.
Helse- og sosialtjenesten i lokalsamfunnet. NOU 1979: 28.
Kreftforskning i Norge. NOU 1979: 29.

STORTINGETS OG REGIERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner
Forslag til vedtak fra Regieringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 96,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger
Inneholder bl.a. Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om tiltak som Regieringen vil sette i verk i fremtida.
Abonnement: kr. 108,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Ovvåkningsinstitusjoner
[illegible]
Abonnement: kr. 60,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter
[illegible]
Abonnement: [illegible] fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget
[illegible]

Innstillinger til Odelstinget
[illegible]

Stortingstidende
Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 20,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister
Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 17,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover
Siste utgitt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 12,— fritt tilsendt.

«Publikasjoner fra Storting og Regiering»
Fortegnelse over offentlige publikasjoner som foreligger trykt, kommer ut ca. hver 14. dag under sesjonen.
Abonnementspris: kr. 12,— pr. sesjon. Stortinghuset, [illegible] eller fra Statens trykksakekspedisjon.

Abonnement
[illegible] hos Universitetsforlaget, Offentlige publikasjoner, Postboks [illegible], Boks 6154, Dep., Oslo 1, telefon [illegible].
[illegible] som legger abonnementsvilkår i [illegible] kommuner som utkommer etter [illegible]

Statsministerkontoret
Bestillinger til Statens trykksakekspedisjon, Boks 8176, Dep., Oslo 1.

Enkeltnummer
[illegible] kan bestilles gjennom bokhandelen [illegible] trykksakekspedisjon.

UNIVERSITETSFORLAGET